

Research and analysis ▾

Data tools and practices ▾

News and events ▾

About us ▾

Home > Newsroom > News releases ▾

New study finds poor diet kills more people globally than tobacco and high blood pressure

Published April 3, 2019

Topics

DIET

Poor diet is responsible for more deaths globally than tobacco, high blood pressure, or any other health risk, according to a new scientific study. Consuming low amounts of healthy foods, such as whole grains, and too much unhealthy foods, including sweetened beverages, account for one in every five deaths globally.

Better eating could prevent one in five deaths worldwide

Low amount of healthy foods, including whole grains and fruits, more significant than high levels of unhealthy foods

Dietary risks, such as high sodium intake, are an 'equal opportunity killer'

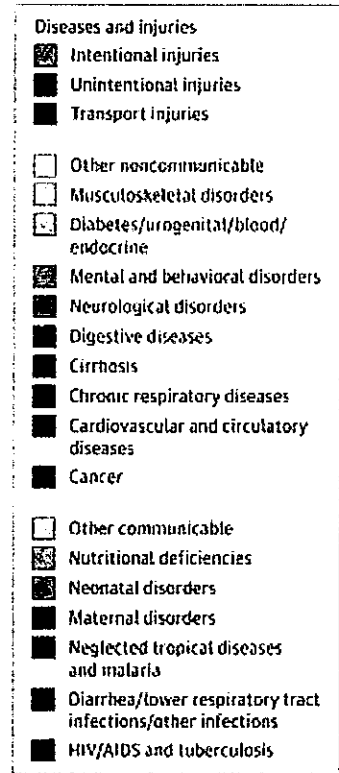
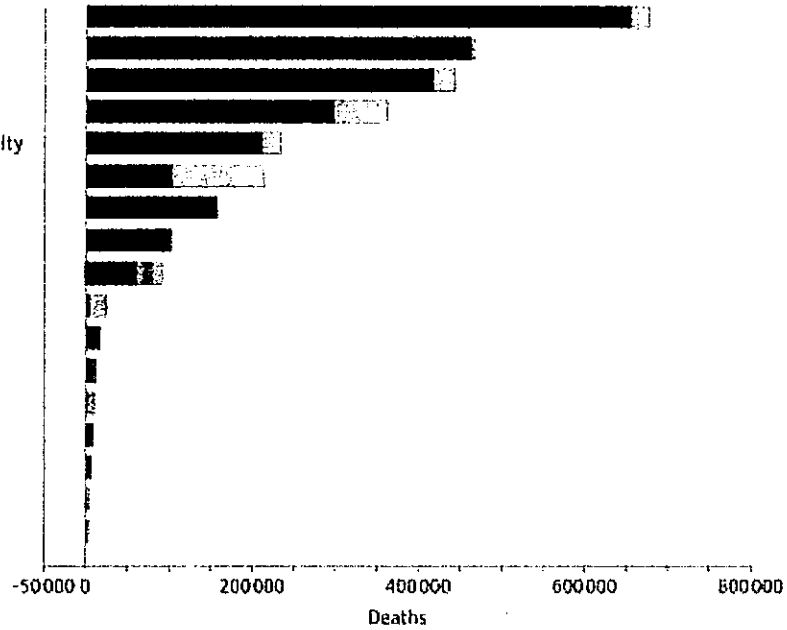
SEATTLE – Poor diet is responsible for more deaths globally than tobacco, high blood pressure, or any other health risk, according to a new scientific study.

Consuming low amounts of healthy foods, such as whole grains, and too much unhealthy foods,

A Risk factors and related deaths

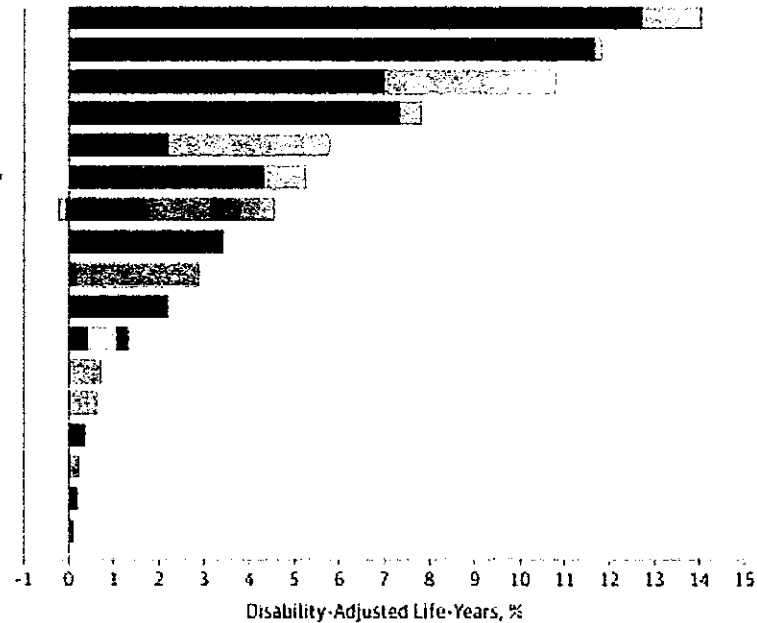
Risk Factors

- Dietary risks
- Tobacco smoking
- High blood pressure
- High body mass index
- Physical inactivity and low physical activity
- High fasting plasma glucose
- High total cholesterol
- Ambient particulate matter pollution
- Alcohol use
- Drug use
- Lead exposure
- Occupational risks
- Low bone mineral density
- Residential radon
- Ambient ozone pollution
- Intimate partner violence
- Childhood sexual abuse

B Risk factors as a percentage of disability-adjusted life-years

- Dietary risks
- Tobacco smoking
- High body mass index
- High blood pressure
- High fasting plasma glucose
- Physical inactivity and low physical activity
- Alcohol use
- High total cholesterol
- Drug use
- Ambient particulate matter pollution
- Occupational risks
- Childhood sexual abuse
- Intimate partner violence
- Lead exposure
- Low bone mineral density
- Residential radon
- Ambient ozone pollution

Chabura

Source Sheet by Adam Felsenthal

ספרי דברים שי"ח:א' .א

(טו) וישמן ישורון ויבעט, לפי שובע מרדים וכן אתה מוצא
 באנשי דור המבול שלא מרדו בהקדוש ברוך הוא אלא
 מתוך מאכל ומשתה ומתוך שלווה ומה נאמר בהם (איוב כא
 ט) בתיהם שלום מפחד וכו' בריתא כי היכי דכתיבא באלה
 הדברים. וכן מצינו באנשי מגדל שלא מרדו בהקדוש ברוך
 הוא אלא מתוך שלווה שנאמר (בראש' יא א) ויהי כל הארץ
 שפה אחת וכן מצינו באנשי סדום שלא מרדו אלא מתוך
 מאכל שנאמר (איוב כח ה) ארץ ממנה יצא לחם וכו' מתני'
 וכן הוא אומר (יחזקאל טז מח) חי אני נאם ה' אם עשתה
 סדום וכבר היה רבן גמליאל ורבי יהושע ורבי אלעזר בן
 עזריה ורבי עקיבה נכנסים לרומי וכו' ברייתא באלה
 הדברים. וכן אתה מוצא באנשי מדבר שלא מרדו אלא
 מתוך מאכל ומשתה שנאמר (שמות לב ו) וישב העם
 לאכול ושתה ויקומו לצחק מה נאמר בהם (שם לב ח) סרו
 מהר מן הדרך. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה אמור
 להם לישראל כשאתם נכנסים לארץ אי אתם עתידים למרוד
 אלא מתוך אכילה ושתיה ומתוך שלווה שנאמר (דברים לא
 כ) כי אביאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבותיו זבת חלב
 ודבש ואכל ושבע ודשן ופנה אל אלקים אחרים, אמר להם
 משה לישראל כשאתם נכנסים לארץ אין אתם עתידים
 למרוד אלא מתוך אכילה ושתיה ומתוך שלווה, שנאמר (שם

ח יב) פן תאכל ושבעת (שם ח יג) ובקרך וצאנך ירביון (שם
ח יד) ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך

ב. ספרי דברים שי"ח:ב'

וכן אתה מוצא בבניו ובבנותיו של איוב שלא באה עליהם
פורענות אלא מתוך מאכל ומשתה שנאמר (איוב א יח)
עוד זה מדבר וזה בא ויאמר בניך ובנותיך אוכלים ושותים
יין בבית אחיהם הבכור והגה רוח גדולה, וכן אתה מוצא
בעשרת השבטים שלא גלו אלא מתוך מאכל ומשתה
ושלוח שנאמר (עמוס ו ד) השוכבים על מטות שן (שם ו ו)
השותים במזרקי יין (שם ו ז) לכן עתה יגלו בראש גולים
וכן אתה מוצא לימות המשיח שאין עתידים למרוד אלא
מתוך אכילה ושתייה שנאמר וישמן ישורון ויבעט ויטש אלה
עשהו,

ג. ויקרא רבה ט"ז:ח'

אמר רבי אחא מאדם יהא שלא יבואו חללים עליו, מאי
טעמא דאמר רב אחא (דברים ז, טו): והסיר ה' ממך כל חלי,
ממך הוא שלא יבואו חללים עליך. רבי אבין אמר זה יצר
הרע שתחלתו מתוק וסופו מר. רבי תנחומא בשם רבי
אלעזר ורבי מנחמא בשם רב אמר: והסיר ה' ממך כל חלי,
זו עין. על דעתיה דרבי אלעזר תשעים ותשעה בעין ואחד
בידי שמים. רב ורבי חנינא, רב פדעתייה דאמר תשעים
ותשעה בעין ואחד בידי שמים, ורבי חנינא פדעתייה, דרבי
חנינא ורבי נתן אמרי תרווייהו תשעים ותשעה בצנה ואחד
בידי שמים. רב על דההו שרי בבבל דההו עינא בישא
שכיחא, רבי חנינא על דההו שרי בצפורי וההו תמן צנתא.

אֲנִטוֹנִינוּס אָמַר לְרַבֵּנוּ הַקְדוֹשׁ צִלֵּי עָלַי, אָמַר לוֹ תִשְׁתַּזְיֵב מִן
 צִנְתָּא. אָמַר לִיה יִתִיר תְּדָא כְּסוּ וְצִנְתָּא אֲזֵלְת, אָמַר לִיה
 תִשְׁתַּזְיֵב מִן שְׂרָבָא, אָמַר לִיה הָא פְּדוּ צִלֵּי עָלַי, דְּכְתִיב
 (תהלים יט, ז): וְאִין גִּסְתָּר מִחֲמַתּוּ. רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל בְּרַבִּי נַחֲמָן
 בְּשֵׁם רַבִּי נָתַן אָמַר תִּשְׁעִים וְתִשְׁעָה בְּשָׂרְב וְאֶחָד בְּיַדִּי
 שְׁמַיִם. רַבָּנּוּן אָמְרִין תִּשְׁעִים וְתִשְׁעָה בְּפִשְׁעָה וְאֶחָד בְּיַדִּי
 שְׁמַיִם.

ספר חסידים תער"ה:א'

ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש אם מת אדם בפשעו
 כגון שמתקוטט עד שהורגים אותו עתיד ליתן את הדין
 שגרם לעצמו מיתה או אם הולך למקום סכנה כגון על
 קרח בימות החורף אם נפל במים ויטבע או בחורבה ישנה
 הלך ונפלה עליו וכן המתקוטט עם אדם אלם ורוצח ומגזם
 לו וזה מחרפו ומכעיסו כל אלה עתידין ליתן את הדין
 שגרמו מיתה לעצמן להתקוטט עם מי שהשעה משחקת לו
 או שמתקוטט עם מכשפים ומכשפות ועם מענישים ונענשים
 על ידם ובני אדם שהם מועט ונלחמים עם גבורים ומרובים.
 יכול אף כמו שציוו רב ושמואל על דבר רב אדא בר
 אהבה שאותו שהיה בעל שבעה ראשים שנפלו לו ת"ל אך
 את דמכם לנפשותיכם אך חלק כיון שידעו רב ושמואל
 שזכותו של רב אדא בר אהבה מרובה לא קבלו אותו אמר
 מוטב שיכנס ולא יפול החורבה אע"פ כן הוא כעוס:

פלא יועץ שני"ז:א'

שמירה - כתיב (דברים ד טו) ונשמרתם מאד לנפשותיכם.
 וכתיב (שם) רק השמר לך ושמר נפשך מאד. הביטה וראה

שבשום מצוה לא נאמר מאד כמו במצוה זו שחייב אדם לשמר נפשו מסכנה ומחשש סכנה. והטעם הוא, כי יפה שעה אחת של תורה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא (אבות ד, יז). ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת לב א) לעולם אל יכנס אדם במקום סכנה שמא אין עושים לו נס, ואם עושים לו נס מנכין לו מזכיותיו. ובזהר הקדוש אמרו על הפסוק (משלי כב ג) ערום ראה רעה ונסתר ופתיים עברו ונענשו. שרצונו לומר, שעל שעברו זאת בלבד שלא נסתרו, אפלו אין בידם עוון אחר, על זה נענשו, שעובר על מה שכתוב בתורה (דברים ד טו) ונשמרתם מאד לנפשתיכם. וראיתי במפרשים דמיתי בש"ס (ברכות לב, ב) באותו חסיד שהיה עומד בתפלה ופגע בו אותו הגמון ונתן לו שלום ולא החזיר לו וכו', ואמר לו המתן לי עד שאפיסך בדברים, ופיסו בדברים. ואמר שם, ונפטר אותו חסיד לביתו. ופרשו המפרשים, שנפטר לבית עולמו על שעל כל פנים עבר על מה שכתוב בתורה, ונשמרתם, דשמא לא היה מדבר עמו והיה חותך את ראשו. נמצא שמי שמכניס עצמו במקום סכנה וסומך על הנס, שתיים רעות עשה לעצמו, אחת, שענוש יענש על עברו על ונשמרתם, ועוד, שמנכין לו מזכיותיו, והרי זה כמחליף מרגלית ואבן טובה על שוה פרוטה. הנה כי כן ראוי לאדם לשמר נפשו מאד מכל חשש סכנה, ולא ילך בדרכים ולא יכנס בימים ונהרות אם לא על צד הכרח גדול, לא על בצע כסף כל דהוא. וכל אשר יבז כסף לשמירת נפשו ושלא לכנס למקום סכנה, להוצאת מצוה רבה תחשב:

הבורא ברוך הוא וברוך שמו, ברא את האדם (וכן כל בעלי חיים) ונתן בו חם טבעי, וזהו החיות של האדם. שאם יכבה האש הטבעי, אפס חיותו. והחזקת החם הזה היא על ידי המאכל אשר האדם אוכל, כמו האש הבוהק שאם לא יוסיפו עליו תמיד עצים, יכבה לגמרי. כן האדם אם לא יאכל, יכבה האש אשר בתוכו וימות. המאכל נטחן בין השנים ומתערב עם מיץ הרק ויתך, ומשם יורד לאצטומכא ונטחן גם שם, ומתערב עם המיצים, מיץ האצטומכא ומיץ המרה, ויתך ויתבשל מהחם והמיצים ומתעכל. הברור שבו, ממנו נזונים כל האברים ומקנים חיות האדם. והפסלת שהיא המותרות, נדחה לחוץ. ועל זה אנו אומרים בברכת אשר יצר (לפרוש אחד), ומפליא לעשות, שנתן הקדוש ברוך הוא את הטבע באדם לברור את טוב המאכל, וכל אבר מושך אליו מזונו הראוי לו, והפסלת נדחה לחוץ. שאם נשאר הפסלת בתוכו, יתעפש ויבא לידי חליים, רחמנא לצלן. ולכן רב בריאות הגוף וחלשתו, תלוי בעכול המאכל. אם מתעכל בדרך קל וטוב, אז האדם בריא. אבל אם מתקלקל העכול. אז נחלש האדם ויכול לבא לידי סכנה, חס ושלום.

ראשית חכמה, שער הקדושה טו"א

וכאשר יראה האדם שכל מה שהוא מרבה באכילה, מרבה בשר לרימה, שזהו אחריתו, ודאי שראוי להתרחק מאכילה המרובה אלא בשבתות וימים טובים בפרט, כי המתענג בששת ימי החול באכילה ובשתיה יותר מן הראוי לקיום נפשו וגופו הוא נענש, ועליהם נאמר (מלאכי ב, ג) וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם. ופי' במסכת שבת (דף קנא ע"ב) על פסוק זה, אמר רב הונא אלו שמניחים דברי

תורה ועושין כל ימיהם כחגים, ופי' בזהר (פ' ויקהל דף קצט ע"ב) והעתקנו לשונו בשער היראה פרק יב, שלאחר שלשה ימים כריסו נבקעת וזורקין הפרש על פניו ואומרים לו טול מה שבחרת ועשית כל ימך כחגים וכמועדים, עיין שם.

ת. ראשית חכמה, שער הקדושה ט"ז:כ'

ו**כתב הרב יצחק אבוהב בעל מנורת המאור (ח"ב אות יז)** זה לשונו שלפחיתות שמו נקרא הרשע הרודף אחר אכילה ושתיה אוי"ל, נוטריקון *אכול *ושתה *יאמר *לך (משלי כג, ז), כי חושב שלא נברא העולם הזה אלא לאכילה ושתיה, והרודפים אחר תאותם, היום משביעים עצמם מהיתר ומחר באיסור, וכשאינם יכולין להשיגו משלהם גוזלים משל אחרים, ועל זה צוותה התורה ענין בן סורר ומורה שיהרג אם ראה אביו אותו שאכל תרתימר של בשר וחצי לוג של יין האיטלקי, שכיון שהתחיל ברדיפת הנאות יבא לכלות נכסי אביו, ואם לא ימצא יבא ללסטם הבריות, ומוטב שימות זכאי ואל ימות חייב. כן אמרו בפרק סורר מורה (סנהדרין דף עב ע"א).

ט. דברים ד':ט'

רַק הַשְּׁמֵר לָהּ וְשָׁמַר נִפְשָׁהּ מְאֹד פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיהָ וּפְנֵי־יָסוּרוּ מִלְּבַבָּהּ כֹּל יְמֵי חַיֶּיהָ וְהוֹדַעְתָּם
לְבָנֶיהָ וְלְבָנֵי בָנֶיהָ:

י. דברים ד':ט"ו

וּנְשַׁמְרֶתֶם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל־תְּמוּנָה בַּיּוֹם
דְּבַר ה' אֵלֵיכֶם בַּחֲרֹב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

א. משנה תורה, הלכות רוצח ושמירת נפש י"א:ד'

אֶחָד הִגִּיג וְאֶחָד כָּל דְּבַר שֵׁישׁ בּוֹ סִכָּנָה וְרֵאוּי שְׂיִכְפֹּשֶׁל בָּהּ
אָדָם וַיָּמוּת. כְּגוֹן שֶׁהִיָּתָה לוֹ בָּאָר אוֹ בּוֹר בַּחֲצֵרוֹ בֵּין שֵׁישׁ
בּוֹ מַיִם בֵּין שָׁאִין בּוֹ מַיִם חָיֵב לַעֲשׂוֹת חֲלִיא גְבוּהָה עֲשָׂרָה
טַפָּחִים. אוֹ לַעֲשׂוֹת לָהּ כֶּסוּי כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפֹּל בָּהּ אָדָם וַיָּמוּת.
וְכֵן כָּל מְכַשֵּׁל שֵׁישׁ בּוֹ סִכָּנָת נַפְשׁוֹת מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִסְרוֹ
וּלְהִשְׁמַר מִמֶּנּוּ וּלְהִזְהַר בְּדִבְרֵי יָפָה יָפָה. שְׁנַאֲמַר (דְּבָרִים ד ט)
"הִשְׁמַר לָךְ וְשִׁמְרֵם נַפְשֶׁךָ". וְאִם לֹא הִסִּיר וְהִנִּיחַ הַמְּכַשׁוֹלוֹת
הַמְּבִיאִין לַיָּדֵי סִכָּנָה בְּטֹל מִצְוֹת עֲשֵׂה וְעֵבֶר בְּ(דְּבָרִים כב ח)
"לֹא תִשִּׂים דְּמַיִם":

ב. משנה תורה, הלכות רוצח ושמירת נפש י"א:ה'

הַרְבֵּה דְּבָרִים אָסְרוּ חֻקִּים מִפְּנֵי שֵׁישׁ בָּהֶם סִכָּנָת נַפְשׁוֹת.
וְכָל הָעוֹבֵר עֲלֵיהֶן וְאוֹמֵר הִרְיֵנִי מִסִּכָּן בְּעֲצָמֵי וּמָה לְאַחֲרֵים
עָלַי בְּכַף אוֹ אֵינִי מִקְפִּיד בְּכַף מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת:

ג. משנה תורה, הלכות דעות ג'ג'

הַמְּנַהִיג עֲצָמוֹ עַל פִּי הָרְפוּאָה. אִם שָׁם עַל לְבוֹ שְׂיִהֶיָה כָּל
גּוּפוֹ וְאֵיבָרָיו שְׁלָמִים בְּלִבָּד וְשְׂיִהֶיָה לוֹ בְּנִים עוֹשִׂין מְלַאכְתּוֹ
וְעֹמְלִין לְצָרְכּוֹ אִין זֹו דְּרָךְ טוֹבָה. אֲלֵא יִשִּׂים עַל לְבוֹ שְׂיִהֶיָה
גּוּפוֹ שְׁלָם וְחֻזַּק כְּדֵי שֶׁתְּהִיָה נַפְשׁוֹ יִשְׂרָה לְדַעַת אֶת ה'. שְׂאִי
אֶפְשָׁר שְׂיִבִּין וְיִשְׁתַּכַּל בְּחֻקֵּי וְהוּא רָעַב וְחוֹלָה אוֹ אֶחָד
מֵאֵיבָרָיו כּוֹאֵב. וְיִשִּׂים עַל לְבוֹ שְׂיִהֶיָה לוֹ בֶּן אוֹלֵי יִהֶיָה חֻכָּם

וְגָדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל. נִמְצָא הַמְהַלֵּךְ בְּדַרְךָ זֶה כֹּל יָמָיו עוֹבֵד אֶת ה' תָּמִיד. אָפְלוּ בַשָּׁעָה שְׁנוּשָׂא וְנוֹתֵן וְאָפְלוּ בַשָּׁעָה שְׁבוּעֵל.
מִפְּנֵי שְׂמֵחַ שְׁבֵתוֹ בְּכֹל כְּדֵי שְׂיִמְצָא צְרָכָיו עַד שְׂיִהְיֶה גוֹפּוֹ שָׁלֵם לְעֵבֶד אֶת ה'. וְאָפְלוּ בַשָּׁעָה שֶׁהוּא יֵשֵׁן אִם יֵשֵׁן לְדַעַת כְּדֵי שְׂתַנּוּחַ דַּעְתּוֹ עָלָיו וַיִּנּוּחַ גוֹפּוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִחַלֶּה וְלֹא יוּכַל לְעֵבֶד אֶת ה' וְהוּא חוֹלֶה, נִמְצָאת שְׁנָה שְׁלוֹ עֲבוּדָה לְמָקוֹם בְּרוּךְ הוּא. וְעַל עֲנָן זֶה צוּר חֲכָמִים וְאָמְרוּ (מִשְׁנֵה אֲבוֹת ב יב) "וְכָל מַעֲשֵׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם". וְהוּא שָׁאֵמַר שְׁלֵמָה בְּחֲכָמָתוֹ (מִשְׁלֵי ג ו) "בְּכָל דְרָכֶיךָ דַּעְהוּ וְהוּא יִיָּשֵׁר אֶרְחֻתֶיךָ":

יד. משנה תורה, הלכות דעות ד':א'

הוֹאִיל וְהָיִיתָ הַגּוֹף בְּרִיא וְשָׁלֵם מִדְרָכֵי הַשֵּׁם הוּא. שְׁהָרִי אִי אֶפְשָׁר שְׂיָבִין אוֹ יֵדַע דְּבַר מִיִּדְעֵת הַבוֹרָא וְהוּא חוֹלֶה.
לְפִיכֵךְ צָרִיךְ לְהִרְחִיק אָדָם עֲצָמוֹ מִדְּבָרִים הַמְּאֲבִדִין אֶת הַגּוֹף. וְלִהְנַהִיג עֲצָמוֹ בְּדְבָרִים הַמְּבָרִין וְהַמְּחַלְיָמִים. וְאֵלּוּ הֵן: לְעוֹלָם לֹא יֵאָכַל אָדָם אֶלָּא כִּשֶׁהוּא רָעֵב. וְלֹא יִשְׁתֶּה אֶלָּא כִּשֶׁהוּא צָמָא. וְאֵל יִשְׁהָא נִקְבִּיו אָפְלוּ רָגַע אֶחָד. אֶלָּא כֹּל זְמַן שְׁצָרִיךְ לְהִשְׁתִּין אוֹ לְהִסָּךְ אֶת רַגְלָיו יַעֲמַד מִיָּד:

תנו רבנן: מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך. בא הגמון אחד ונתן לו שלום, ולא החזיר לו שלום. המתין לו עד שפיים תפלתו. לאחר שפיים תפלתו, אמר לו: ריקא, והלא כתוב בתורתכם "רק השמר לך ושמר נפשך", וכתוב "ונשמרתם מאד לנפשתיכם". כשנתתי לך שלום למה לא החזרת לי שלום? אם הייתי חותך ראשך בסייף, מי היה תובע את דמך מידי?!

רבי יוסי אומר: אין היחיד רשאי לסגף את עצמו בתענית, שפא יצטרך לבריות ואין הבריות מרחמות עליו. אמר רב יהודה אמר רב: מאי טעמא דרבי יוסי — דכתיב: "ויהי האדם לנפש חיה" — נשמה שנתתי בך החייה.

משרשי מצוה זו, לפי שהגוף כלי לנפש ובו תעשה פעלתה, וזולתו לא תשלם מלאכתה לעולם, ועל כן באה בצלו לטובתה ולא לרעתה באמת כי האל לא ירע אבל ייטיב לכל, נמצא כי הגוף בין ידיה כמו הצבת ביד הנפח אשר עמו יוציא כלי למעשהו, ובאמת כי בהיות הצבת חזק ומכון לאחז בו הפלים, יעשם האמן טובים. ואם לא יהיה הצבת טוב, לא יבואו לעולם הפלים מכונים ונאים. וכמו כן בהיות בגוף שום הפסד מאיזה ענין שיהיה, מתבטל פעלת השכל כפי אותו הפסד, ועל כן הרחיקתנו תורתנו השלמה מכל דבר הגורם בו הפסד. ועל הדרך הזה לפי הפשט

נאמר שפא לנו האסור בתורה בכל מאכלות האסורות.
 ואם יש מהן שאין נודע לנו ולא לחכמי הרפואה נזקן, אל
 תתמה עליהם, כי הרופא הנאמן שהזהירנו בהן חכם יותר
 ממך ומהם, וכמה נסכל ונבהל מי שחשב שאין לו בדברים
 נזק או תועלת אלא במה שהשיג הוא. ויש לה לדעת כי
 לתועלתנו לא נתגלה סבתו ונזקו פן יקומו אנשים מחזיקים
 עצמן בחכמים גדולים ויתחכמו לומר, נזק פלוני שאמרה
 התורה שיש בדבר פלוני איננו כי אם במקום פלוני שטבעו
 כן, או באיש פלוני שטבעו כן וכו', ופן יתפתה לדבריהם
 אחד מן הפתאים, על כן לא נתגלה טעמו, להועיל לנו מן
 המכשול הזה.

יח. ספר החינוך ע"ג:ג'

וידוע הדבר מדרכי הרפואה שבשר כל הטרפות האסורות
 לנו מוליד הפסד אל גוף אוכלו מחמת שהטרפות מורה חלי
 בבהמה. ואל תקשה עליך לומר מה הפסד יוכל להיות
 בבהמה שנטרפה מיד ונשחטה, כי לא מחכמה תקשה על
 זה, הלא ידעת כי לכל דבר התחלה, ואם תודה אלי כי
 בארץ הזמן ימצא הפסד בה מחמת הטרפות, תתחייב
 להודות כי ברגע הראשון התחל הפסד אלא שהוא מועט
 בהתחלה, ואין ספק כי מן הנזק רע אפלו מעוטו. ועוד שכל
 דיני התורה וכל דבר שיש לו קימא, בגדר כזה יתחייב
 להיות, שאם תפן דבריה לשעורין לא יתקיים דבר בידיך
 לעולם.

יט. ספר החינוך תקמ"ו:א'

מצות מעקה – להסיר המכשולים והנגפים מכל

מִשְׁכָּנוֹתֵינוּ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר (דברים כב ח) וְעָשִׂיתָ מַעֲקָה
לְגַגְּךָ. וְהָעֲנָן הוּא שֹׁנְבֵנָה קִיר סְבִיב הַגָּזוֹת וְסְבִיב הַבוֹרוֹת
וְהַשִּׁיחִין וְדוֹמִיָּהוּ, כְּדִי שְׁלֹא תִפְשֵׁל בְּרִיָּה לְפַל בָּהֶם אוֹ
מֵהֶם. וּבְכָלֵל מִצְוֵה זֶה, לְבָנוֹת וּלְתִקְוֹן כָּל כְּתֹל וְכָל גָּדֵר
שְׂיִהְיֶה קָרוֹב לְבוֹא תִקְלָה מִמֶּנּוּ, וְזֶה שֶׁהַזְּכִיר הַכְּתוּב לְגַגְּךָ,
דִּבֶּר הַכְּתוּב בְּהוֹנָה. וּלְשׁוֹן סִפְרֵי וְעָשִׂיתָ מַעֲקָה, מִצְוֹת עֲשֵׂה
(עי' ספהמ"צ להרמב"ם עשה קפד).

כ. ספר החינוך תקמ"ו:ב'

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְפִי שְׁעֵם הַיּוֹת הַשֵּׁם בְּרוּךְ הוּא מִשְׁגִּיחַ
בְּפִרְטֵי בְּנֵי אָדָם וַיִּדְעַ כָּל מַעֲשֵׂיהֶם, וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָה לָהֶם
טוֹב אוֹ רַע בְּגִזְרָתוֹ וּבְמִצְוֹתוֹ, לְפִי זְכוּתוֹ אוֹ חַיּוּבוֹ, וְכַעֲנָן
שֶׁאֱמָרוּ זְכוּרֹנִם לְבִרְכָה (חולין ז, ב), אֵין אָדָם נוֹקֵף אֲצַבְעוֹ
מִלְמַטָּה אֲלֵא אִם כֵּן מְכַרְיִזִין עָלָיו מִלְמַעְלָה, אִף עַל פִּי כֵן
צָרִיךְ הָאָדָם לְשָׁמֵר עֲצָמוֹ מִן הַמְּקָרִים הַנְּהוּגִים בְּעוֹלָם, כִּי
הָאֵל בָּרָא עוֹלָמוֹ וּבִנְאוֹ עַל יְסוּדוֹת עֲמוּדֵי הַטֶּבַע, וְגִזֵּר
שְׂתִהְיֶה הָאֵשׁ שׁוֹרְפָת וְהַמַּיִם מְכַבִּין הַלְּהֶבֶה, וְכִמוֹ כֵּן יַחִיב
הַטֶּבַע, שְׂאֵם תִּפְלֵ אָבֹן גְּדוֹלָה עַל רֹאשׁ אִישׁ שֶׁתִּרְצֶץ אֶת
מַחוֹ, אוֹ אִם יִפֹּל הָאָדָם מִרֹאשׁ הַגַּג הַגְּבוּהָ לְאֶרֶץ שְׂיָמוֹת,
וְהוּא בְּרוּךְ הוּא חָנֵן גּוֹפּוֹת בְּנֵי אָדָם וַיִּפַּח בָּהֶם נְשִׁמַת חַיִּים
בְּעֵלֶת דַּעַת, לְשָׁמֵר הַגּוֹף מִכָּל פְּגַע, וְנָתַן שְׂנִיָּהֶם, הַנֶּפֶשׁ
וְגוֹפָה בְּתוֹךְ גְּלָגֵל הַיְסוּדוֹת, וְהִמָּה יְנַהֲגוּם וַיִּפְעֲלוּ בָם פְּעֻלוֹת,
וְאַחַר שֶׁהָאֵל שֶׁעֲבַד גּוֹף הָאָדָם לְטֶבַע, כִּי כֵן חִיְבָה חֻכְמָתוֹ
מִצַּד שֶׁהוּא בְּעַל חֵמֶר, צְוִהוּ לְשָׁמֵר מִן הַמְּקָרָה, כִּי הַטֶּבַע
שֶׁהוּא מְסוּר בִּידוֹ יַעֲשֶׂה פְּעֻלָּתוֹ עָלָיו אִם לֹא יִשְׁמֵר מִמֶּנּוּ.

כא. ספר החינוך תקמ"ו:ה'

וְהִרְבֵּה דְבָרִים אָסְרוּ זְכוּרָנָם לְבָרְכָה (רמב"ם הל' רוצח
פ"א הל' ה ז) כְּדֵי לְהַשְׁמֵר מִן הַנְּזָקִים וּמִן הַמְּקָרִים הָרָעִים,
שְׂאִין רְאוּי לֹו לְאָדָם שְׂיִישׁ בּוֹ דְעָה, לְסַכֵּן בְּנַפְשׁוֹ, וְעַל כֵּן
רְאוּי שְׂיִתֵּן לְבוֹ לְכָל הַדְּבָרִים שְׂאֶפְשֵׁר לְהַגִּיעַ לֹו נֹזֵק בָּהֶם,
וְהַעֹוֵבֵר עֲלֵיהֶם חַיֵּב מִכַּת מִרְדוּת דְּרַבָּנָן, מִהֵן מָה שְׂאָמְרוּ
שְׂלֵא יִנִּיחַ אָדָם פִּיּוֹ עַל הַסִּילוֹן וַיִּשְׁתֶּה, וְכֵן לֹא יִשְׁתֶּה מִן
הַנְּהָרוֹת וְהָאֲגָמִים שְׂמָא יִשְׁתֶּה עֲלוֹקָה, וְאָסְרוּ (חולין י, א)
מִים מְגָלִין מִפְּנֵי חֲשֵׁשׁ, שְׂלֵא יִשְׁתֶּה מִהֵן הַרְחֵשׁ בְּעַל
הָאָרֶס, וְשַׁעוֹר גְּלוּיָן כְּדֵי שְׂיִיצֵא הַרְחֵשׁ מֵאֲזֵן כְּלֵי וַיִּשְׁתֶּה.
וְאָמְרוּ בְּעִנְיָן זֶה, שְׂיִישׁ מִשְׁקִין שְׂיִישׁ בָּהֵן מִשׁוּם גְּלוּי וּמִהֵן
שְׂאִין בָּהֶם מִשׁוּם גְּלוּי. וּמִחֲשֵׁשׁ (רמב"ם שם פ"ב הל' ב,
ד) זֶה בְּעִצְמוֹ אָסְרוּ נְקוּרֵי תְּאֵנִים וְעִנְבִּים וְרִמּוֹנִים וְקִשׁוּאִין
וְדִלוּעִין וְהַמְּלַפְפוֹנוֹת, אֶפְלוּ הֵן כֶּפֶר, וְדָרָךְ כָּלֵל כָּל פְּרֵי שְׂיִישׁ
בּוֹ לְחָה וְנִמְצָא נִשְׁוֹף אָמְרוּ שֶׁהוּא אָסוּר. וְכִמּוֹ כֵּן אָסְרוּ
שְׂלֵא יִתֵּן אָדָם מְעוֹת לְתוֹךְ פִּיּוֹ שְׂמָא יִישׁ עֲלֵיהֶן רוּק יָבֵשׁ שֶׁל
מִכָּה שְׂחִין, אוֹ מְצָרְעִין, אוֹ זַעֲה, שְׂכָל זַעֲת אָדָם הִיא סֵם
הַמְּוֹת חוּץ מִשְׁל פָּנִים. וַיִּתֵּר פְּרֻטִיָּה מִבְּאֵרִין בְּבָבָא קָמָא
וּבְמִקּוּמוֹת מִסְנֵה דְרִין וּבְשִׁקְלִים יְרוּשְׁלָמִי פֶּרֶק רֵאשׁוֹן
[הַלְכוֹת רוּצַח וְשִׁמְרֵת נַפְשׁ פ"א].

כב. ספר החינוך תקמ"ז:א'

שְׂלֵא לְהַנִּיחַ מְכֻשׁוֹל – שְׂלֵא לְהַנִּיחַ הַמְּכֻשׁוֹלִים וְהַמוֹקְשִׁים
בְּאַרְצוֹתֵינוּ וּבְבִתְנוּ, כְּדֵי שְׂלֵא יָמוּתוּ (רמב"ם הל' רוצח
פ"א) וְלֹא יִזְקוּ בָּם בְּנֵי אָדָם, וְעַל זֶה נֶאֱמַר (דברים כב ח)
וְלֹא תִשִּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ, וְאָמְרוּ בְּסִפְרֵי וְעִשִּׂיתָ מַעַקָה לְגִגֵּה,
עֲשֵׂה, וְלֹא תִשִּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ, לֹא תַעֲשֶׂה.

מְשַׁרְשֵׁי הַמְצוּה. וְכָל עֲנִינָה פְּתַבְתִּי בְּעֵשֶׂה שְׁלוֹ (מצוה תקמו) שְׁבִסְדֵּר זֶה, וְקָחְנוּ מִשָּׁם אִם נִפְשָׁד לְדַעַת.

ובית האוצרות ובית הבקר א"ח במעקה כ"כ הר"מ והרהמ"ח ועיי' בכ"מ מה שהקשה ועיין בסמ"ע סי' תכ"ז. ובית שאין בו ד"א על ד"א פטור ממעקה ואם הוא ארוך וקטין דינו כדין מזוזה עיין בטו"ז בה' סוכה. בית של שותפים חייבים במעקה. ובשותפות עכו"ם עיין בש"ך שם שמביא דעת רש"ל שחייב וכתב דלדעת רמ"א אפשר שפטור ע"ש. בתי כנסיות ובתי מדרשות פטורין דאינן בית דירה היתה רה"ר גבוה וכו' אין זקוק ופטור עיין בר"מ ובש"ע ואמרינן בספרי אין לי אלא גגים בורות שיחין וכו' ת"ל כו' וכ"כ הר"מ והרהמ"ח וסיים וזה שכ' לגגך דיבר הכתוב בהווה ובספרי מבואר לגגך פרט לכבש (היינו כבש שעל המזבח) בית לרבות היכל ופי' המפרש היינו ההיכל שבמקדש כמו שמבואר דהיה ג' אמות מעקה בית פרט לאולם. והנה הר"מ בה' בית הבחירה מביא הציור של בהמ"ק ולא הביא מעק' בכבש ולא באולם ובהיכל מביא כמו שמבואר במשנה. ואיני מבין דברי הספרי כיון דבתי כנסיות ובתי מדרשו' פטורים כיון שאינן בית דירה מכש"כ היכל וגם הוא לגבוה ולא קרי גגך כי הוא של גבוה כמו שדרשינן בכל מקום שלך ולא של גבוה וגם למה הי' ג' אמות דמתורת מעקה סגי בי' טפחים ועיין בפסחים דכל ההיכל הכל בכתב מיד ד' עלי וכו' וצ"ע. ונ"ל מלשון הר"מ והרהמ"ח דבארות ובורות דמרבין בספרי הוא ג"כ מ"ע

של עשיי' מעקה ול"ת עיין בש"ע ג"כ דכלל דין בארות וכו' בדין גג ואח"ז כתב וכן כל מכשול וכו' ונ"מ דצריך לברך כמו מעקת הגג כנ"ל עיין בלשונם ובלשון הרהמ"ח בסוף המ"ע. עוד כתב הר"מ והן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מ"ע להסירו וכו' שנא' השמר לך ושמור נפשך מאוד ואם לא הסיר בטל מ"ע ועבר בלא תשים דמים וכו' והכסף משנה הרשים ברייתא דר"נ בב"ק מנין שלא יעמיד אדם סולם רעוע וכו' ולא יגדל וכו' שנאמר ולא תשים וכו' ואינו מבואר רק דיש לאו בדבר אבל עשה אינו מוזכר כלל והר"מ לא כלל זה בכלל עשה דמעקה רק עשה אחרת דהשמר לך וכו' נראה דדברים הללו אינו בכלל עשה דמעקה דרק גגין ובורות וכו' דנותרו בספרי והביאן הר"מ בכלל עשה דמעקה אבל זה כתב מ"ע אחרת דזה לא נזכר בברייתא דר"נ אם כן אפשר דליכא רק ל"ת ונ"מ דאין מברכין וגם יכול להסיר ההיזק ע"י עכו"ם וכדומה דאינן בני שליחות כמ"ש לעיל. וגם עיקר הלימוד דכתב הר"מ דהשמר לך וכו' קאי על שמירת הגוף מבואר בברכות דף ל"ב ע"ב גבי חסיד אחד שהתפלל ונתן לו הגמון שלום ולא החזיר לו וכו' א"ל כתיב בתורתכם רק השמר לך ושמור נפשך וכו' וכתיב ונשמרתם מאוד לנפשותיכם וכו' אלו הייתי חותך וכו' ואיני מבין דרק השמר וכו' כתיב כי לא ראיתם כל תמונה וכו' אבל שמירת הגוף לא שמענו. והנה על ההגמון ל"ק כי הם מינים ומהפכים דברי אלקים חיים למינות ומי יודע איזה פי' שפי' הרשע בכתוב הזה דלדעתו קאי על שמירת הגוף אך דברי רבינו הר"מ צ"ע מנלן זה דהוי עשה לשמירת הגוף מרק השמר וכו' דמיירי בענינים העומדים ברומו של עולם עיקרי הדת וצ"ע אך בודאי מצא באיזה מקום ונעלם מאתנו. (וע' בהשמטות). גם צ"ע דהר"מ כתב העשה מהשמר וכו' ועיין בר"מ פ"ד מהלכות

תפילין דס"ל השמר דעשה ג"כ לאו הוא וכ"כ בפ"ח מה' בית הבחירה בביטלו שמירת המקדש עברו על ל"ת דושמרו דהשמר וכו' הוא לאו וא"כ למה כתב כאן ואם לא הסיר וכו' ביטל מ"ע ועבר על לא תעשה דלא תשים וכו' הא מהשמר ג"כ עבר על ל"ת ועבר על שני לאווין ועיין בדין זה דהשמר אם עשה אם לאו פלפול ארוך בס' שעה"מ בהל' תפילין שם ומובא בח"ז והיא אריכות ובאתי רק לעורר. גם צ"ע דאם השמר קאי על שימור הגוף כמ"ש אם כן אם לא עשה מעקה ג"כ עובר בעשה זו אם כן למה כתב הר"מ אם הניח גגו בלא מעקה עובר בעשה ועשית וכו' ובל"ת ולא תשים וכו' והו"ל לכתוב לפי דבריו כאן דעובר בשני עשין ועשית וכו' ורק השמר לך וצ"ע. ואפשר דיצא להר"מ דגם בשאר מכשולים איכא עשה אף דבדברי ר"נ ליכא אלא ל"ת מהש"ס דב"ק צ"א שורי הרגת אתה אמרת לי להורגו וכו' ומוקי ליה בשור העומד להריגה ואילן העומד לקציצה עיי' ברש"י וברא"ש היינו דהם מזיקים וכו' ומאי קא תבע ליה דאמר אנא בעינא למיעבד מצוה כדתניא וכו' וחייבו ר"נ וכו' והנה שכר מצוה אינו רק בעשה דמוטל על הבעלים לעשות וז"ל הר"מ פ"ז מה' חובל, שור שהיה עומד להריגה מפני שמזיק את הבריות ואילן וכו' וקדם אחר ושחט שור זה שלא מדעת בעלים חייב לשלם לו וכו' שהרי הפקיען מלעשות מצוה וכו' וכן כל המונע הבעלים מלעשות מ"ע שהם ראויים לעשות וקדם אחר וכו' ועיין בחוה"מ סי' שפ"ב אם כן ד"ז רק בעשה דעליה מוטל ובל"ת ל"ש זה וק"ל אם כן אם נימא כר"נ דבכלב רע אינו עובר אלא בל"ת אם כן אמאי בשור זה המזיק חייבים לשלם לבעלים אלא ע"כ איכא עשה ג"כ והפקיעו מהמצוה ועשה זו לא היה יכול הר"מ לכלול בעשיית מעקה כי בספרי מרבינן קצת דברים ומאי דלא

מרבינו אינו בכלל ע"כ מצא עשה אחרת רק וכו' הכלל על
 כל פנים מוכח מהגמרא זו דבכל המכשולות איכא עשה
 ג"כ חוץ הל"ת ועיין בש"ך סי' שפ"ב סוף ס"ק א' שכתב
 דגם זה עשה היינו הריגת השור וכו' וכדלקמן סי' תכ"ז
 סעיף א' ואשגרת דלישנא הוא דאין זה בכלל העשה דסעיף
 א' כמ"ש רק בכלל העשה דסעיף ח' ע"ש. עוד כתב הר"מ
 והרב המחבר הרבה דברים אסרו חכמינו זכרונם לברכה
 מפני סכנת נפשות ואלו הם לא יניח וכו' ולכאורה איסור
 תורה כמו מכשולות וכו' ואפשר לא תשים דמים וכו' אינו
 אלא אם יש מכשול לאחרים וזה דקדק הר"מ וכתב מה
 לאחרים עלי וכו' אך רק השמר ושמור דלדעת הר"מ הוא
 עשה וקאי על עצמו אם כן איכא איסור תורה בדבר. וספק
 סכנה חמור מספק איסור תורה וצריך עיון קצת עיין
 בחולין. גובה המעקה יו"ד טפחים ובבור ג"כ והראב"ד יש
 לו שיטה אחרת ע"ש ועיין בש"ע. ונוהג בכל אישי ישראל
 ובכל זמן ובכל מקום בא"י ובחוץ לארץ וכו'. עיין למטה
 בהשמטות מה ששייך עוד למצוה זו:

כה. ערוך השולחן, חושן משפט תכ"ז:ח'

הרבה דברים אסרו חז"ל מפני שיש בהן חשש סכנה וכל
 העובר עליהם ואומר הריני מסכן עצמי ומה לאחרים עלי
 או איני מקפיד בכך כתב הרמב"ם ז"ל דמכין אותו מכת
 מרדות ואין כוונתו דזהו רק איסור דרבנן דודאי יש בזה
 איסור דאורייתא אלא שאין לוקין עליו כהרבה לאוין שאין
 בהם מלקות [ב"י בטור יו"ד סי' קט"ז]:

ט. זוהר הרקיע, מצוות לא תעשה קי"ח:ג'

ומצות לא תשכח הרמב"ן ז"ל לא מנאן ובה"ג ז"ל מנאן
והם האחת שלא נשכח אמונת האלהות והוא אמרו השמר
לך פן תשכח את ה' אלקיך אשר הוציאך מארץ מצרים
מבית עבדים, ואני תמה משניהם כי לפי דעת הרמב"ם ז"ל
שהוא מונה דבור אנכי בכלל מצות עשה היה לו למנות זה
בכלל מצות לא תעשה שהיא כנגדה ולפי דעת הגאון ז"ל
שאינו מונה דבור אנכי גם כן לא היה לו למנות זאת אבל
הרמב"ן ז"ל הסכים להכניס גם כן דבור אנכי במנין ולפי
הסכמתו יפה הסכים להכניס לאו זה במנין. והשנית היא
שלא נשכח מעמד הר סיני והוא אמרו ית' השמר לך
ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך
ופן יסורו מלבבך וגו' יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך
בחורב וכן מנאה הרמב"ן ז"ל, ויש כעין ראייה שזאת
האזהרה היא במנין לענין שכחת המעמד או לענין
שכחת התורה ממה שאמר במנחות אמר ר' לוי כל
המשכח דבר אחד מתלמודו עובר בלאו שנאמר רק השמר
לך ושמור נפשך מאד פן תשכח וגו' וכדר' אבין דאמר כל
מקום שנ' השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה, וזאת
האזהרה לפי דעתי על כל פנים אזהרה שבמנין היא
והעובר עליה לוקה הוא ולא לענין שכחת הר סיני אלא
לענין שמירת הנפש שהרי בפ' שבועת העדות אמר
שהמקלל את עצמו לוקה שנ' השמר לך ושמור נפשך
וכדר' אבין דאמר כל מקום שנ' השמר פן ואל אינו אלא
לא תעשה וכן כתב הרז"ל בחבורו הגדול אלא שכתב שם
שהוא בכלל קללת אחרים ואינו נראה כן מהגמ', ונראה
שהן שתי אזהרות האחת לענין שמירת הנפש והוכפלה עוד
ונשמרתם מאד לנפשותיכם וכן נראה מפ' אין עומדין ומזה
יצא אסור גלוי והחמירו בו יותר מאיסורין של תורה כמו
שנראה מראשון דחולין, והשנית שזכרתי היא שכחת

המעמד ההוא ושתייהן הן נמנות אעפ"י שוכללו בלאו אחד
וכן נהג הרז"ל בחלק ונחלה ללויים והרמב"ן ז"ל נהג גם כן
בשאור ודבש שמנאום שתיים מפני שבא פסוק אחד לחלק
ואפשר ששמירת הנפש לענין גלוי הוא בכלל ולא תשים
דמים בביתך. ויש לא תשכח אחר בא במנין והוא שלא
נשכח מעשה עמלק שני' תמחה את זכר עמלק מתחת
השמי' לא תשכח. ואם יש להסתפק במצו' זכור אל תשכח
את אשר הקצפת כמו שנסתפק בה הרמב"ן ז"ל כמו
שכתב במצות עשה אם היא מצות עשה לדורות אם לאו
גם אותה שכחה לא באה במנין וכמו שאמרו בספרי יכול
בלבך כשהוא אומר אל תשכח הרי שכחת הלב אמורה
וכו', ומה שאמר שתיים נאמרים אינו מדוקדק לפי שבא
לשון זכר על לשון נקבה:

שואל ומשיב מהדורא תנינא ג'קכ"ב:ז'

כז.

והנה בהיותי בזה ראיתי להזכיר דבר תימה שהנה המעיין
בטור וש"ע סי' קט"ז ימצא כי הרבה דברים השנויים שם
שאסורים משום סכנה כמו גלוי וכדומה וזה אינו ענין לבל
תשקצו רק לונשמרתם מאד לנפשותיכם ובוה ודאי דאסור
מן התורה ודברים המאוסים משום בל תשקצו לרוב
הפוסקים היא מדרבנן ועכ"פ אינו משום סכנה רק משום
בל תשקצו וז"פ והרמב"ם חלקן שבפי"א מהלכות רוצח
ושמירת נפש מביא הדברים שאסורים משום סכנה ובפי"ז
ממ"א בסופו מביא הדברים האסורים משום בל תשקצו
אבל באו"ה מצאתי שערבב הדברים שכ"כ בהלכות
תולעים כלל מ"א סי' ז' וז"ל ודוקא שאין מאוסין עליו אבל
מאוסין עליו או שיש בו חשש סכנה כתב הרמב"ם בסוף
הלכות רוצח שאסרו חכמים לשחות ולשתות מן הבריכות

שמא יבלע מן התולעים שבהם משום אל תשקצו את
נפשותיכם עכ"ל והט"ז בסי' פ"ד ס"ק ב' העתיקו בקצת
שינוי ואני תמה שהגדיל התערובות והנה ברמב"ם סוף
הלכות רוצח לא נמצא וכפי הנראה כיון להי"א שם וז"ל
הרמב"ם שם הלכה ה' הרבה דברים אסרו חכמים מפני
שיש בהם סכנת נפשות וכל העובר עליהם ואמר הרני
מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד בכך
מכין אותו מכת מרדות ואלו הן לא יניח אדם פיו על
הסילון המקלח וישתה ולא ישתה בלילה מן הנהרות ומן
האגמים שמא יבלע עלוקה ואינו רואה וכו' והנה זה אסור
משום סכנת נפשות ומקורו מע"ז דף י"ב ואינו ענין לבל
תשקצו ולא מוזכר שם בכל הפרק משום בל תשקצו ומ"ש
הרמב"ם אסרו חכמים והלא הוא איסור תורה וגם הרמב"ם
כתב מכין אותו מכת מרדות ולא מלקות גמור נראה
לפענ"ד שהנה שם אסרו שמא יבלע עלוקה וא"כ אינו רק
חשש בעלמא וזה אסור מדרבנן ואף שאינו רק מיעוט
במקום סכנת נפשות חשו אף למיעוטא דמיעוטא ולכך אינו
רק דרבנן אבל פשיטא דדבר סכנה ממש הוא איסור תורה
החמור והוא בכלל מאבד את עצמו לדעת שאין לו חלק
לעוה"ב וז"פ וברור ונפלאתי על האו"ה איך ערבב הדברים
וגם הט"ז לא הרגיש כלל וגם הפר"ח ס"ק ג' שם כתב דכל
הני דברים שהוזכרו ברמב"ם סוף הלכות רוצח והביאם
המחבר לקמן סי' קט"ז ס"ו לכ"ע אסורים משום בל
תשקצו והנה אותן דברים המוזכרים בסי' קט"ז סעיף וא"ו
אינן מדברי הרמב"ם סוף הלכות רוצח רק בסוף הלכות
מ"א וכמ"ש וכפי הנראה ט"ס נפל בהפר"ח וצ"ל סוף
הלכות מ"א ועיין ש"ך ס"ק ג' שם ודבריו נכונים דבזה אינו
משום בל תשקצו כמ"ש בשם הרא"ה בספר החינוך אבל
תמהני מדוע לא הרגיש בדברי או"ה שכתב דאסור משום

בל תשקצו באם מאוסין עליו ובאמת מ"ש החינוך שאפילו משום בל תשקצו אין בהם מפני שמצאו בהם היתר מפורש מן הכתוב כמ"ש בימים ובנחלים את שיש לו אכול וכו' אבל בכלים ודומה לכלים בין שיש לו בין אין לו מותר וכפי הנראה מזה ראייה להט"ז דדבר המפורש בתורה לא יוכלו חכמים לגזור. ובזה יש לישיב קושית האחרונים דלשיטת הרמב"ם דספק מותר מן התורה איך דייקו חז"ל מהכתוב דתאכלו מכל אשר במים וכו' והא ספיקא מן התורה שרי ועיין פרי מגדים במשבצות ס"ק וא"ו ולפמ"ש אתי שפיר דהתורה התירה בפירוש אבל באמת זה לא נקרא מפורש בתורה ומה גם דיש לומר דמיירי באופן דאינן מאוסין וכמ"ש האו"ה ואני תמה על הש"ך דכפי מה שהביא בשם הרא"ה בחינוך א"כ מה הקשה לו להש"ך מלעיל סי"ג הא כאן התורה התירה בפירוש ולא שייך בל תשקצו וגזירת הכתוב היא וצ"ע ועכ"פ דברי האו"ה תמוהין מאוד:

שולחן ערוך, חושן משפט תכ"ז:א'

כח.

מצות עשה להסיר כל מכשול שיש בו סכנת נפשות ועשיית מעקה לגגו. ובו י' סעיפים:
מצות עשה לעשות אדם מעקה לגגו שנא' ועשית מעקה לגגך והוא שיהיה בית דיר' אבל בית אוצרות ובית הבקר וכיוצא בהן אינו זקוק לו:

שולחן ערוך, חושן משפט תכ"ז:ח'

כט.

וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה שנאמר השמר לך ושמור נפשך ואם לא הסיר והניח המכשולות המביאים

לידי סכנה ביטל מצות עשה ועובר בלא תשים דמים:

ל. שולחן ערוך, חושן משפט תכ"ז:ט'

הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות וקצתם נתבארו בטור י"ד סי' קט"ז ועוד יש דברים אחדים ואלו הן לא יניח פיו על הסילון המקלח וישתה ולא ישתה בלילה מהבארות ומהאגמים שמא יבלע עלוקה והוא אינו רואה: הגה וכבר כתבתי דברים אלו סימן קי"ו ביורה דעה וע"ש:

לא. שולחן ערוך, חושן משפט תכ"ז:י'

כל העובר על דברים אלו וכיוצא בהם ואמר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד בכך מכין אותו מכת מרדות והנזהר מהם עליו תבא ברכת טוב :

לב. שיטה מקובצת על בבא קמא נ"א א

וזה לשון הרא"ה ז"ל תא שמע כי יפול הנופל וכו'. עד ונפל מתוכה לתוכו פטור. פירוש ונפל לאו דוקא אלא שהנופל ראוי ליפול בענין זה. ופטור וחייב כלומר פטור מלעשות מעקה או חייב או מלאו דלא תשים דמים בביתך. ואי סלקא דעתך יש חבט בפחות מעשרה למה לי עשרה. ומתרצינן אמרי שאני בית וכו'. ולישנא דתלמודא נמי הוא ולא דרב נחמן דהא במסקנא לא קיימא. ע"כ. וזה לשון הרב המאירי ז"ל בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות אינו חייב במעקה שאינו קרוי בית. ויראה מכאן שהדין כן בשאינו גבוה עשרה מתוך חללו. אלא שגדולי המחברים לא הביאוה אלא שמכל מקום אף הם

פוסקים אותה מחמת חבט שהרי כתבו כל שיש בו סכנה עד שיכשל בו אדם וימות הא מצד שאינו בית לא הוזכרה בדבריהם. ונמצא מדבריהם לדברינו חלוק לענין מזווה ומכל מקום הואיל ופתח שאינו גבוה עשרה אינו חייב במזווה נראה דכל שכן בית אלא שאפשר להיות שוה לגג והרי יש עשרה משפת הגג. ויראה מכאן שאין מצות מעקה לחשש נזקין אלא לחשש מיתה שאם כן אף בפחות מעשרה כן ואף לענין מיתה אין בדין מעקה אלא דיני שמים ופטור וחייב האמור כאן לא לענין חיוב נאמר אלא לענין חייב לעשות מעקה או פטור מלעשות. ומכל מקום יש גורסין היתה רשות הרבים גבוהה עשרה ונפל לתוכה פטור עמוקה עשרה ונפל לתוכה חייב. ואף בזו אני מפרשה לענין מיתה וחייב ופטור בדיני שמים אבל לענין נזיקין אם הוזק ולא מת פטור אף מדיני שמים. ויש מפרשה לחיוב נזיקין שחייב לשלמן בדיני שמים. ומכל מקום בדיני אדם אין פקפוק לחייבו שלא היה לו ליכנס לביתו ואפילו פועל שנכנס ברשות מכל מקום אין זה בורו לחייבו עליו. ע"כ. מכריסה לארעא כמה הוו ארבעה לאו דוקא דטפי מארבעה ודאי איכא ואפילו נפל לחפירה פחותה מששה חייב וחיישינן לה משום טרפה אלא משום דאריתא דדלאי עמוקה ששה דהיינו אמת המים ולהכי קורין לה אמת המים שעמוקה אמה ואמה בת ששה טפחים די לו אפילו כי ליכא מכריסה ועד ארעא רק ארבעה. הרשב"א ז"ל.

טור, אורח חיים קנ"ה:א'

לג.

הלכות דעות

ואחר שיצא מב"ה ילך לבית המדרש קודם שילך לעסקיו ויקבע עת ללמוד דאמר רבא בשעה שמכניסין האדם לדין

אומרים לו קבעת עתים לתורה נשאת ונתת באמונה
וקביעות העת צריך שיהא קבוע ותקוע בענין שלא יעבירונו
אף אם הוא סבר להרויח הרבה ומ"מ קודם שילך לבה"מ
יכול לאכול פת שחרית אם הוא רגיל בו כדאמרינן בעלמא
כדטעים בר בי רב ועייל לכלה וטוב שירגיל בו כדאמרינן
פ"ג מיני חלאים תלויין במרה וכולם פת במלח וקיתון של
מים שחרית מבטלתן ומצוה להנהיג עצמו במדה טובה
והנהגה טובה לשמור בריאותו כדי שיהא בריא וחזק
לעבודת הבורא יתעלה:

לד. בן איש חי, הלכות ב, פנחס ח'א'

הרבה דברים אסרו חז"ל משום סכנה או שאר היזק הגוף
ונבארם פה: צריך ליזהר שלא לאכול בשר ודג ביחד
דקשה לצרעת וצריך לרחוץ ידיו וגם פיו בין בשר לדג או
להפך ויאכל פת שרוי בנתיים וטוב שישתה מים או שאר
משקה בנתיים כדי שלא יגעו יחד באצטומכא וכנזכר
בשל"ה וכל שכן דצריך שלא לבשלם או לצלותם יחד
ואפילו בשר עוף צריך ליזהר בו כדין בשר בהמה ועיין
שיורי ברכה סימן קי"ו אות ח':

לה. ספר מצוות גדול, לאוין קס"זא'

לא (א) תשים דמים בביתך לא לעניין מעקה בלבד דבר
הכתוב אלא כל דבר המזיק כדאמרינן בכתובות [דף מ"א]
רבי נתן אומר מניין שלא יעמיד אדם סולם רעוע בתוך ביתו
ולא יגדל כלב רע בתוך ביתו ת"ל לא תשים דמים בביתך
אבל כלב שאינו רע מותר לגדל כדאמרינן בע"ז [דף כ"ב]
האי ארמלתא לא תרבי כלבא באושפיזה מפני החשד

ומשמע דאחר מותר:

שבת קכ"ט ב

לו.

בְּתִלְתָּא בְּשַׁבְּתָא מַאי טַעְמָא לָא? מְשׁוּם דְקַיְימָא לִיה
מְאָדִים בְּזוּוּי. מְעַלִי שַׁבְּתָא נְמִי קַיְימָא בְּזוּוּי! פִּינּוּן דְדָדְשׁוּ בֵּיה
רַבִּים — "שׁוֹמֵר פְּתָאִים ה'".

יבמות ע"ב א

לו.

אָמַר רַב פֶּפְּא: הֲלִכְדּוּ יוֹמָא דְעֵיבָא וְיוֹמָא דְשׁוֹתָא — לָא
מְהִלִּינוּ בֵּיה, וְלָא מְסוֹכְרִינוּ בֵּיה. וְהָאִידְנָא דְדָדְשׁוּ בֵּיה רַבִּים,
"שׁוֹמֵר פְּתָאִים ה'".

יבמות י"ב ב

לח.

וְאִיזוּ הִיא קְטָנָה — מִבֵּית אַחַת עֲשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד עַד
שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד. פְּחוֹת מִכָּאן וְיֵתֵר עַל כֵּן —
מְשַׁמְּשֵׁת כְּדַרְכָּהּ וְהוֹלְכֶת, דְּבַרֵי רַבִּי מְאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים:
אַחַת זו וְאַחַת זו מְשַׁמְּשֵׁת כְּדַרְכָּהּ וְהוֹלְכֶת, וּמִן הַשָּׁמַיִם
יִרְחֲמוּ, מְשׁוּם שְׁנַאֲמַר: "שׁוֹמֵר פְּתָאִים ה'".

עבודה זרה ל' ב

לט.

אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל פי תאנה אין בו משום
גילוי כמאן כי האי תנא דתניא רבי אליעזר אומר אוכל
אדם ענבים ותאנים בלילה ואינו חושש משום שנאמר
(תהלים קטז, ו) שומר פתאים ה'

תנא המשמש מטתו ליום תשעים כאילו שופך דמים מנא ידע אלא אמר אביי משמש והולך (תהלים קטז, ו) ושומר פתאים ה'

ומכלל השמירה שלא ישמר עצמו יותר מדאי, ולא יבטל עבודת קונו באמרו, שחל בדרך, ארי בין הרחובות, וכן לא יבטל עבודת קונו לשמר עצמו בחמה מפני החמה ובצנה מפני הצנה. ובהיותו רוצה לאכל לשבעה לצבות בטן, ושותה יין הרבה, וישן שנת שחרית, ושנת צהרים, עדן ועדנין, כי אף שאומר שעושה לשם שמים, לשמר נפשו ובריאותו, אין זה אלא עצת היצר הרע. והוא כמשל השועל שאמר לדגים לצאת ליבשה כדי לברח ולנצל מן הציידים, ותשובה נצחת השיבו לו הדגים, אם במקום חיותנו אנו מתיראים, במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה, וכתיב (קהלת ח ה) שומר מצוה לא ידע דבר רע. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (קדושין לט, ב) שלוחי מצוה אינן נוזקין לא בהליכתן ולא בחזרתם. ואם יארע לאדם שום נזק על ידי עשית מצוה, יאמין אמרו בש"ס (שבת קיח, ב) אמר רב יוסף יהא חלקי ממתים בדרך מצוה שמיתתו כפרתו והוא מזמן לחיי העולם הבא. אבל היכא דשכיח הזקא, שאני, כגון סלם רעוע, או במקום גדודי חיה ולסטים, אז ימשך ידו ויעבר על המצוה, שהרי וחי בהם אמר רחמנא (ויקרא יח ה). וצריך פלס ומאזני משפט לכלכל דבריו במשפט, ולא ירבה בשמירה במקום שאמרו לקצר, ולא יקצר במקום שאמרו להאריך. זה הכלל, כל נזק שהוא ראוי לבוא דרך

טבע ושהוא על ידי אדם שהוא בחירי ברצון, לא יסמך
עצמו על הנס אפלו במקום מצוה, ולא יעשה דבר חוץ מן
הטבע, אבל שאר חששות לא יחוש כלל, רק יבטח בשם
השם וישען באלקיו שלא תאנה אליו רעה בהיותו שומר
מצוה לשם שמים. ואם יארע שיהא מכרח במעשיו לכנס
במקום סכנה ולא יוכל מלט, יקדים תפלה לצרה לפני
השם שיעשה לו נס כרחמיו וחסדיו מאוצר מתנת חנם
ושאל ינכה לו מזכיותיו, ושוב יהיה נכון לבו בטוח בה'
סמוך לבו לא יירא ולא יפחד, וכמו שכתבתי לעיל בערך
פחד, עין שם:

מב. בנין ציון קל"ז:ד'

והנה כל הראשונים הרמב"ן והרא"ה ותלמיד הרשב"א
והריטב"א נטו מפ"י רש"י משום דקשיא להו דאי הפי'
מותרת לשמש א"כ לחכמים דאמרו מן השמים ירחמו
אסורה לשמש במוך משום השחתת זרע ואמאי כיון דמן
השמים ירחמו שלא תתעבר א"כ ליכא השחתת זרע וכן
קודם הזמן דאמרינן משמשת כדרכה ואמאי אסורה לשמש
במוך כיון דלא תתעבר ולענ"ד יש ליישב זה דאטו השחתת
זרע תלי בעיבור דא"כ עקר וסריס שאינו ראוי להוליד יהא
מותר להשחית זרעו ועוד דזרע שאינו יורה כחץ דאמרינן
בנדה שאינו מוליד יהי' מותר להשחיתו ועוד דלפי מה
שכתבו התוספ' ביבמות שם ובסנהדרין (דף נ"ט) וכן בנדה
(דף י"ג) תלי איסור השחתת זרע בציווי פרי' ורבי' וא"כ מי
שקיים פרי' ורבי' כבר בבן ובת יהי' מותר להשחית זרע
וח"ו לומר כן אלא ודאי איסור השחתת זרע הוא איסור
לעצמו אפילו אם הזרע אין ראוי להוליד ואם אין צריך
להוליד ורק שאינו במי שאינו מצו' על פו"ר והן אמת שלא

מצאנו אזהרה מפורשת לאיסור הגדול דהשחתת זרע
ובחידושי לנדה כתבתי שאולי האזהרה היא מלא תשחית
כמו שיש בכלל אזהרה זו לחבול בעצמו או שהלכה
למשה מסיני היא אבל עכ"פ לענ"ד לא תלי בזה שיהי'
הזרע ראוי להתעבר ממנו ולא באשה זו דוקא ולכן ל"ק
קושיא זו על רש"י אבל ביותר קשה מה שהקשו
הראשונים עוד על רש"י דאיך אמרינן משום השמים ירחמו
דלמה לא מותר לשמש במוך משום ספק סכנה ומה
שכתב מר נ"י על זה כיון דרובא דרובא לא מתעברות לא
חיישינן מלבד שאין זה רוב מבורר בלא"ה לא מהני דהרי
כלל בידינו דאין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב וכמובא
בא"ח סי' שכ"ט ואפילו למיעוטא דמיעוטא חיישינן כדמוכח
ממה דאמרינן שם נפל עליו גל ספק הוא שם וכו' אע"ג
דאיכא כמה ספקות מכ"מ מפקחים ולכן קשה זה מאוד
אמנם לא ידעתי למה הוקשה קושיא זו לפי רש"י דוקא
הלא גם לשיטת ר"ת קשה כן כיון דלר"מ מחוייבת לשמש
במוך משום ספק סכנה איך התירו חכמים לשמש שלא
במוך ולכנוס בספק סכנה ולא עוד אלא דלענ"ד לשיטת
ר"ת קשה זה עוד יותר דזה ודאי שנתנית מוך אחר תשמיש
מהני ג"כ שלא תתעבר לא בלבד לשיטת ר"ת דכל
הפלוגתא היא בנתינה לאחר תשמיש אלא גם ע"כ רש"י
מודה בזה כדמוכח ממה שכתב בכתובות (דף ל"ז) אמה
דאמרינן אשה מזנה משמשת במוך כדי שלא תתעבר
נותנת מוך לאחר בעילה ושואבת הזרע עכ"ל ומה שכתב
רש"י דג' נשים משמשות במוך קודם תשמיש צ"ל כיון
דמשום סכנה הוא חיישינן שמא תתעבר ע"י שיקלוט הזרע
מיד קודם שתשאוב אותו אע"ג דלא שכיח הוא ולכן להך
שיטה שכתב הרא"ש דגם לרש"י מותר ליתן מוך אחר
תשמיש דאינה מצו' להשחית זרע האיש י"ל דכיון דיש לה

תקנה ליתן המוך אחר תשמיש דמהני ג"כ ע"פ רובא
דרובא לכן סמכו רבנן על מן השמים ירחמו כיון דאין בזה
סכנה מבוררת עוד אבל לפי ר"ת דכל הפלוגתא היא רק
אלאחר תשמיש דלפני תשמיש גם לר"מ אסור וא"כ
קאמרי רבנן דאפילו לאחר תשמיש ל"צ ליתן ובזה קשה
ביותר איך תכנוס לספק פקוח נפש והנלענ"ד דטעמא
דרבנן דאע"ג דכלל בדינו דאין לך דבר עומד בפני פקוח
נפש ואין הולכין בפ"נ אחר הרוב זה דוקא ביש ודאי סכנת
נפש לפנינו כגון בנפל עליו הגל דאז חוששין אפילו
למיעוטא דמיעוטא אבל בשעתה אין כאן פקוח נפש רק
שיש לחוש לסכנה הבאה בזה אזלינן בתר רובא כמו לענין
איסורא דאל"כ איך מותר לירד לים ולצאת למדבר שהם
מהדברים שצריכין להודות על שנצולו ואיך מותר לכתחלה
לכנוס לסכנה ולעבור על ונשמרתם מאוד לנפשותיכם
אע"כ כיון דבאותה שעה שהולך עדיין ליכא סכנה הולכין
אחר הרוב ועוד ראי' לזה ממה דאמרינן ברכות (דף ל"ג)
אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק אמר רב ששת ל"ש
אלא נחש אבל עקרב פוסק ופי' הרמב"ם בפי' המשניות
וכ"כ הברטנורא כיון דנחש אינו נושך ברוב הפעמים אבל
עקרב שמנהגו לנשוך תמיד פוסק והלא יקשה מה בכך
דהנחש אינו נושך ברוב הפעמים הרי אין הולכין בפ"נ אחר
הרוב אע"כ דה"ט כיון דכן אין כאן סכנת נפשות וזה לענ"ד
ג"כ טעמא דרבנן כיון דבעוד שלא נתעברה אין כאן סכנת
נפשות לכן סמכינן אטעמא דמן השמים ירחמו שלא תבא
לידי סכנה וכל שכן דא"ש למ"ד שמא תתעבר ושמא
תמות דהוי ספק ספקא שמא לא תתעבר ואת"ל תתעבר
שמא לא תמות ורק ר"מ דחייש למיעוטא גם בלא סכנה
ס"ל דתשמש במוך דחייש למיעוטא שמא תבא לידי סכנה.
והיוצא מזה בנדון השאלה דאפילו נאמין לדברי הרופאים

(מה שיש לפקפק בלא"ה לדברי הטור י"ד סי' קפ"ז) עכ"פ לא נאמין להם שבודאי תמות אם תלד דמאין יכלו לשפוט כן בודאי אחרי שהאשה כבר ילדה איזה פעמים וחיתה וא"כ לא עדיף מהא דג' נשים דג"כ איכא ס"ס זה שמא תתעבר ושמא תמות ואעפ"כ ס"ל רבנן דקיי"ל כוותייהו דמן השמים ירחמו ולא תשמש במוך ולכן ליתן מוך לפני תשמיש בין לרש"י בין לר"ת אסור אכן גם ליתן לאחר תשמיש ולשאוב הזרע לא ראיתי היתר שאף שלר"ת הותר זה מכ"מ התוספ' והרמב"ן ריש פ' כל היד חולקין עליו וכפי הנראה גם הרשב"א והר"ן שם הסכימו עמהם ואפילו רש"י אף שהרא"ש מסופק בשיטתו בזה מכ"מ הריטב"א ביבמות כתב בפ"י דגם אחר תשמיש אסור לרש"י וכנראה גם מדבריו בש"מ שהבאתי לעיל עד שכמעט דעת ר"ת היא דעת יחידית בזה ומי יקל ראשו להכריע כמוהו נגד כל שאר הראשונים.

שני לוחות הברית, עשרת הדברות, מסכת שבת, נר מצוה ע"ו

מג.

ואמרו רז"ל (שבת קיח, א) כל המענג את השבת, ולא אמרו כל המענג בשבת, כי האדם לא יהיה כוונתו על עצמו לענג, רק יעשה העונג בשביל כבוד שבת, זה וקראת לשבת עונג, שתקרא להשבת עונג כענין מי שמזמין אורח חשוב וגדול שעושה סעודה לכבודו, ובלא האורח היה קשה עליו ההוצאה והתענוג. וכן פירוש הזוהר (ח"ב מז, א), וקראת לשבת, דיזמון ליה לפתורא מתתקנא כדקא יאות, במיכלא ובמשתיא וכסות נקייה:

שני לוחות הברית, עשרת הדברות, מסכת שבת, נר מצוה ע"ז

מד.

ועל כן אותן המלאין בטנם כסוס וכפרד אין הבין לילך אחר הערב ורווחא לבסומא שכיחא, ואחר כך מרוב מאכלם נופל תרדימה עליהם ומבלים מוחם, אלו אין נקראים מענגים את השבת, אלא הם מענגים את עצמם בשבת, על כן יכלכל דבריו במשפט. והחכם עיניו בראשו, כשיושב לאכול בבוקר, אף על גב שיאכל וישתה כראוי, אין הכוונה למלאות בטנו, כי לא מנוחה ועונג יקרא לזאת, אלא איבוד המאכל והגוף, גם הפסד לנפש שלא יוכל לעמוד על עמדו מרוב שביעתו כדי לעסוק בתורה ובמצות, כאשר ביארנו. אבל הענין הוא שיאכל וישתה בשמחה ובטוב לבב מאכל טוב ויפה מוטעם ומתוקן קל העיכול מעט הכמות ורב האיכות, ובלבד שלא ימלא כריסו. וישתה ב' ג' כוסות של יין לשמח את לבו הכל לפי מה שהוא אדם. ויקום מתוך שמחת אכילתו לקבוע לימודו, או ישן מעט לנוח ראשו ואבריו, ואח"כ ישב ללמוד, נושא ונותן בעומקה של הלכה כפי השגתו והכנת שכלו עד שיגיע זמן המנוחה, ויתפלל תפלתו כראוי ויפטר לשלום, ויתקן מאכל שולחנו לאכול סעודה ג' ויאכל אותה בשמחה ובטוב לבב לקיים וקראת לשבת עונג, וימשוך בה זמן הראוי לו, ויזכור דברי תורה בתוך השלחן כאשר כתבנו, ויברך על מזונו בכוס של יין, ויפטר לשלום ללמודו או לבית הכנסת לסדר שירות וזמירות לגורא תהילות יתברך ויתעלה הכל לפי המקום ולפי הזמן:

שני לוחות הברית, עשרת הדברות, מסכת שבת, נר מצוה ע"ח

מה.

וכן כתב האבודרה"ם בשם חכם אחד, שזה טעם אחד על דרך הנגלה מה שציוונו הש"י לאכול ג' סעודות, כי אז לא ימלא בטנו כשידע שיש לו עוד סעודה לאכול, והחכם עיניו בראשו. אמנם כשידע שלא יהיה עוד סעודה, אז ימלא בטנו ומוחו מזוהם ונופל לתרדימה ומבטל מהתורה ומהדביקות, כי שבת קודש הוא ויתדבק בקדושה:

שולחן ערוך, אורח חיים ר"ב:ד'

מז.

שמן זית אם שתאו כמות שהוא אינו מברך עליו כלל משום דאזוקי מזיק ליה ואם אכלו עם פת אינו מברך עליו דפת עיקר ומברך על העיקר ופוטר את הטפילה ואם שתאו מעורב עם מי סלקיא (הנקרא אניגרון) שאז אינו מזיק אדרבא הוא מועיל לגרון אם הוא חושש בגרונו הוה ליה שמן עיקר ומברך עליו בפה"ע ואם אינו מתכוין לרפואה אלא לאכילה הוה ליה אניגרון עיקר ואינו מברך אלא על האניגרון (שהכל):

ב"ח, אורח חיים ר"ב:ח'א'

מז.

ומ"ש בשם הרמב"ם דבשתה שמן לבדו מברך עליו שהכל טעמו דמפרש הא דקאמר בגמרא אילימא דקשתי לה מישתא אזוקי מזיק ליה ה"פ ואם כן אמאי קא"ר יוחנן דמברך עליו בורא פרי העץ אבל הא פשיטא היא כיון דנהנה בשעה דקא שתי ליה דצריך לברך שהכל דלא גרע שמן מחומץ דאזוקי נמי מזיק ליה וצריך לברך עליו שהכל וכ"כ ה"ר יונה גבי חומץ דלענין ברכה צריך לברך אף על גב דמזיק ליה ומביאו ב"י בסי' ר"ד והיא דעת הרמב"ם שכתב בפ"ח בסתם דעל החומץ מברך שהכל דמשמע

חומץ גמור שאינו מעורב במים דלא כדעת רבינו בס"י ר"ד
 דאינו מברך כלום על החומץ אם אינו מעורב במים
 ולטעמיה אזיל דבשמן נמי אינו מברך כלל אם שותהו
 בעיניה ואין כך דעת הרמב"ם לא בשמן ולא בחומץ וא"ת
 ומ"ש משקדים המרים דגדולים אין מברך עליהם כלל
 משום דאזוקי מזקי ליה ויש לומר דשמן זית שאני דבשעה
 ששותהו נהנה ממנו אע"ג דמזיק ליה בסוף חייב לברך על
 מה שנהנה בשעת שתייה מה שאין כן בשקדים דכיון
 דבשעת אכילה אינו נהנה דמרים הם ולבסוף נמי אזוקי
 מזקי ליה אין מברך כלל וה"א להדיא בגמרא (דף לו)
 אקימחא דשערי דקאמר שמואל דמברך שהכל ודחיטי נמי
 שהכל אלא דשערי אצטריכא ליה מה"ד דשערי הואיל
 וקשה לקוקייאני לא לברך עליה כלל קמ"ל כיון דאית ליה
 הנאה מיניה בעי ברוכי אלמא אע"ג דאזוקי מזיק ליה
 לבסוף אפ"ה כיון דאית ליה הנאה מיניה בשעת אכילה
 מברך עליה שהכל ומכאן ראייה לדברי הרמב"ם בחומץ
 ושמן זית דמברך עליהם שהכל אע"ג דאזוקי מזיק ליה
 ודו"ק. ולענין הלכה ספק ברכות להקל ובשמן בעינא אינו
 מברך עליו כלל:

תוספתא דמאי ב'י"ד

מת.

עם הארץ שאמר לחבר תן לי ככר זה ואוכלנו יין זה
 ואשתנו לא יתן לו שאין מאכילין טהרות לעם הארץ היה
 נדור מן הככר ואמר לו תן לי ואוכלנו אבטיח שניקר ואמר
 [לו] תן לי ואוכלנו יין ונתגלה ואמר לו תן לי ואשתנו לא
 יתן שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו כיוצא בו לא
 ישיט ישראל אבר מן החי לבני נח ולא כוס יין לנוזר שאין
 מאכילין את האדם דבר האסור לו ועל כולן אין מברכין

עליהן ואין מזמנין עליהן ואין עונין אחריהן אמן.

קיצור שלחן ערוך ל"ב:י"א

מט.

טוב להרגיל את עצמו לאכול פת בשחרית (עין מסכת ב"מ דף קז ע"ב).

משנה תורה, הלכות דעות ד'ד'

ג.

היום והלילה כ"ד שעות. די לו לאדם לישן שלישי ששהוא שמונה שעות. ויהיו בסוף הלילה כדי שתהיה מתחלת שנתו עד שתעלה השמש שמונה שעות. ונמצא עומד ממטתו קדם שתעלה השמש:

משנה תורה, הלכות דעות ד'ה'

גא.

לא יישן אדם לא על פניו ולא על ערפו אלא על צדו. בתחלת הלילה על צד שמאל. ובסוף הלילה על צד ימין. ולא יישן סמוך לאכילה אלא ימתין אחר אכילה כמו שלש או ארבע שעות. ולא יישן ביום:

משנה תורה, הלכות דעות ד'י'

גב.

ויש מאכלות שהם רעים ואינן כמו אלו. והם עוף המים ובני יונה הקטנים והתמרים ולחם קלוי בשמן או לחם שגלוש בשמן והסלת שנפו אותה כל צרפה עד שלא נשארה בה ריח מורסן. והציר והמוריס. אין ראוי להרבות מאכלות אלו. ואדם שהוא חכם וכובש את יצרו ולא ימשך אחר תאוותיו ולא יאכל מן הנזכרים כלום אלא אם נצרך להם

לרפואה הרי זה גבור:

ג. משנה תורה, הלכות דעות ד'י"ד

ועוד כלל אחר אמרו בבבליאות הגוף. כל זמן שאדם מתעמל ויגע הרבה ואינו שבע ומעיו רפין אין חלי בא עליו וכחו מתחזק. ואפלו אוכל מאכלות הרעים:

ד. משנה תורה, הלכות דעות ד'ט"ו

וכל מי שהוא יושב לבטח ואינו מתעמל. או מי שמשנה נקביו. או מי שמעיו קשין. אפלו אוכל מאכלות טובים ושמר עצמו על פי הרפואה. כל ימיו יהיו מכאובים וכחו תשש. ואכילה גסה לגוף כל אדם כמו סם המות. והוא עקר לכל החלאים. ורב החלאים שבאים על האדם אינם אלא או מפני מאכלים רעים. או מפני שהוא ממלא בטנו ואוכל אכילה גסה אפלו ממאכלים טובים. הוא ששלמה אמר בחכמתו (משלי כא כג) "שמר פיו ולשונו שמר מצרות נפשו". כלומר שומר פיו מלאכל מאכל רע או מלשבע ולשונו מדבר אלא בצרכיו:

כבר מת האיש לן להחזיקו אף לגוסס בחוקת חי כדתינא. שגוסס הוא כחי לכל דבר שהוא אף לענין להחזיקו לחי גם כשאין רואין אותו, ותירץ להלס דבעתו לפנינו היינו שדעתן עליו להשגיח כשהוא חי הוא כחי לכל דבר אבל לא כשאינו לפנינו ואין דעתנו עליו לענין חיזתו כלום אלא הוא לענין ידעה בעלמא שלענין זה לא שייך עניני חוקת שלכן הוא ענין מציאות שיש למיזל לפי המסתבר שהוא דאי כבר מת אף להתאבל עליו. זה נראה בכותח דברי חשי"ך).

ו. בענין הדיוב להתקסק בחולה שהרופאים אינם יודעים איך לרפאותו

ובדבר כשאין הרופאים יודעין איך לרפאות ואף הרופאים הגדולים ביותר אומרין שלא ידוע במה לרפאות או שלדעת הרופאים ליכא רפואה, ששאלת שאלי יש בכל זאת ליתן לו איזה תרופה כדי שלא יצא חקלה חיו להקל גם בשאר חולים, הא עכ"פ צריך לראות שלא יחסר לו כלום ממה שצריך חולה זה לקיים חיייו שאפשר לו, ולא להפקירו אלא מחוייבין לראות שיהיה תחת השגחת רופא מומחה לחולה כזה להאמילו דברים הטובים לפניו לקיים בזמן שיהיה אפשר לו להתקיים באופן טוב שלא יקולקל חיו להמעים מחיותו לא בכמות הומן ולא באיכות כחותיו. והוא כליכא מציאות שיהיה שייך להתלית שאין שום תועלת במה שנחזיק כחי ואף אם ידמן חולה כזה שכל הרופאים שאצלינו אומרים שאין ידוע להם רפואה ואף שאמרו השערות שאי"א לו לחיות אלא זמן קצר מוכרחין לרפאותו במה שאפשר לתחזיק את כחותיו אף לפי"מ שהם טובים בדיעה שאין ידיעתם כלום כי ביד השירה הוא חיזת ובריאות כל אדם בלא יאוש מצד אמירת הרופאים, כי מי שמתייחס מחייו דרי שייך שיתן לו לאכול דברים שקשים לפניו אלא ידע שאינו כלום באמירת הרופאים ושלכן צריך להזהר בכל הדברים הללוה הוא לא טוב וכדומה. והוא כן לדינא לעיד.

ומפילא לא שייך הגידון אם צריך לרפאות אף כשהרופאים אומרין שליכא רפואה לחולה זה שהרי אף הרופאים אין יודעין מים מצוייבין להתקסק בו וליתן לו מה שטוב לפניו יותר לפי מצבו אף שאין יודעים לרפאות ממה וגם לא להקל, וגם אף רק שלא יתייאש החולה מוכרחין ומצוייבין להתקסק בו וליתן לו מה שטוב לפניו יותר לפי מצבו אף שאין יודעים לרפאות מביד וגם לא להקל, וגם אף רק שלא יתייאש החולה מוכרחין ומצוייבין להתקסק עמו וליתן לו ספי רפואה שהראש הוא המיץ היותר גדול לחולה, וכל צער אף הקטן והקל הוא מטיב לחולה, ואין לך צער יותר גדול כשיבין שאין הרופאים יודעין לעשות לחולה

זה כלום לרפאותו, שלכן צריכין הרופאים ליתן איתו רפואה להשקיס רוחו אך סמים כאלו שבורר שלא יקלקלו כשאין יודעין במה לרפאות ואי"א להשיג רופא הידוע יותר.

ז. רפואה לזקן מופלג, חפץ יש להתחשב בזה לענין קדימה

ובדבר זקן מופלג שגחלה דאי מחוייבין לרפאותו במה שאפשר כמו לאיש צעיר ואף אם אין החולה חזקן רוצה באמרו שמאס בחייו ואסור אף להעלות על הדעת דברים כאלו אף שהאומר זה הוא רופא גדול, ואף לענין קדימה להרופא למי ילך מסתבר שאין להתחשב בזה, חזני חותגך אהבך בלוי"ג.

משה פיינשטיין

סימן עו

אם יש איסור בעישון סיגריות

אסרו חג שבועות תשמ"א

מע"כ ידידי הנכבד מאד בן תורה וירא שמים באמת מהר"ר ד"ר ר' מאיר רחנער שליט"א.

הנה ליתן כלל להא דאמרו שומר פתאים ה' בשבת (קכ"ט ע"ב) ובגדה (מ"ה ע"א) בשני דברים שאיכא בהם חשש סכנתא ולא זוזרי בהו, אף שדאי בסתם חשש סכנתא אסור לסמוך ע"ז אף אם ידמן סוי"ג בדבר שיש בו חשש סכנתא ולא זוזרי בהו אינשי, נראה פשוט דבדבר דאיכא הרבה שלא קשה לזו לבריאותם כלום כגון הרבה מיני אוכלין שהאינשי טעין מהם ביותר כבשרא שמגא ודברים הרעים ביותר אבל קשה זה לבריאותן של כמה אינשי, ליכא בזה איסור מלאוכלן מצד חשש סכנה, מאחר דזרוב אינשי לא מסתכנין מזה. ועיין ברמב"ם פ"ד מצעות שנקט גם עניני אוכלין ומסקין הטובים לבריאות הגוף וחרשים לבריאות הגוף ולא כתב בלשון איסור לא מדאורייתא ולא מדרבנן שאסרו חכמים, כדכתב בהסרת מבשול שיש בו סכנת נפשות במי"א מרוצח ח"ד שאסור להניחו ומחוייבין להסירו אמילו שהוא חשש רק לעצמו מעשה דקרא דהשמר לך ושומר נפשו ובלאו דלא תשים דמים, וכשאיכא רק חשש סכנה אסרו מדרבנן ומכין מכת מידות (שם בה"ח) וחשיב מרטי הדברים ע"ס הפרק וגם במי"ב, אלא כתב רק הקדמת מסבורא בעלמא בראש הפרק והואל חיזת הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא שהרי אי"א שיבין או ידע דבר מדיעת הבורא והוא

חולה, לפיכך צריך להרחיק עצמו, והוא משום דעל כל הדברים האלו שפרט אותם לא שייך לאוסרן ממש מאחר דהרוב מהן עניני הנאה הן ולרובא דרובא דאינשי לא מוסיף להו כלום ואיכא הרבה מהן שא"א להזהר בהו להרבה אינשי שסרידי בפרנסתן ואיכא הרבה שלא שייך שיזוירו בזה עניים שמרויחין רק מה שמצומצם לכדי חייהם שלכן לא שייך לאסור אלא רק לעורר להעלמא כמה שידעו איזה דבר הוא טוב ואיזה דבר הוא רע וליעץ להם כהלשון שנקט הרמב"ם שם בכל המקום. ולדברים כאלו דמי עישון סיגריות שאלו הרגילין בזה נהנין מזה מאד ומצטערין כשאין להם סיגריות עד יותר מחסרון מיני אוכלין טובים, ואף יותר מחסרון אוכלין לגמרי לזמן קצר, ותקלקול לחלות מזה הוא עכ"פ רק מיעוט קטן וכ"ש להתלות מזה בסרסן (קפנסור) ובעוד מחלות מסוכנות הוא קטן ביותר דאף שמע"כ ראה הרבה חולים שמע"כ שהוא רופא וגמצא בבית החולים ורואה כמעט בכל יום חולים בסרסן הריאה והגרונן וגם באיברים אחרים שנמצאו יותר באלו שמעשנים סיגריות, וכן הוא גמי גם בשאר בתי חולים, מימ דאי כל החולים הנמצאים בבתי החולים וגם בצירוף אלו שלא באו לבתי החולים הוא מיעוטא לגבי אלו דעלמא שנמצאו בבתיהם שלא נתלו כלל, ובחשש כזה אמרינן שומר פתאים ה'.

אבל דאי מן הראוי לכל איש ובפרט לבני תורה שלא לעשן מאחר שהוא חשש סכנתא ואין בזה שום תועלת וגם הנאה לאלו שלא הורגלו בזה וממילא דאי אין להתרגל לזה ולא יגיה אדם לבניו הקטנים שיתרגלו בזה אף אם הוא עצמו נהנה, וגם בלא ענין חשש הסכנת הוה יש לאסור להתרגל בזה דהא דאי אין להמשיך עצמו לרבוית האנות והנאות, אלא אדרבא מתראוי לכל אדם למעט עצמו מתאחת ותענוגים יתרים. חגני ידיו.

משה פיינשטיין

להשתדל אצל הממשלה שיתמכו בבתי ספר שהיהודים יסדו לעצמן מאחר שכן הוא דין המלוכה בענגלאנד ומחמת זה לא הבנתי את השאלה ואמרתני ע"י הטעלעפאן שאיני רואה בזה שאלה, אבל בקראי את המכתב שנכתב באנגלית שהגידון הוא אם יש להשתדל שלא אצל שרי המדינה בענגלאנד גופא אלא לתבוע למשפט אשר נמצא במדינת אחרת שגם בענגלאנד שייך להם ולבוא בקטבלנא לפני השופטים על חשרים של בענגלאנד אשר עושים עוולה נגד היהודים, ושיכריחו אותם ליתן גם לבתי ספר של יהודים, שודאי יש לחוש להטלת איבה מהממשלה היהודים כזה אפשר שח"י יביא לתוצאות לא טובות בהרבה ענינים ואיכא בזה ענין רדיפה הרבה חששו חכמים לחשש איבה והקלו כמה דברים בשביל זה כמפורש במסכת ע"ז דף ר' ע"ב כי צריך לדע שהשנאה לישראל מכל האומות היא גדולה גם ממלכות שנהגין בסובה, וכבר אמרתי על הלשון שהביא ר"י בפ"י החומש פ' וישלח (ל"ג, ד') על קרא דוישקוהו ארשביי הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב דמה שייך זה להלכה, דהוא כמו שהלכה לא משתגיח כך שנת עכו ליעקב לא משתגיח דאף אלו סנתנות באופן טוב שנאתן גדולה בעצם שלכן ח"ו להתגרות בהם ולגרומ איבה וזהו דאי טעם הרב פאדאווא שאמר שלא יעשו זה אך מאיזה טעם לא רצה לומר טעמו. ואני מרחוק המקום וחסרון ידיעת ענינים המאליטיים איני יכול לומר כלום, ומספק יש להחמיר שלא לתבוע את המדינה לשופטים שבמדינת אחרת אף שנעשה זה בהסכם בענגלאנד, אבל להשתדל אצל חשרים במדינת בענגלאנד גופא דאי צריך להשתדל בכל האפשרי.

ובזה אנמיר בברכה כפולה לתג כשר ושמה וגאולה שלימה, ידיו,

משה פיינשטיין

סימן ע"ה

בענין מלחמת מצוה

כ"ח השרי תש"ט

מע"כ ידידי הרב הגאון מהר"ר גואם סרעבניק שליט"א אב"ד ור"מ בכפר חב"ד א"י.

הנה כמדומני שידוע דרכי לכתרי"ה אשר איני מסור להשיב אף לחשואלים אחי ולדברים שלא נשאלתי לא שייך כלל שאשיב אף שתיה זה שאלה פרטית בדיני איסור חיתוך וכל חשבותי אף לחשואלים אותי היו רק בענינים פרטיים שנוגע לחיידך ששאל

סימן ע"ז

אם מותר לתבוע שרי המדינה בפני שופטים במדינה אחרת

ג' ניסן תשל"ז

מע"כ ידידי הנכבד והחשוב עוסק בתרבות תורה בתעמדת בתי ספר לילדי ישראל ללמדם תורה ויר"ש מהר"ר אפרים קפסטענבוים שליט"א.

הנה מצאתי את מכתב מע"כ הרמז וראיתי שאיכא בזה נידון גדול, שאף שודאי פשוט וברור שיש

לא קאי בעשה והא לשי' הרמב"ם גם באמר רובא אני וקנה כהפך עובר משום לא החמוד וליש' זו כשכח אי"כ הא דוכיבו לא קאי על לאו דלא החמוד [ואעפ"י שגריף לכחזיר הכפץ ומימ' אפשר שילקח משום לא החמוד דתשלומין דגזילה אינו דוחה לאו אחר המעורב בן] וליש' לשי' הרמב"ם בטעם דליתן לתשלומין ולהכי תכח לפי שאין בו מעשה ולי' בשיטה הרמב"ם דלהכי אפילו בלא אמר רובא אני אינו לוקח כיון דעיקר האיסור לא גלוקתם בהפך בחזקת רק על הסמך וההפלה וכשחללות חשוב לאו שאין בו מעשה [ועיי' בסוכה דרין דסי' שאני מגדף דישו בלב ובפרש"י שם] וכדלכ"ד לשיטתו דלא החמוד הוא רק בלא אמר רובא אני ואי"כ עלם לקוחת כהפך כווי יש בו מעשה וכיון דלשי' כדלכ"ד בכל גזילה ישנו לאו דלא החמוד גי'כ וכן ענין אחד וכיון דגזילה הוי לאו כתיבתן לתשלומין להכי אינו לוקח גי'כ משום לא החמוד שזכו ענין אחד.

או נשרף ילקח דלא כווי ניתן לתשלומין כמו במשכון ולדברי הרב סמג' דכרי"מ סותרים זחי' וכיניס בלע"ג ולמשכיל י"ל דאף בלא אמר רובא אני כווי לאו שאין בו מעשה, חולם בלא זכ י"ל בשיטת סכ"מ דדוקא במשכון שאין זה לא גנב ולא גזן [וכמו שנתבאר בספ"כ הרמב"ם בספ"ג מבלי גזילה דכווי גזן כיווני קודם שנתבצר חיונו בנ"ד אבל לאחר שנתבצר חיונו ל"כ גזן ואינו חייב באונסין כלל] ומאי דכווי נל"ש בכתובת במשכון דוקא אבל לא בתשלומי דמיו משא"כ בלאו דלא החמוד ביכח דלא אמר רובא אני דכווי גזילה ממש ויש בזה וכשיב' את בגזילה וחיונו אונסין ואעפ"י ששילם דמיו מי"מ כל זמן שבהפך בעין הא לא קיים וכשיב' בתשלומי דמיו ויש בזה ענין תשלומין אם נחיקר ונצרכ' או שתי' דמשלם כדכשתה' וכן אם עשה כה מעשה שינוי [ועיי' בנתיבות סי' נ"ד דכווי גזילה מחדש] וכיון דבכל גזילה יש לאו דלא חגזול ולא החמוד גי'כ כווי נלי"ע דוכשיב' את בגזילה דאם כעין שגזל יסזיר והא לאו ישלם דמיו ואינו לוקח גם על לאו דלא החמוד כמש"כ בס' גופי בלכות דניתן לתשלומין אינו לוקח אפי' בנ"ד לאוין משא"כ במשכון דאינו לא גנב ולא גזן ואין כאן סיוע בשבב דגזילה ורק בשבב בעצמו שלא יהוקן בתשלומי דמיו וכי"ז דלא אמר רובא אני אבל באמר רובא אני שאין בזה הפקעת ממון ולי"ש וכשיב' דכ"ה קנה כהפך ולי"ש לומר דכווי ניתן לתשלומין ולהכי כלי"ך הרמב"ם לטעם דלאו שאין בו מעשה.

והמנחת סויון תמכ על דברי הרב סמג' שכתב דלהכי כווי אין בו מעשה לפי שגטילת כהפך ברלון נעשה דאי"כ דלא אמר רובא אני ילקח לשי' הרמב"ם דבטעם דניתן לתשלומין ליש' למש"כ בס"מ בעלמו גבו משכון ולפי שאין זה תמכת הפקעת ממון ולהכי כשמתזיר את במשכון בעלמו כווי נלי"ע אבל כשנאבד או נשרף לוקח ואעפ"י שמתקיע חצונו לא חשיב ניתן לתשלומין אי"כ כ"כ בלא החמוד דלקח בחזקת ושילם הדמים והמוכר לא אמר רובא אני ורק כשמתזיר את כהפך כווי נלי"ע אבל כשנאבד

סימן כ"ג

מ"ח תרנ"ג

לרב אחד.

א' ע"ד שאלת מעכת"ר באשכ אשר לדברי הרופאים הסתכן בעיבור ולידכ אי מותרת לשמש במוך לפני תשמיש וכנה בשמי' רעק"א סי' ע"א וע"ב ובתה"ס סי' קע"ג ובבית ארם החמירו בזה ובתש"י חמדת שלמה סי' מ"ו בקול בזה ביבא כל זה בפ"ה סי' כ"ג ובז"ל כחדש בקיל ג"כ בזה ובגרעק"א בסכום להתיר רק לעשות במוך אשר תשמיש כסדר בדיקות צהורין וסדקין ועיי' בדיקת מוך הכנה להפליט בזרע י"ל דאסור יעו"ש, וכנה מה שכביא בגרעק"א רח"י בסי' ע"א לאסור מסוגיא נדב' דמי"ב וביא חקרא קאי וכ"ק כי כתיב ורסלו צמים בשאינכ מתהפכת ולכאורכ דחיק קרא בגוגא דחיקא כוז ולא בפשוטו דבפליטט זרע במוך או שכיבדה בתמין כדמשמע בן ודאי לאיסורא לא כתב קרא זכר חוכן ראיחו ותמוכני על בגאון כני"ל שנעלם מעינו בעדולס לפי שטכ' ד' רצוהינו בעכתו"ס בנדה שם בנ"כ פולטת שכתבו ולי"ה בלאו ככו מלי לאקשוי מרצא חקרא ותי' דקרא איכא לאוקמי דאלולא איכוי בכרעא אי' כשקנחכ יפכ דאפשר לכבד כבית שלא ישתייר כלום דתנו במקוואת פ"ח באשכ ששימש כו' אבל כשתה' דמשני כאן צפולטת פריך שפיר דאם איהא דכבד כבית אי"כ תיפ"ל דברי פלטי עכ"ל וכן מצואר בסי' הריטב"א ובדברי תוס' הרא"ש ועיי' בסי' בתרומה כלי' נדה סי' ל"ב ובתוכ"כ, כווי מצואר מדכריכס דבאמת כוכ מוקים לוי לקרא בכ"ג חלא משום דאי"כ כווי פולטת ועמאכ מלד גיטע ובכתוב גלי בזה לרי"ש דטמאכ מלד משמשת כמצואר שם וע"כ די בגרעק"א מתמיכיס בזה.

ככרית מד' כנמוק"י שפקסב לפרש"י דאי"כ קודם כזמ דמשמשת כדרכה ואסורכ במוך ואמאי כיון דאינכ מתעצרת כל עיקר אין כאן כשתחת זרע ושי"כ דמפרש כנמוק"י בשי' רש"י דכאיסור משום דידכ דאי סי"ל דכאיסור הוא משום דמשמש על עניס ואבניס מה בנך שאינכ מתעצרת הא מ"ע לאו דרך תשמיש הוא. ואי לשי' רש"י כאיסור כיון דאינכ יוכלכ להתעצר אסור אי"כ בפשיטות כו"ל לבקשות דתהסר תשמיש בקטנכ ובאולוגיות ועכ"ל דבונת כנמוק"י דכאיסור משום ליתא דידכ דכיא מלוב על כשתחת זרע כמש"כ כרי"י או דכיא מלוב שלא להסתית זרע יודי ולפי"ז הא גם במוך אחר תשמיש אסורכ עכת"ד, אבל כנרת בגרעק"א תשוב דאיך אפשר דכאיסור יכוי עלי' יותר מעליו דאטו כאיסור הוא שימת במוך הא כאיסור הוא בשעת תשמיש והא עליו אין איסור כ"ג עלי' אין איסור, ובאמת אין ככרית מד' כנמוק"י דלפ"ל דסי"ל בפרש"י דכאיסור משום ליתא דידאי אבל לא משום דכווי כמשמש על עניס ואבניס ממש וכוי כמעשה ער ואונן ממש דנראה דבכ"ג לא כתיב גם ר"ע ורק לשמש במוך כתיב ולא מעשה ער ואונן וע"כ דכאיסור הוא רק משום דכוו שלא כדרך כל הארץ דהא לא התעבר עיי' ויושפת זרעו וכאיסור משום כשתחת זרעו ובקטנכ ואולוגיות זכו דרך תשמיש שלכס וע"כ כתיב ר"ע לשמש במוך בני' נשים דאפשר לצוא לודי סכנכ וממילא זכו דרך כל הארץ למוט, בסכנכ וסי"ל לכנמוק"י דנכ"ג כל זרע שאייר להתעצר ממנו כמו בקטנכ פסות מוכ בזמן שזכ אין איסור גם בשימוש במוך דבזכ שאינו חושש דלפי"ז לא התעבר כווי כדרך כל הארץ ושפיר כקסב לפרש"י פסות מכאן תשמש במוך כיון דכאיסור הוא משום כשתחת זרע שכוה שלא כדרך כל הארץ וזכו דוקא צרעו כרואו שמתעבר

וביטוד די בגרעק"א לחמיר לתת מוך אשר תשמיש עי"פ שי' רש"י ואף די"ל בשי' רש"י דמשמשת דמותרות כיינו לפני תשמיש ולאחר תשמיש י"ל דרש"י מודכ (טז)

שהתעבר אבל באופן שאייר להתעבר אין כאן השתתח זרע והאיפור לפי"ו רק משום לתא ידי' אבל לאחר השמים עליו לכתוב איפור דכשתתח זרעו כפי רית חולם צד הרמזין והרא"ב כתבו מפורש בשי' רשי' דהאיפור משום לתא דידה דאקורה לכשחית זרעו ובי' הכ"י בכחוצות מנואר דאפילו אחר השמים אקורה משום השתתח זרעו.

ב) ובאמת המיכני ביקוד האיפור דכשה"ז לאחר השמים היכא דאיכא חשש סכנה דהא מנואר במשנה דאבלות דהאשכ שיהא מקשה לילד מתחבין את העובר במטיה מפני שהייה קודמים לחייו ומכש"כ כשה"ז אשר תוכל לבוא ע"ו לידו סכנה ואף לשי' התוס' דלהרוג עובר אקור מן התורה גם בישראל כמש"כ בחולין דל"ג וגם לשי' סבכ"ג דמחללין את השבת להלל העובר מ"מ הא מוכרח ממשנה דאבלות להללל האם מותר, וגם למש"כ הרמב"ם בפ"א מב' רולח ה"י ט' דלכתי מותר לחתוך העובר במטיה מפני שהוא כרודף אחריו להורגו [ע"ו בתשו' חות יאיר סי' ל"א ובנוב"ד חח"מ סי' ג"ט מה שחמכו בזכ] כרי גם בזרע דכוי גרמא וקנה ליתרת הולד כרודף והא ברודף אולין בחר אומדנה כמו במתרתה כמנואר ציומא דפ"ה דסקק על ממון צא או על עסקי נפשות וכיון דלפי האומדנה של הרופאים תחתן ע"ז למח האקור ואין לומר דכיון דהאקור למוך אחר השמים אקורה לכתחילה דהא לר"מ דק"ל דמשמת צורך משום סכנה ולא אקרינן בתשמיש כל עיקר, וכן מנואר ביצמות דמ"ב גבי מעוצרת חבירו ולא יפא משום גזירה שמה הטעם עובר סנדל ומקשה שם כש"כ דלמ"ד דג' נשים משמשות צורך מאי איכ"ל ומאי מקשה לפירש"י דאיכא איפור דהשח"ז למה יתיר הנשואין לכתחילה, כרי נראה דאין אלו אקורים גם הנשואין אע"פ שולטתך לכתור אח"כ משום אונס, (והאחרונים האריכו צוה אם מחירים לכתחילה צמח סיכוי מותר אח"כ משום אונס וכצווא ראי' מכתובות ד"ג ולידרש לכו דאונס שרי ואכמ"ל) וכן מנואר צד' הרא"ה הובא באק"ז בכתובות דמשום מלות עונס התירו [שי' כת"ס אה"ע] וכיון דלא אקרו לכתחילה למה חיארק אח"כ בשימת מוך כיון דלדברי הרופאים איכא סכנה ועכ"ל הא דק"ל לרבנן דמשמשות כדרכן וקמטינן על שומר פהאים ד' משום דזכו חשש רחוק ומיעוטא דמיעוטא שאינו מלוי שסתעבר, ובאמת נחקשו צוה הראשונים ע"י צריט"א שסקשה לפירש"י דלרבנן אפילו בני ג' אקורות צורך ואמאי כיון דאיכא סכנה האך מכניקות עלנן משום שומר פתאים ד, וע"י באק"ז כתובות שביא כן צמח הרא"ה לפוס האו טעמא רבנן אקרו ואמאי כיון דמקחנא אלא דמה שבוכיחו מזה הראשונים ותרילו דלרבנן מותרות לשמש צורך ג"כ אלא שאין מחויבות יע' דכיון דאיכא חשש סכנה מהכ"ה יהי' הרשות בידי לשמש צוה מוך כיון דאיכא חשש סכנה, והא אקור להחמיר צמקום סכנה ועכ"ל דזכו באמת חשש רחוק ומיעוט שאינו מלוי דלא חיישי רבנן להאי ועל זה יש לקמוך משום שומר פתאים, [וע"י מש"כ צוה בהש"ר צנין ליון סי' קל"ז בפלוגתא דרבנן ור"מ אי חיישין במיעוטא כהאי כיון דהסכנה לא הגיע עודנכ כמו שמוחר לירד ציס, ובאמת קשה לשקול צמסקל סצרות מחודשות צמקום סכנה] עכ"פ גם לדי' הראשונים צשי' רשי' דלרבנן אקורה צורך היינו דוקא צמשש רחוק שלא חששו ונדואי לא התעבר אבל היכא שסתעבר ולדברי הרופאים איכא סכנה מהכ"ה נחוש וא"כ לפירש"י גם צורך לפני השמים דפליגי צוה ר"מ ורבנן וקו"ל כחכמים היינו דוקא צני' נשים דאיכא חשש רחוק אבל לא כן צמקום דאיכא סכנה ודאית דגם לרבנן מותרת ולא אקרו בשמוש כל עיקר כמש"כ.

והנה

מד' הראשונים מנואר דמפרשים צשי' רשי' דלרבנן אקורה לשמש צורך, אולם מלאתי צשו"ת ברדב"ז ס"ג סי' תקל"ו ששאל ע"ד מקלת נשים שנותנות מוך צוואת

מקום צשעת השמים כדו שלא התעבר אי מותר וכתב ומקחנא לי דאפילו למ"ד כולן משמשות כדרכן וכן השמים ירחמו כולן מותרות לשמש כדרכן קאמר וא"ל לשמש צורך אבל לא ציחי' ג' נשים אקורה לשמש צורך דמלי למימר שמה אין לי זכות שירחמו עלי מן השמים. כלכך לכו"ע ג' נשים רשאות לשמש צורך יעוש"ט [שחידש עוד דאפילו לשי' ר"ת מיכו לר"מ צשאר' נשים אקור לשמש צורך אחר השמים וגם שימוש צורך לדי' ברדב"ז הוי כמעשה ער ואונן ולדידי' אפילו מעשה ער ואונן מותר צני' נשים חבו שלא כדי' הרא"ש בתשו' כלל ל"ג]. ונראה דמפרש ברדב"ז כן צשי' רשי' דאפילו לרבנן ג' נשים מותרות לשמש צורך ויחשב צוה משכ"ק לפירש"י מהא דאמרנו צריש' נדה משמשת צורך מאי איכ"ל ופירש"י ג' נשים משמשות צורך ותמורה דהא אק' קו"ל כחכמים נגד ר"מ ולמש"כ ברדב"ז גם לרבנן מותרות לשמש צורך וכ"ג מלשון רשי' צנדה דמ"ה משמשת צורך תקנתן כוה לשמש צורך שלא יתעברו פחות מכאן א"ל לשמש צורך דודאי לא התעבר ובאמת דרשי' צנדה הוא ממש כמו שפירש בר"ת ושארי הראשונים דמשמשות צורך שלריכות לשמש צורך ופחות מכאן א"ל לשמש צורך ודרשי' צנדה קותר למח שפירש"י ביצמות וכתובות ועכ"ל שמפרשים צנדה רשי' דכיון דמותרות לשמש צורך לפיכך מחויבות ופחות מיכן כיון שא"ל לשמש צורך לפיכך אקורות ג"כ, ועכ"פ כיון דגם רשי' צנדה מפרש משמשות צורך שלריכות שפיר י"ל דלרבנן דק"ל דמשמשות כדרכן היינו שאין לריכות אבל מותרות אם אין רולות לקמוך על שומר פתאים כמש"כ ברדב"ז.

ג) והנה

מד' הרמזין והרשב"א המוצא באק"ז מנואר דק"ל כפירש"י דמשמשות צורך צשעת השמים מ"מ השיגו על פירש"י ופירשו שלריכות לשמש ולרבנן איקורה ליכא וכמו שפירש"י צנדה וכ"כ הרא"ש צנדרים דלי"ה ומפרש שם משמשות לריכות לשמש צורך שחשיב מוך צוואתו מקום לקלוט הזרע, וע"י צד' הרא"ש בתשובה כלל ל"ג סי' ג' המוצא באכ"ע סי' כ"ג באשכ שיש לה ארטס צרחס דזכ גרע ממשמשת צורך הואיל ומשמש כדרכ כל בארץ אע"פ שאין זרעו ראוי להתעבר מנואר ג"כ דגם לרבנן דקו"ל כותיבו שרי ורק צורה צורך דכוי מעשה ער ואונן אקור הרא"ש וע"י ציס"ש ביצמות סי' א' אות ח' שבי' דפירש"י עיקר דמשמש צורך לפני השמים כו' מ"מ נראה דגם דעת ר"ת עיקר כו' ג' נשים דהכא לריכות קאמר וכן פי' הרא"ש צנדרים דלריכות לשמש קאמר וממילא דשאר נשים מותרות וכן משמע מלשון הרא"ש שפני השמים קאמר וכ"מ צריש' נדה דאף שאר נשים שרינן והלכה כחכמים וא"ל לשמש צורך אבל מותרות וע"ו"ש, ולדינא הא מנואר צד' הרמזין ושארי הראשונים והרא"ש דמפרשים משמשות צורך לפני השמים ומ"מ גם לרבנן דק"ל דמשמשות כדרכן אין איקור, וגם לפי סצרתם שם צפחות מיכן שלא התעבר אין איקור השח"ז אח"כ מה"ט היכא שסתכנן צלידה ויהי' גם סכנה לכולד הא ל"ש צוה חשש זרע, וגם לפירש"י יש יקוד גדול די' ברדב"ז דלרבנן מותרות ג"כ וכמו שנראה ג"כ מפירש"י דנדה ואין לנו לחוש רק לדעת ר"ת דק"ל דמשמשות צורך הוא לאחר השמים הא לפני השמים הוי כמשמש על עלים ואצנים דבכ"ג גם לר"מ אקור לשמש צורך ונראה דנדואי אין הכוונה דאפילו צמקום סכנה אקור דא"כ יתקב' לגמרי וז"ל כמש"כ הציה מאיר צכו"י כ"ג צטעמא דמילתא דלפני השמים ודאי אקור לר"ה משום דק"ל דאפער להקוני אחר השמים יעו"ש, וכזה י"ל צטעמא דמילתא דלרש"י מותר לר"מ גם לפני השמים דק"ל דגם אח"כ אקורה כמש"כ כרי' צכתובות דל"ט אליבא דרשי' אבל לר"ת דק"ל דמותרת אח"כ לכתי אקורה מתחלה, ולפי"ו באופן דלדברי הרופאים

גם לר"ת מותר וישו"י בתשו' המדת שלמה מש"כ דברים קרובים לזה, וע"כ לדוגמ' יש לקמוץ על שי' הראשונים דמותות לשמש צמוך גם לרצון ועל ד' היש"ש שקול מפורש צוב ועל דברי הרדב"ז וגם י"ל דבר"ה מודה צוב וכן מלאתו אח"כ שמה מחברים הקילו צוב.

לא יהי חוטא שומת המוך אחרי כן שתקלוע הזרע י"ל דנכח"ג גם הר"ה מתיר וציתת י"ל דדוקא צ"י נשים שזכו מיעוט שאינו מלוי שתתעבר ולכזי כיון דשרי לאחר השמים אין אלו חוששין שמא לא חוטיל המוך להפליט, אבל ברוב נשים המתעברות ויולדות כיון דצבוא לידו סכנה צכ"ג

סימן כ"ד.

שאלה בענין קדושין.

בדבר הקדושין שהוצבה עדות לפנינו ומהארצבה עדים שהגידו רק ע"א יעקב בן שמואל אמר שראה הנתינה וגם שמע שאמר המקדש הרי א"מ לי צטבעת זו כדת מו"י והעד ר' אנרכס לא ראה הנתינה רק שאח"כ ראה הפיונגערהויט על אלצבע ושארמר המקדש לי לא שמע ויתר העדים לא ראו הנתינה וגם לא שמעו גם הבינו כולם ונחוכס העד ר' אנרכס אשר זכו דרך שחוק והחול רק העד יעקב בן שמואל אמר שלא הבין ולא הכיר שזכו דרך שחוק והמקדש והמתקדשת אומרים שלא כיוונו לשם קידושין רק שעשו מעשה לחוק וכן אומרת שלא הבינה כלל דברי המקדש כן צקש המקדש אח"כ את הפיונגערהויט חזרה באשר כוונתו הי' לדבריו בדרך שאלה זכו הוכן הגב"ע.

ע"א דכיון דבירם להכחישו א"ה לחול בקדושין עפ"י ע"א וגזיב"כ לכוונות הקדושין צעינן עדים המועילים לחוב לאהרינא ושאיין בצע"ד יכול להכחישו אח"כ אבל צאם איכא עדי ידיעה המעידים על אמתת המעשה ואין ציד בצע"ד להכחישו אח"כ שוב צדון דעל היות הקידושין ועיל ע"א דכ"י שלא הוכחש הרי הוא כשנים וכיו כמו שהי' הקידושין לפני צ"י עדים אלא דהא לא מהני משום דבירם להכחישו אח"כ אמתת המעשה והכא צלל אמתת הדבר איכא צ"י עדים ואין צידם להכחישו שוב הדך דינא דנחלות הקידושין יחי' קני צע"א ולפ"ז יש מקום צבצבא דעד ידיעה ועד רא"י ילטרפו לקדושין כיון דעל אמתת המעשה מהני עדי ידיעה צלל רא"י ועל חלות הקדושין הא כ"י שלא הוכחש הרי הוא כשנים ואח"כ יחי' א"ה להכחישו דהא ילטרף עמו העד ידיעה וצוב אפ"ל ד' המרדכי דלא פליג ע"ד הרשב"א רק דהרשב"א מיירי דשני עדים הי' עדי ידיעה צלל רא"י אבל המרדכי הא מיירי דאיכא עד אחד ועד רא"י ופיור מלטרף עמו העד ידיעה כ"ל.

א) והנה במקדש צע"א והמקדש והמתקדשת אומרים . שלא כיוונו לשם קדושין כתב הב"ח צקי"מ צ"ב דנאמניס לומר דלא כיוונו לשם קידושין ונראה דמטעם מינו דבידו להכחיש את העד והב"ח צ"י מנקבא דר"א דלא אמרינן מנו להכחיש את העד והב"ח צ"י תירץ דשאיני החס דהוי משאול"מ דכרי לר"ך שזעב להכחיש את העד וישוין צא"מ שפירש' דברי הב"ש לפי תירוך הריב"ס צחוק" צ"ב דל"ג והרמב"ן שם דכל זמן דאינו מכחיש את העד הוי כשנים ולכזי לא מהני מיגו יעו"ש והטו"ז כתב דצע"א יכול לומר דנתכון להשטות וכ"כ צקי"ב בית מאיר ונחמ"ס דלא מלינו בגמרא לחוש צקדושי ע"א רק צשניכס מודים אבל כל שאינס מודים שכיוונו לשם קדושין לא מלינו לחוש לקדושי ע"א והצו דלא להוסיף עלה זכו חוכן דנריכס, אולם לכאורה יש לשדות צוב רגב למש"כ החשב"ן צח"ג קי פ"ד דנעד אחד אומר שראה המקירה ועד כזי לא ראה המקירה רק שידוע שלעינן קידושין נחכנסו אפילו לדברי המקילין צקדושי ע"א יודו צככ"ג וכן מטין דברי המרדכי צפ' האומר צקי" תקל"א שכתב חוד דחוששין לדברי רב ספא דאמר במקדש צע"א חוששין לקדושין ועוד חס עד אחד רואה דבר מוכיח ונראה שובל להעיר ויודון כאלו ראה נוף המעשה כדאמרין צגיטין וקדושין בן בן עדי יחוד בן בן עדי צובא ברכיב המרדכי צבדי הדדי עדות ע"א שראה ועד הידיעה ולכאורה דברי החשב"ן טעמא צעי דאם לא דון צבי עדי ידיעה כרא"י א"כ ה"ה צע"א למ"ד דאין חוששין לקדושין מאי טעמא ניחוש לקדושין כיון דעדי ידיעה לא מהני צקדושין וצעינן עדי רא"י וכיון דעד רא"י ליכא רק ע"א מאיזה טעם נחוש לקדושין.

ב) וצ"ב דברי החשב"ן גם אי נימא דלא כדבריו ועד ידיעה אינו מלטרף לעד רא"י מ"מ יש להעיר לשי' הסמ"ג דחוששין לקדושי ע"א וכמו שהכריע הרמ"א להחמיר הכיח דליכא עגון וצככ"ג דאיכא עד ידיעה צדון שלא יועיל הכחשת המקדש או המתקדשת דהא צכ"מ צדי"מ מהני ידיעה צלל רא"י הרי דעל עלס המעשה מאמניס על הידיעה כרא"י איכ הכחשת המקדש לאו כלום היא דהא עדי הידיעה מכחשים אותו וע"ז שפיר מהני עדי ידיעה להכחיש את המקדש רק דלא מהני עדי ידיעה על חלות הקידושין אבל למאן דק"ל דהמקדש צע"א חוששין לקדושין וכיון דאיכא עד א' על רא"י שוב מהני דחלות הקדושין חל על פי עד אחד ונגד הכחשת המקדש הא איכא עד ידיעה וכיון דהמעשה אמת הדך דינא דחוששין לקדושי ע"א צמקוס דליכא עגון ולפ"ז כרי' אין כאן מנו להכחיש את העד כיון דעל הנתינה יש עדי ידיעה ומלאתו צשוי"ת רעק"א כחדשות קי נ"כ שהרגיש מזה גם למש"כ כע"ז והב"מ להבציר דצמקדש צע"א אומרים שכונחו הי' להשטות ונאמן על זה מ"מ י"ל דצככ"ג דאיכא עדי ידיעה ל"ש השטאה וצפרט שאינס יודעים המקדש והמתקדשת אולי רואים ושומעים בעדים שצאיתו מעמד.

אולם

ונראה להבציר דצאמת הא דלא מהני צקידושין עדי ידיעה כמש"כ הרשב"א דלא כהמרדכי המובא צב"ש קי מ"ב קיי"ק י"צ חף דצד"מ מהני עדי ידיעה צלי רא"י הוא כמש"כ החומיס צקי" ל' קיי"ק י"ד להבציר דצקדושין דלאו משום נאמנות לצד צעינן עדים אלא דקיוס וכוונת הקדושין א"ה צלל עדים ולכזי צעינן עדי רא"י ממש ולא עדי ידיעה וכוונת הקדושין אי אפשר צלל עדים ולא קנו צדיעה ולפי זה לשיטת הריב"א דצע"א כ"ז שאין בצע"ד מכחשו כרי הוא כשנים וכמו שכתבתו לעיל וא"כ צדון צע"א צקדושין ושייכס מודים דכ"ז שאין בצע"ד מכחשו כרי הוא כשנים אלא דאטע"י כן לא מהני קדושי

עבור התיאור נפש תחת נפש שנהרג בסיבתו, ולבאר לשם כך גם בית חולים דתי כבית חולים שערי צדק בהסברו של הספר וההסברתו האמורה.

(ו) על כל פנים נעלה מכל ספק, ופשוט הדבר כביעתיא במתחא, כי האורח תרומת כסף לבית חולים מקיים בזה כמה מצוות תורה גדולות, וכדנתבאר לעיל בדברינו, ולבו של האדם יכול להיות סמוך ובטוח כי קולע על ידי כן אל אחת המטרות הנשגבות ביותר ששם וסלל יוצר ויצירה בתורת קדשא לבני ישראל עם קרובו אשר בחר בו מכל העמים וייחדו לממלכת כהנים וגוי קדוש, ולהיות מצוינים בהליכותיהם ולמצוא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם.

כבוד רב

אליעזר יהודא וולדינברג

סימן לט

אם יש לאסור על פי דין עישוני סיגריות, ואם הזכות בירי הנמצאים במחיצה אחת עם המעשן למחות בידו בנימוק שהעשן מזיק להם.

ב"ה. יום ועש"ק ג' לחדש מרבים בשמחה תשמ"ב. ירושלים עיה"ק ת"ו.

לכבוד מסבדי היקר הרופא המזולל היו"ש. ד"ר אלי יוסף שוסהיים נ"י.

שלום ורב ברכה.

יקרת מכתבו מתאריך ה' שבט קבלתי רק השבוע וחצי סיבת איחור תשובתי אליו, ועמו הסליחה. ועברתי בתשומת לב מרובה על מאמרו הארוך על "סיכוני בריאות בעישון" שצירף למכתבו. ונענה למבוקשו הנני להשיב לו בזה את חות דעתי על תשובה מנקודת ההלכה הנלעגת.

(א) נדדהמתי ונבהלתי וממש רעדה אזזתני עקב הסברתי המעמיקה והבהירה, וראיתיו הרפואיות המופתיות, והאכזריות הממשיות המעידות כמאה עדים שהעישון של סיגריות כמרה כגהלי רתמים לגוף, פי "הוא מזיק בצורה הארה ביותר לבריאות הגוף של המעשן". וכי העישון עלול ממש לקצר את החיים ח"ו, וסופר ומחנה מספרים מבהילים מהסטיטיקה המתפרסמת מדי פעם המצביעה ומראה באצבע על התוצאות החמורות ביותר מריבוי העישון, ואשר בספיה — הסטניים גופלים קרבנות לרוב, והרבה יותר מעשרות אלפים ורבבות אנשים ברחבי העולם באים עליהם כחתף (כתוצאה מזה) בשטחי הגוף ואבריו השונים ובעיקר באברי הנשימה והריאות, גידולים ממאירים, וכן, נפחת הריאות, ברזכטיס כחנית, התאיקים ללב ולכלי הדם התכווצויות. ציץ אליעזר - טו / ולדנברג, אליעזר יהודה בן יעקב גדליהו [ממוד 107] {2892}

בקיבה ובמעיים, ועוד ועוד, עד כי הרופאים גורו אומר כי העישון הוא הקטל הראשון של האנושות. לאור זה נראה ברור ללא צל של ספק כי אין מקום להתברך בלב (כפי שאחרים רוצים לומר כן) ולהורות כי הית והעישון רבים דשים בו אם כן יש להחיל על זה המאמר חו"ל בכמה מקומות על מנהג עולם במקום שיש לחוש לסכנה, שפסקו פסקם ואמרו "והאידנא דדשו בו רבים שזמר פתאים ה"י. דלא אמרו כן אלא במקומות דלא נתגלה בהתם, והמציאות לא הראתה על היסודי של דבר, ואורשא ראו שרבים וכן שלימים יעברו ולא גיוקו (עיין לדוגמא במסכת יבמות ד' י"ב ע"ב ודף ע"ב ע"א וכן בע"ז דף ל' ע"ב), אבל בכגון הנידון שלפנינו אשר בעיקר בעשרות השנים האחרונות לאור המחקרים המדעיים והרפואיים השונים נתגלו בממדים מבהילים המוקי הגוף המרובים והמסוכנים אשר העישון גורם בכגונו, והתרחעה הזאת גם יצאה כבר טבעה בעולם עד כדי כך שבכמה מדינות גדולות ועצומות יצא הצדק מאת ממשלותיהם על חובת ציון אזהרה על כל הפיסח סיגריות האמורה "הרופא הממשלתי הראשי מזהיר את המעשנים שהעישון מסכן את בריאותם ומזיק לה". ואני קורא כעת דו"ח ממשלתי אמריקאי, ומטעם הרופא האמריקאי הראשי שהתפרסם דוקא השבוע בכ"ע האמרת "יותר ממאה אלף אמריקאים ימורא השנה מסרטן בגלל שעישנו סיגריות" וכן כי "עישון סיגריות הוא כיום הגורם העיקרי לתמותה ממחלת הסרטן בארה"ב" ושאר פעולה בה יכול אדם לנקוט על מנת להרד את סכנת הסרטן בצורה יותר אפקטיבית (השפעתית) מאשר הפסקת העישון. אם כן בודאי ובהאי שאבסורדי הוא להעלים עין מכל זה ולהפטיר כלאחר יד ולומר כי גם על כגון זה נאמר שזמר פתאים ה'.

(ב) על כן צדק כנר במאמרו שאדרבא על כגון דא יש להחיל פסקו של הרמב"ם בפ"ד מהל' דיעות ה"א שפוסק ואומר: דהאיל והיות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא וכו' לפיכך צריך להרחיק אדם עצמו מדברים המאבדין את הגוף.

ולא עוד אלא שיש להחיל על זה גם פסקו של הרמב"ם (בפ"א מה' רחצה ושמירת נפש ה"ה) שפוסק חו"ל: הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשית וכל העובר עליהן ואומר הרני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד בכך מכין אותו מכת מרדות עכ"ל. זאת אמרת שמוטל גם על אחרים להגיע אותו מכך בכל האמצעים שבידיהם.

וכדברי רמב"ם אלה נפסק להלכה גם בשו"ע חר"מ סי' תכ"ז סעי' ט' [המעניין שהוא הסתף האחרון המסיים דיגי חר"מ] חו"ל: כל העובר על דברים אלו וקוצא בהם ואמר הרני מסכן בעצמי ומה

ואדם, הגם שלא נראים תלוש, כן, התורה על כל
 אור"א לחרש ולחוס על נפשו לפן יתבע לבסוף לדין
 על זה אם על ידי השישון יגרעו עי"כ מכוונתו או
 שיפול חלילה כתוצאה מזה לחד איות מחלה, או
 שיגרשו משנות חייו, ולכן יתן אל לבו לשמור
 את עצמו מכל משמר המשישון ומעשנו הוצא ממנו
 חשם מארב ומצאנו קו לו בגוף האדם ומשיחה כל
 תלקה טובה שבפנימיותו.

והוא מרת האיסור שמסביר אותו הגה"צ הפץ חיים
 זצ"ל כמבואר לעיל, אני מצא בית אב
 לו בדברי הרמב"ם בפ"ח מהל' סנדריין הי' שפסק
 שלכן הסנדריין אין ממתין ולא מלקין המורה בעבירה
 שמא נטרפה דעתו בדבר זה, שמא מן העמלין מדי
 נפש הוא המחסים למות שתוקעין התרבות בבטנם
 ומשליכין עצמן מעל הגנות, וכפי שמסביר הרדב"ז
 שם שהוא זה "לפי שאין נפשו של אדם קניינו אלא
 קנין הקב"ה שנא' הגפשות לי הנה הילכך לא תועיל
 הדאיתו בדבר שאינו שלו" עיי"ש, ותואם הגלם
 איפוא הסברו של ח"ה זצ"ל שכותב "דא"ד ירשה
 העבד לעשות לעצמו כפי רצונו הלא הוא שייך לאדוני
 ודאינו כנו" שאין נפשו של אדם קניינו אלא קנין
 הקב"ה.

וכמו כן נמצא בית אב ליתר דברי ההסבר של הח"ה
 זצ"ל, בבאר הגולה בחי"מ שם אות צ' שכותב
 חו"ל: ובלענ"ד הטעם שהזהירה תורה על שמירת הנפש
 הוא מטעם שהקב"ה ברא את העולם בסודו להחטב
 לנבראים שיכירו גדולתו ולעבוד עבודתו בקיום
 מצוותיו ותורתו כמו שאמר הכתוב כל הנקרא בשמי
 לכבודי בראתו וכ"ו וליתן להם שכר טוב בעמלם,
 והמסכן את עצמו כאלו מואס ברצון בוראו אינו
 רוצה לא בעבודתו ולא במתן שכרו אין לך ולול
 אסקירותא יותר מזה עכ"ל. וראים בעליל שדב
 חו"ה זצ"ל בזה המה תרומה נדברתי הנפלאים של
 הבאר הגולה הנו', ועל זה יש להוסיף, שגם דברי
 הבאר הגולה כלולים המה בדברי הרמב"ם הנפלאים
 הקצרים בס"ד מהל' דיעות שמסביר, והואיל והיות
 הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא "שהרי אי אפשר
 שייבין או ידע דבר מדיעת הבורא והוא תולה" לכן
 ממשיך הרמב"ם וכותב, "צריך לזהיק אדם עצמו
 מדברים המאבדין את הנפש", והיינו כנו' בבאר
 הגולה כוד שיוכל עי"כ לעבוד עבודתו יתברך בדרך
 קיום מצוותיו ותורתו ולהכיר גדולתו.

באשר על כן בלענ"ד שיש מקום נרחב לאסור את
 השישון על פי ההלכה, וכיצד להורות בזה
 איסור-מנע, היינו למנוע עישון טביל אלה שעדיין
 לא התמכרו להרגל זה של העישון שאו קשה כבר
 הפרישה ומיקה גי"כ לפעמים לעצביו וכדומה וחקק
 למאמצים גדולים כדי לפרוש מהרגל, ואשר למעשה
 הוא צריך אפ"כ לפרוש בכל הדרכים הנאמרים.

לאחרים עלי בכך או איני מקפיד בכך מכין אחרת
 מכת מרדות, והנזהר מהם תבוא עלי ברכת טוב
 עכ"ל. והבאר הגולה שם בסק"ט מסתפק אם האיסור
 הוא מדאורייתא או מדרבנן, אבל הלוש בחי"מ שם
 פשיטא ליה שהוא מדאורייתא, ומסיים בלשון: מסין
 אותו מכת מרדות שהרי עבר על איסור דאורייתא
 דכתיב "השמר לך ושמור נפשך וגומ'ר" [אלא דמטעמות
 דברי הרמב"ם הג"ל שמתחיל את ההלכה הזאת
 בלשון: הרבה דברים אסרו חכמים וכו' משמע דס"ל
 דהאיסור הוא מדרבנן, האכ"מ ל].

ג) ומצינו אחר מיוחד שיצא להתירע נגד העישון
 כבר לפני עשרות שנים, ה"ה הכהן
 הגדול מאתו הגה"צ בעל הפץ חיים המשגיב ז"ל,
 והוא לו בספר ליקוטי אמרים פרק י"ג, המדי דברו
 והסינו על הרעות הכפדות אנכי השישון, שעיי"כ
 קובעים א"ע לדבר דברים בטלים ולה"ר, בנכח זמן
 זכוכו כספים וכו'. מסיף וכותב חו"ל: האנב דאתי
 לידי אדות עישון הסגאריין, נדבר קצת אדות זה,
 וזה כמה רופאים גורו אומר שכל מי שהוא חלוש
 אסור להרגיל את עצמו בזה שמחליש כוחותיו, ולפעמים
 נוצע גם לגפשו, והנה דברתי כמה פעמים עם חלוצי
 כח אדות זה, וענו לי שגם הם יוחזים ומכירים בעצמם
 שהשישון קשה להם אך מפני שהרגלו בזה מכבר
 קשה להם לפרוש מזה, האמרתו להם מי התיך להם
 להרגיל עצמיהם על כך, אמת חו"ל אמרו (בב"ק
 צ"ב) החובל בעצמו אפ"י שאינו רשאי שטור (כ' וכו'
 למי ישלם אם לא לפעמו) אבל על כל פנים הלא אמרו
 שאינו רשאי לתבול בעצמו, ראשית משום וגשמרתם
 לנפשותיכם, ועוד, דין הוא, והלא תבל ומלואה של
 הקב"ה ולכבודו בראנו ונתן לכל אחד בחסדו כח כפי
 צרכו לתורתו ולעולמו, ואיך ירשה העבד לעשות לעצמו
 כפי רצונו הלא הוא שייך לאדונו, ואם על ידי העישון
 נגרשו כוחותי סדאי יתבע לבסוף לדין על זה הלא
 עשה זה ברצון לבו ולא באונס עכ"ל. והענין עוד
 בספר זכור למרים פרק כ"ג, דכשגם שם מדבר
 מרעת השישון מפנים שונים, מצטיר בתוך דבריו
 בפשיטות וכותב בלשון "שחזץ מה שהם מוזיקים לגוף
 סידות עוד ודמים היוק לנשמתו בניטול תורה יערי"ש.
 הרי לנו דברים כדרכנו מפי הפוסק המקובל התי"ח
 זצ"ל על האיסור והתמור של העישון כשהו
 מוזק לגוף, ולא ילה על דעתו שיש לומר בזה שומר
 פתאים ה' הושאל ורבים וכן שלמים מעשנים, אלא פסק
 פסקו הברור כי אם על יד העשון יגרשו מכוונתו
 "בהאי יתבע לבסוף לדין על זה".

חז"ק של התי"ח זצ"ל הנאמרים בהגבלה על אדם
 תלוש כפי שגורו הרופאים שבומנם עוד בטרם
 שנתגלה היקף היזיקה, כהיום הנה שנתגלה בהתו של
 העישון כמלוא הריעותו — רעלו ונראו בעליל עצומי
 הרוגיו ורוביו חללי, תלים המה איפוא על כל בני
 ציץ אליעזר - טו / ולדברג, אליעזר יהודה בן יעקב גדליהו [עמוד 108] (2892)

ה) ובהיות שכב' במאמרו הגפלא כותב שבמחקרים האחרונים שנעשו מתברר כי האנשים

הנמצאים בקרבת מצען במקומות סגורים, סגון

מקומות עבודה, אולמות, כלי רכב, וכדומה, הם נחשבים למעשנים פאסיביים, וזה עלול להביא אותם לנזקים

בדרכי הגשימה, לשישיל, ואפילו לדלקת הסימפונות והריאות, דבזה ההשפעה לדעה איננה רק למעשנים

אלא גם לילדיהם ולסביבתם בה הם חיים. לכן ברצוני להוסיף בזה, כי המעשנים במקומות ציבוריים

כגון בשיבות, מקומות עבודה מקומות ציבור וכדומה, הזכות לפי ההלכה לכל אחד ואחד הנמצא והצריך להמצא שם להתנגד למעשנים ולדרוש מהם לא לעשן

בזמית שזה מוזק פחות. או יותר גם לסובבים אותו ולנמצאים במרחצותו, ודבר זה שעשן מוזק לנוף

האדם ויכול למחות על כך, ושזה אחד מהדברים שלא מועיל בזה אפילו חוקה, מקור בית אב לו בסוגות

הגמ' במסכת בבא בתרא ד' כ"ג, ונפסק כך להלכה ברמב"ם בפ"א מה' שכנים ה"ו, וכן בחו"מ סי' קנ"ה

סעי' ל"ו, וכפי שמסבירים שם טעמו של דבר "לפי שאין דעתו של אדם סובלת נזקין אלו וזוהקתו שאינו

מחיל שהזיקו היוק קבוע", ויעוין בחו"מ שם סעי' ל"ו שנחלקו המחבר והרמ"א בעשן שאינו תדיר,

דהמחבר סובר דלכתחילה מצי לעכב אפילו בעשן שאינו תדיר, והרמ"א סובר דבעשן שאינו תדיר אפי'

לכתחילה לא יוכל למחות (וכל דלא הי' קיטרא רובא דימא לאו תדיר הוא). והש"ך בס"ק י"ט מכריע

לפסוק בזה כהמחבר, והגרע"א מאבא בפ"ח שם סק"ז דעתו כהרמ"א, ויעוין בנתיבות המשפט ס"ק ס"ז

דדעתו נוטה כהש"ך, וחזק מזה מוסיף וכותב, דאפילו אי לא הי' רק מזולקת הפוסקים, מכל מקום בפלוגתא

דרבנותא על המזיק להביא רא' עיי"ש.

ועוד יעוין בספר חושן אהרן על ח"מ שכותב לומר שכל פלוגתתם של המחבר והרמ"א הוא רק

כשאין דבר הנזק לעת עתה אבל אי והזיק הוא במציאות לפנינו גם עשן כל שהוא יחד כו"ע דיכול

למחות עיי"ש, ובגידונו י"ל דנקרא דהזיק הוא במציאות לפנינו.

ולמעשה בשיבות, ובמקומות מלאכה, נקרא בכלל עשן זה כתדיר כי הוא נמצא למעשה

(ממעשן זה וממעשן זה) רובא דימא.

ו) ולמחות בזה יסול למחות לא רק שכן שוכנס העשן ברשותו משכנו, כי אם גם במקומ'

השייכים לרבים הזכות בידי כל אחד מהרבים למחות על כך, וככה ראינו בקונטרס "חזה התנופה" מתלמיד

הרא"ש ז"ל הנדפס בסוף ספר שו"ת חיים שאל

להחיד"א ז"ל באות כ"ז שכותב בזה"ל: כשם שאין

חוקה לקוטרא ובה"כ לפי שהן נזקין בה גדולים ואין

הדעה סובלתו כך אין חוקה לכל נזק גדול בין שיהי' הנזק שהוא כולל את הרבים זבין שלא הוא כולל

אלא אותו האיש לבדו לפי שאין דעתו סובל הנזק ההוא, ומסלקין אותו אע"פ שמקום הנזק ההוא ברשות

הרבים שהזיקו בו מעצמו אלו בעלי הנזק וכ"א עכ"ל. הרי בהדיא שההלכה בזה שיכולים למחות

בעשן מוזק והוא לא רק כשזה נכנס ברשותו היחיד, אלא גם כשהוא ברשות הרבים, מפני שגם לניזק חלק

בו, ולא רק הרבים יכולים למחות על כך, אלא גם היחיד שאין דעתו סובל הנזק (עיי' גם בשו"ע שם

בסעי' מ"א בטנע לזה שגם יחיד שאינו סובל יכול למחות אע"פ ששאר בני אדם כן סובלים זאת ע"ש).

ז) ואפילו אם עד כה סבלו את המעשן, מכל מקום יכולים לחזור בהם ולטעון שלאור

ההתגלויות החדשות על ההזיקים שגורם עשן והיגרות לא יכולים לסבול זאת מעתה. ויש ללמוד

זאת ממה שמצינו בשו"ת הרשב"א ח"ג סי' קס"ב שהשיב בטנע לנזקין כקוטרא ובית הכסא, דכל נזקין

אלו שהן בנזקי הגוף יכול לומר סבור הייתי לקבל ואני יכול לקבל עיי"ש. ומה במכל שכן לכגון

גידונו שיכול לטעון בכזאת היות שיש לו אמתלא מבוררת על כך הואיל ונתחדש לו המידע על זה,

ולכן שוב אינו יכול לסבול שאיפת הריח המזיק הזה אל תוכו.

י"ש לציין עוד למה שכותב במגביל לזה הגתיבות המשפט בסעיף קנ"ו סק"ו, דאם היה בריא

ונחלה לא מהני החוקה הקודמת שכבר התזיק דחולה ודאי דדמי לקוטרא וביהכ"ס ע"ש. והוא הדין איפוא גם כאן לא מהני אפילו בהזיק לעשן.

ח) ושיעור הרחקה בזה! היות ולא נתבאר שיעור על כך, יש להחיל בזה פסק הרמ"א בסי'

קנ"ה סעי' כ' שפוסק, דכל הזיקות שלא נתבארו שיעור הרחקתן, השיעור הוא, בכדי שלא יזיק לפי

ראות הבקיאין עיי"ש. או שירחיק עד כדי שיעור שלא יגיע העשן אל האחרים.

ט) בסיכומם של דברים, זאת תורה העולה מדברינו להלכה, כי שפיר יש מקום לאסור

העישון על פי דין תורה. וכמו כן כשמעשנים המקומ' ציבוריים יכול שפיר כל אחד ואחד מהנמצאים שם

שחושש מזה לפיגוע בבריאותו למחות בידי המעשנים שלא יעשנו.

והגוי בכבוד רב ובברכה מרובה ובידידות ובהוקרה אליעזר יהודא וולדינברג

Igros moshe CM Vol 1: 104

מימן קר אם מותר להתפרנס ממשחק הכדורים שיש בזה חשש סכנה רחוק ננובא נשאלתי מאחד אם מותר להתפרנס ממשחק זריקה הכדורים שנקרא באל בלע"ז שיש לוחם לסכנה כדאירע לאחד מכמה אלפים שנסתבן והשבתי שלע"ז יש להתיר דהא מפורש בב"מ דף קי"ב על קרא דואליו משא נפשו מפני מה נתלה באילן ומסר את עצמו למיתה לא על שכרו אלמא דמותר להתפרנס אף בשאיכא חשש סכנה לאופן רחוק וממילא אף כשיש חשש שיהרוג אחרים באופן רחוק כזה מותר דמאי שנא מחשש דליהרג בעצמו דגם להרוג את עצמו יש איסור לא תרצה ומ"מ מותר בחשש רחוק מה לצורך פרנסה א"כ גם בדורש סכנת אחרים נמי יש להתיר בחשש רחוק כזה וגם אם לא גימא כן לא היה רשאי בעל האילן לשכור אותו אבל ודאי

מסתבר שהוא דוקא כשהאחר ג"כ נכנס לזה גרצוט דודאי אין לו רשות להכניס אף בספק הרחוק כזה את אלו שלא ידעו או לא רצו להכנס אף בספק רחוק כזה אחר זמן הראו לי שבנוב"ת יו"ד סי' י' ג"כ פסק כן לענין להתפרנס מצידת חיית עיי"ש והנאני משה פיינשטיין

Kovetz Shiurim Kesubos 136

קלו ומן השמים ירחמו שנאמר שומר פתאים ה' וצריך ביאור מ"ש מכל ספק סכנה דדחי שבת ולא סמכינן אהא דשומר פתאים ה' וכעין זה נמצא (ע"ז ל') אוכל תאנים וענבים בלילה ואינו חושש משום שומר פתאים ה' וכן (נדה ל"א) משמש ביום תשעים משום שומר

וגר וצ"ל דאין האדם חייב להמנע ממנהג דרך ארץ וממילא הוא כאלו אין בידו לשמור את עצמו ואז נשמר מן השמים אבל היכא שבידו להזהר אינו בכלל פתאים ואם לא ישמור את עצמו הוא מתחייב בנפשו ולא יהא משומר מן השמים

מ"מ ודאי שגם הזכרת הזבח ע"כ יודה שעיקר קושיית המוס' היא לרצוא, דאל"כ אין מקום לקושיית המוס' כאן בתמורה. אלא ודאי שעיקר הקושיא לרצוא, אלא דהיה להמוס' להקשות שיהיה אפילו נבילה, לכן כתב הזכרת הזבח שהקושיא היא גם לאב"י וכמ"ש לעיל, ולכן היה נלע"ד דבשלמא בשבועה שפיר כתבו המוס' שהוא גדא.

ע"כ דברי האמ"ו הגאון ז"ל, ולא מנאמי יותר בכתב ידו. ומכאן ואילך דברי זנו ותלמידו, מה שגראה לענ"ד לחלק בין שבועה למקדיש, דגבי שבועה כתבו המוס' דהוא גדא את האיסור, בכהאי גוונא לא אמרינן אי עבד לא מהני, הואיל ואיסור שבועה אינו מתיחס אלא על הנשבע ולא על שאר אדם, בזה לא אמרינן אי עבד לא מהני, כיון שהוא גדא את האיסור לאיסור איסור על נפשו מה שהיה מותר לו. אבל בהקדש, כיון דמעשיו מהני בהקדישו לאיסור איסור על כל

העולם, ונקרא שם איסור הקדש על כל אדם, וממילא שיין ביה אי עבד לא מהני, דכל שהאיסור מתיחס על זולתו לא שיין לומר שהוא גדא האיסור, דהרי ע"י הקדישו של זה חל על אדם אחר איסור הקדש בעל כורחו שלא ברצונו, וכיון דלגבי אחרים לא שיין לומר גדא האיסור, שוב אין לחלק בין המקדיש לאדם אחר¹. ועוד יש לחלק, דאיסור שבועה שהוא בלאו דלא יחל דברו, זה הלא² אינו במציאות שיבוא ממילא, ואם לא ישבע אדם מעולם לא ימלא מקום ללאו הזה. משא"כ בקדשים יש במציאות איסור קדשים שיחול ממילא, כגון בכור שקדש מרחם וקדושתו בא מאליו, וכיון שאיסור הקדושות שיין ממילא בלי פעולת אדם, שוב אם נעשה דבר הקדש ע"י קיצת המקדיש, נתפס עליו האיסור ונכנס בגדר ההקדושות, ושיין ביה אי עבד לא מהני. ויש עוד כמה סברות לחלק בין איסור שבועה להקדש³.

דברי הק' שמואל בן הגאון המחבר ז"ל.

סימן י

אם מותר לצוד ציד

תשובה

שלום להאי צורב, העוסק בחקי חורב, ה"ה כבוד אהובי האלוף התורני מוהר"ר גומפריכט אפנהיים י"ץ.

מכתבו קבלתי, ואם איני מכירו ולא ידענא ליה, אך אשר בא לשאלו שאלתא ומשמעי בלישנא דחכמתא, הנני משיב לכל שואל. ושורש שאלתו, איש אחד אשר זכה השם בנחלה רחבה ויש לו כפרים ויערות אשר בהיערות תרמוש כל חימו יער, אם מותר לו לילך בעצמו לירות בקנה שריפה ללוד ציד, או אם אסור לישראל לעשות דבר זה, אי משום צער בעלי חיים, אי משום כל תשחית, ואי משום שנהגו בו איסור לעב"ח כמבואר בתוס' במסכת ע"ז דף י"א [ע"א ד"ה עוקרין], והיינו בפסקי תוס'. ובאיסור והיתר הארוך כלל נ"ט סימן ל"ו כתב בשם הרא"ש, כל שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי אמורי, וכתבו המוס' בע"ז, אע"פ שצער בעלי חיים דאורייתא, ואם יועיל לאיזו דבר מותר כו'. ובאמת בתוס' בע"ז דף י"א ע"א ד"ה עוקרין, משמע היסר, וז"ל המוס' שם, וא"ת אמאי לא פריך והא איכא לעב"ח, בשלמא משום כל תשחית ליכא, כיון דלכבודו של מלך עושין כן אין כאן השחתה, והוי כמו חכריכין של מאה מנה, אלא לעב"ח היאך הותר. וי"ל דשאני כבוד המלך שהוא כבוד לכל ישראל, ואחי כבוד דרבים ודחי לעב"ח, עכ"ל המוס'. וא"כ משמע מדבריהם דלעב"ח חמיר מכל תשחית, ואינו מותר אפילו ללורך רק משום כבוד רבים. ופוק חזי שהמוס'

קורין אותו דחיה, שכבוד הרבים דחי לעב"ח, וא"כ אין נימא שיהיה מותר ללורך דבר הרשות. אבל בפסקי תוס' שם כתבו, לעב"ח אינו אסור אלא כשמצטער בלי ריות, עכ"ל. ובאמת דברי המוס' גופייהו כאן במסכת ע"ז, שמוכח מדבריהם שאיסור לעב"ח חמור טפי מאיסור כל תשחית, קותר לדברי המוס' במסכת ב"מ דף ל"ב ע"ג ד"ה מדברי שניהם כו', שכתבו וא"ת א"כ אמאי עוקרין על המלכים כו', וי"ל דמשום כבוד מלך ונשיא עדיף, כמו כל תשחית דנדחה מפני כבודו כו'. הרי שמדמים איסור לעב"ח לכל תשחית¹. ובאמת דברי המוס' בע"ז הם נגד דברי הרמב"ם, דהרי שם במסכת ב"מ קיימו המוס' בהאי מ"ד דסבר לעב"ח דאורייתא, והרי כל תשחית בדבר שאינו קניינת אילנות הוא רק מדרבנן. וז"ל הרמב"ם בפ"ו מהל' מלכים הלכה ח', אין קולטין אילני מאכל כו' וכל הקולץ לוקה, ולא במנור לבד אלא בכל מקום כל הקולץ אילן מאכל דרך השחתה לוקה. ובהלכה י' כתב, ולא אילנות בלבד אלא כל המשבר כלים, וקורע בגדים, והורס בנין, וסותר מעין, ומאבד מאכלות דרך השחתה, עובר על כל תשחית, ואינו לוקה אלא מכות מרדות מדבריהם. הרי שאשר השחתות שאינן קניינת עץ מאכל, הוא רק מדבריהם באיסור כל תשחית².

ואמנם אין לנו להאריך בזה, כי כבר האריך מהרא"י [תרומת הדשן] בפסקים וכתבים סימן ק"ה, שכל דבר שיש בו לורך להאדם לית ביה משום לעב"ח. וגם לא שיין לעב"ח אלא לצער ולנהיחו בחיים, אבל להמית בהמות

וחיות וכל מיני בעלי חיים, לית ציה משום לעצ"ח! וכן מוכח בחולין דף ז' ע"ב, עקרנא להו איכא לעצ"ח, קטלנא להו איכא משום כל תשחית. הרי אף שהשיב לו על עקרנא דאיכא לעצ"ח, אעפ"כ אמר קטלנא להו! וא"כ אין צדון שאלמו משום לעצ"ח. ומשום כל תשחית ודאי ליכא, דהרי נהנה בעור וגם אינו עושה דרך השחמה. וגם עיקר איסור כל תשחית אף שהוא מדרבנן, מ"מ שורשו הוא ממה שאסרה התורה בקליפת עץ מאכל, והנה שם כתיב [דברים כ' י"ט], כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות וגו', וא"כ כל דחיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון, שלא ישחית דבר שיכול האדם ליהנות ממנו לא ישחית ויפקד אותו ההנאה, ואולי אפילו בדבר של הפקר שייך זה! אבל דבר שאין בו הפסד לשום אדם לא שייך כל תשחית, וא"כ הני חימו יער כל זמן שהם בחיים אין בהם שום הנאה לאדם, רק עיקר הנאה במוותן בעורותיהם ובצפרם, ואיך נימא שיהיה אסור להמיחם משום כל תשחית. ולומר שאסור מלד דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור, ג"כ ליכא למיחש, דדבר דלא שכיח לא שייך בו למימר שנהגו בו איסור. והנה עד כה דברנו מלד הדין.

חומו, כמבואר בשבת דף קכ"א ע"ב, ובשלחן ערוך סימן שט"ז סעיף י'. ואמנם גם זה אינו ענין לצדון דידן, דהאם כשצאו לישב במקום בני אדם, והם צאו לידם, בחול יהרגם, ובשבת ידרסם לפי חומו. והרי כך אמרו שם במסכת שבת, חנו רבנן נודמנו נחשים הרגן בידוע שנודמנו לו להרגן כו'. אבל לצדון אחריהם ביערות מקום מעומן כשאין רגלין לצוא לישב, אין כאן מצוה, ואין כאן רק לצדון אחר תאות לבו, וענת הנדמה כטביא. ומי שהוא איש הצריך לזה ופרנסתו מזידה כזו, בזה לא שייך אחריות, והרי שחטין בהמות וחיות ועופות, וממיתים דגים לצורך האדם, ומה לי טהורים שיאכל מבשרם, ומה לי טמאים שיאכל ויפרנס עצמו מדמי עורותיהן, וכל בעלי חיים נימנו לאדם לכל צרכיו. אבל מי שאין זה לצורך פרנסתו, ואין עיקר כוונתו כלל בשביל פרנסתו, הוא אחריות. ועד כאן דברתי מלד יושר ההנהגה, שראוי לאדם להרחיק מזה.

ועכשיו אני אומר אפילו איסורא איכא, שהרי כל העוסקים בזה צריכין להכנס ביערות, ולהכניס עצמם בסכנות גדולות במקום גדולי חיות, ורחמנא אמר [דברים ד' ט"ו] ונשמרתם מאוד לנפשותיכם. ומי לנו גדול ואומן בקי בצידה יותר מעשו, שהכחז העיד עליו [בראשית כ"ה כ"ו], ויהי עשו איש יודע ציד וכו', ופוק חזי מה אמר הוא על עצמו [שם ל"ב], הנה אנכי הולך למות וגו', ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, שהיינו שהוא מסתכן בכל יום בין גדולי חיות, וכן פירשו הרמב"ן [שם ל"ד]. ומעתה איך יכניס עצמו איש יהודי למקום גדולי חיות רעות, ואף גם בזה מי שהוא עני ועושה זו למחייתו, לזה התורה החייה, כמו כל סוחרי ימים מעבר לים, שכל מה שהוא לצורך מחייתו ופרנסתו אין צריכה, והתורה אמרה [דברים כ"ד ט"ו] ואליו הוא נושא את נפשו, ואמרו רז"ל [ב"מ קי"ג ע"א] מפני מה זה עלה בכבש ונתלה באילן ומסר עצמו למיתה, לא על שכרו כו'. אבל מי שאין עיקר כוונתו למחייתו, ומתאות לבו הוא הולך אל מקום גדולי חיות ומכניס עצמו בסכנה, הרי זה עובר על ונשמרתם מאוד כו'. וז"ל הרמב"ם בפ' י"צ מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה ו', וכן אסור לאדם לעבור תחת קיר נטוי כו', וכן כל כיוצא באלו ושאר הסכנות, אסור לעבור במקומן!.

ובעצתה אני אומר שיש בדבר זה איסור וגם סכנה. ועוד בו שלישיה, שעכ"פ מזכירין עונותיו, שאין זה פחות מקיר נטוי, ואולי לזה כיונו חכמי המשנה במסכת ברכות פ"ד משנה ד', ר"י אומר המהלך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה, ואומר הושע השם את עמך כו' בכל פרשת העבור כו', ואמרו שם בגמרא דף כ"ט ע"ב, מאי פרשת העבור, אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אפילו בשעה שאחה מתמלא

ראמנבם מלד אני חמה על גוף הדבר, ולא מנינו איש ציד רק בנמרוד [בראשית י' ט'], ובעשו [שם כ"ה כ"ו], ואין זה דרכי בני הצרחה יחזק ויעקב! ופוק חזי לומר תבלה ומחדש, כתב מהר"י בפסקיו הביאו רמ"א בא"ח סוף סימן רכ"ג, שאין לומר כן על הנעשה מעורות בהמה משום ורחמיו על כל מעשיו. ואף שרמ"א כתב עליו שהוא טעם חלוש, היינו מלד שאינו חיוב שצבילו ימימו בהמה, וכמה עורות יש שכבר מוכן, וכמה מתים מאליהם ויכולים להשתמש בעורותיהם, ועם כל זה קיים רמ"א שרצים מקפידים על זה. ואיך ימית איש ישראלי בידים בעלי חיים בלי שום צורך, רק לגמור חמדת זמנו להתעסק בצידה. ואי משום שדובים וחאבים ושאר חיות הטורפים מועדים להזיק, והרי אמרו שהאזב והארי כו' כל הקודם להרגן וזה [סנהדרין ב' ע"א], גם זה טעות הוא מתרי טעמי, חדא שאין הלכה כר"א בואזב וארי ודוב ונמר וצדלס, ואפלו בנחש נחלקו הרמב"ם והראב"ד בפ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ב'. ועוד אפילו לר"א הרי אין קיי"ל כריש לקיש דדוקא כשכבר הרגו, וכמבואר ברמב"ם שם ועיין בכסף משנה שם. ואמנם אכתי יש לצעל הדין למנוא מקום ולומר דהיינו כשיש להם בעלים ויש להם תרבות, וכמבואר בסנהדרין דף ט"ו ע"ב, דמסיים על דברי רשב"ל אלמא קסבר יש להם תרבות ויש להם בעלים, וכן הוא לשון הרמב"ם שם, ארי ודוב וצדלס שיש להן תרבות ויש להם בעלים כו'. וא"כ אותן שלא נהגלו בבתי חיים בני תרבות וזרען להזיק, והרי אפילו בשבת עכ"פ מותר לדרסן לפי

עליהם עזרה כו', איכא דאמרי כו' אפילו בשעה שהם עוזרים על דברי תורה כו', ע"ש. ולדרכנו יוצן, דזה המהלך במקום סנה, הוא עובר על דברי תורה, דכתיב ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, וגם מוזכרין עונותיו, וממילא הקב"ה מתמלא עליו עזרה, דאילו בשאר איסור שאדם עושה, לא בשביל עזירה זו יתמלא הקב"ה עזרה עליו, אבל זה שגורם להזכיר כל עונותיו הקב"ה מלא עליו עזרה. והנה צמי שמוכרת לזה מחמת פרנסתו, הורו לו חכמינו ז"ל תפלה שיחפלו על עצמו, אבל מי שעושה כן בשאט נפש איך תקובל

תפלתו. ולכן יש צדד זה מדה מגונה דהיינו אכזריות, וגם איסורא וסכנתא, וגם הזכרת עונותיו, ולכן השומע לי ישכון בטח השקט ושאין צדד ולא יאבד זמנו צדצרים כאלה. ולולא אהבתי להגביר המפורסם צמדות טובות, לא הייתי מזדקק להשיב על שאלה חו', אבל להיזמי יודע שהגביר וכל צדדו שפיר שמעייהו, ולכן נריך אני לשמור בכל כחי את כל בני צדדו, שלא יתנו מקום לשונאי הגביר שגאה מחמת קנאה שימלאו מקום להתלונן. והיה זה שלום. מנאי הטורד.

סימן יא

ביאור דברי הגמ' בזבחים ל"ב ע"א

תשובה

להגאון מוהר"ר ישעיה ג"ו בברעסלא.

מזה שהקשה בזבחים דף ל"ב ע"א, וטמא דיעבד שפיר דמי, ורמיניהו וסמך ושחט, מה סמיכה צטוהורים כו'. והקשה הלא צדשים צעינן תרי קראי לעכב. ונוסף לזה הקשה, הרי סמיכה עצמה אינה אלא למנוה, ואם עבר טמא וסמך ודאי שאין קרבנו נפסל כו'.

לענ"ד לא קשיא ולא מידי, והא ודאי שאם היה הסמיכה בטמאים פסולה אף דיעבד, שוב מכח ההיקש גם השחיטה פסולה אפילו דיעבד, ולא שייך כאן דבעינן שינה עליו לעכב, שאין היקש למחנה. ומעמה כך היא הלעמ הסוגיא, שהמקשה שהקשה זה ודאי לא אסיק אדעתיה משום

דכתיב לפני ה', שא"כ לא שייך צוה היקש, שהסמיכה אין איסור הטמא משום סמיכה מנד עצמה, אלא דלא אפשר מנד מקומה, ובסמיכה עצמה אם דחק ונכנס וסמך הטמא, אף שנתייב כרת על הכנסה, מ"מ הסמיכה כשרה. אבל המקשה היה סבר שיש אחיה קרא בסמיכה מיוחד לזה שמהא הסמיכה צטוהורים, וא"כ על כרחך קרא זה היינו לעכב, שאם לכתחלה, קרא למה לי חיפוק ליה דבעינן לפני ה', והא ודאי שאין הטמא רשאי ליכנס לכתחלה, אלא על כרחך קרא לעכב*.

הגה"ה מבין המחבר * עדיין משכחת שאם נטמא בפנים, או לפי מה שפסק הרמב"ם [פ"ג מביאת המקדש הי"ט], וכן הוא בברייתא בפ"ב דמסכת שבועות [י"ז ע"ב], דטמא שנכנס דרך גנין ועליות פטור. ומלשון הרמב"ם משמע דליכא איסור כלל מדאורייתא רק מדרבנן, וע"ש בכסף משנה. וא"כ אף שיש איזה קרא שיהיה סמיכה בטוהרין, עדיין לא מוכח שהוא לעכב, רק לכתחלה אפילו אם נטמא בפנים בעזרה או אפילו נכנס דרך עליות וגנין לא יסמוך. אמנם לפי מה שכתב המשנה למלך שם, דאף אם נכנס דרך גנין ועליות אם שהה שם חייב, שפיר קמו דברי אמ"ו הגאון המחבר ז"ל, דלכתחלה לא צריך קרא שלא יסמוך הטמא דהא אסור לשהות במקדש. אך יש להסתפק כיון ששיעור שהייה במקדש הוא כשיעור השתחוריה, כמ"ש הרמב"ם בפ"ג מהלכות ביאת מקדש [הכ"ג], אם גם הסמיכה הוא כשיעור הזה, ולא מבעיא בחטאת ועולה שצריך להתרות, בודאי יש שיעור שהייה בשעת סמיכה, אבל בשלמים שאין כאן

העיכוז לאו שהקרצן נפסל צוה, אלא פירוש העכוז שאם עבר ונכנס וסמך לא עלתה הסמיכה, ואין לשחוט הקרבן עד שיטבול ויקיים הסמיכה צטוהרה. ודיעבד היינו שהסמיכה לא עלתה לו, ולא נתקיימה מנזח סמיכה כלל, ואיתקש שחיטה שלא עלתה השחיטה אם שחט טמא. והמתרן שני ליה מדרבנן, וא"כ על כרחך דליכא קרא מיוחד לזה, דאל"כ היה גופא קשיא למה לא נקיש, ולכן הקשה מאי שנא סמיכה כו'. ומה שאמר שוב סמיכה נמי אפשר דמעיל ידיה, הם דברי הגמרא דרך משא ומתן, וצודאי גם המקשה הראשון היה סובר ציאה במקלח שמה ציאה, ולכן לא משכחת סמיכה, היינו לומר שאפילו דיעבד לא עלתה לו.

גם אפשר שהמקשן הראשון דפריך וטמא דיעבד כו', לא אסיק אדעתיה כלל לא סכין ארוכה ולא מעיל ידיה, והיה סובר לכתחלה לא צעי קרא לא בסמיכה ולא בשחיטה, והכל נפיק מלפני ה', ולפי

ירדום, אני מסופק אם יש בסמיכה שיעור שהייה. ועי' ברמב"ם בפ"ג מהלכות מעשה קרבנות. ודע דנסתפקתי אם שייך כזה חצי שיעור אסור מן התורה^א, ועיין בשו"ת חות יאיר [סי' ט"ו [באמצע ד"ה האמנם]]. ועיין בדגול מרובה בא"ח סימן תמ"ב [במג"א] ס"ק י', שם הוכיח אמ"ו הגאון ז"ל מתוספות במסכת שבועות דף ט"ז ע"ב ד"ה מנה"מ, דלא שייך לומר חצי שיעור אסור מן התורה כי אם באיסור אכילה^ב, ע"ש ודוק*. [הוספה מכת"י] ובמגיד משנה פ"א מהל' גביה הל' ב', כתב דגונב פחות משה פרוטה אסור, כדון חצי שיעור באיסורין, ע"ש.

הגה"ה מבין המחבר מכת"י * ועיין בדגול מרובה או"ח סי' תמ"ב ס"ק י', דאיהו מתוס' שבועות ט"ז ע"ב ד"ה מנה"מ, דכתבו אע"ג דגמירי שיעור שהייה, אפ"ה פריך שפיר מנה"מ ענין חיוב כרת ומלקות, ושיעור שהייה גמר לן רק לענין איסור, ע"ש בתוס'. הוכיח אמ"ו הגאון שם בדגול מרובה, דס"ל להתוס' דכל שאינו איסור אכילה, לא שייך בו לומר דחצי שיעור אסור, ע"ש. ולענ"ד יש לדחות ולומר, דהתוס' באמת מוקף קושיית הגמ' שם במס' שבועות מנה"מ, אליבא דר"ש לקיש דלית ליה איסור חצי שיעור מן התורה [יומא ע"ג ע"ב], אבל אליבא דר"י דסבר חצי שיעור אסור מן התורה לא פריך מנה"מ, דשפיר נפקא לן מדרבנן שיעור שהייה ע"כ לכרת ולמלקות גמיר לן, דלענין איסור גרידא לא צריך שיעור. אמנם יש להחזיק דברי אמ"ו הגאון זצ"ל, לפי מה שכתבו התוס' במס' יומא דף ד' ע"א בד"ה תניא, דכל מה שאמר ר' אלעזר, בודאי מ' יוחנן רבו שמע, ע"ש. והרי שם בסוגיא במס' שבועות ר' אלעזר יליף טומאה בעזרה מקרא, וא"כ ע"כ קאי השקלא וטרי' שם אליבא דר"י, ושפיר מוכח מתוס' שם דלר"י לא אמרינן חצי שיעור אסור מן התורה בדבר שאינו מידי דאכילה.

עלמך להשחית זרע אסור דהוה כרוצח כמ"ס הכמוצ ידכס דמיס מלאו והוא משום העובר והאיך ח"ו נתיר להרוג העובר וזה פשוט וזכור כשמש. שוב נתיישבתי בדבר מגמ' נדה דף ל"א ע"א המשמש מטתו ליום ל' כאלו שופך דמים והטעם משום שמא תפיל הרי שאם באמת תפיל צמוד הו"ל שופך דמים ממש ופשוט. [ועיין לקמן סי' ש"ו וזח"ו סי' ר"ד. ועיין רש"י יצמות מ"ב ע"א ה"ג חייס עליה שאין אלס מתכוין להרוג הנפש ע"ס מצואר שההורג עובר כהורג נפש הוא.]

בחזור לידן עכ"פ צהא נחתינן וצהא סלקינן דודאי אסור להרוג עובר ח"ו לא מיניה ולא מקצתי וגם דעת החוס' כן צלי שום ספק. [וע"ע שו"ת משגי"ה ח"ט סי' שכ"ח-שכ"ט, חלק י' סימן ש"ג, וחי"ב סי' תנ"ו, וחי"ד סי' ער"ד-ער"ה].

ובזה הנני ידירו דרשה"ט ר"ר שיזכה ללמוד תורה לשמה צלח ורכב על דבר אמת הפך בה והפך בה דכולה בה המברכו בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן רלד

בסכנה שהוא בטבע לא אמרינן שומר מצוה לא ידע דבר רע

ב"ה מוצש"ק יום שנולד מושיען של ישראל התשכ"ג ברוקלין נ"י יצו"א
 כבוד ידידי רוב חביבי שמואל לקח פי שנים תוי"ש חוב"ט ור"ח נו"נ אי"א ג"א כש"ת הרה"ג המפורסם מוה"ר שמואל טוירק שליט"א מלפנים נשיא איגוד הרבנים בקינגסברידש ז' סענטער בראנקס נ"י יצו"א.

א) אחדש"ת וכו'. וצח"ת אשר שדר לן מר כרגע עברתי על מכתבו היקר צמה שנתקשה בדברי מרן זקיני צשו"ת צי"ש יו"ד סי' ש"ג שחידש לישב קושית הגאון מדעש לשיטת הריטצ"א ז"ל יצמות ע"ב הציאו הנמ"י דמאן דלא מהיל ציומא דעיבא ואינו רוצה לסמוך על שומר פתאים ה' הרשות צידו א"כ מאי פריך ציצמות ע"א אלא זכריו דאיתנייהו צשעת אכילה וליחנהו צשעת עשיה היכא משכחת לה ולריטצ"א שפיר משכחת לה ציומא דעיבא צשעת עשייה ואח"כ נתפזרו העצים צשעת אכילה והגאון מדעש ז"ל ח"י לפמ"ס הנוצ"י ק' א"ע סי' י' דציצום לא שייך חשש קטלנית משום דשומר מצוה לא ידע דבר רע ומרן זקיני הקשה עליו והעלה סברה חדשה דצקטלנית למאי דקיי"ל מול גורם שימותו בעליה ואם יבא עליה מאה ציאות שלא לשם אישות אין צו חשש סכנה ולא ימות א"כ אין הסכנה משום ציאה אלא משום

מולה כה"ג אמרינן דשומר מצוה לא ידע דבר רע שאין לומר שהמצוה מציתה הסכנה אבל צמילה להסכנה הוא עיקר המילה מחמת הגוף שאין צו כח לעצור הדם כה"ג לא אמרינן שומר מצוה לא ידע דבר רע. ועיין עוד לעיל סי' קמ"ה וצמה שזיינתי שם.

ובת"ר העיר עליו מגמ' יצמות י"ב ג' נשים משמשות צמוך ומסיק דשומר פתאים ד' לחכמים שם דגם צסכנה של טבע וכנראה דגם צסכנה של טבע אמרינן שומר פתאים ה' וקשה לחלק בין שומר פתאים לשומר מצוה ע"כ. ולפענ"ד אם הר קשה הוא צרול מחמתו כי נראה דחלוק בין הני תרווייהו גדול הוא והני תרי מילי נינהו ותרי גדריס ואפרש שיחתי.

היסוד של שומר פתאים ה' נראה דהוא צמקום שיש מציאות צומן מן הזמנים לצא לידי סכנה אלא שאינו יודע לכיין אותו זמן והמקום ואפשר שימלט שגם לעולם לא יכיין אותו המקום והזמן ולא יבא לידי סכנה לעולם ואפשר אפילו יכיין אותו המקום והזמן ולא יבא לידי סכנה כי אינו ודאי שיבא לידי סכנה והוה ספק סכנה רחוקה הרבה מאד וכגון המשמש עם הקטנה שע"פ רוב המציאות שלא תתעצר היא צין י"א ל"ב ואפילו תתעצר לפעמים רחוקות אולי תפיל ולא חזיק לה רק שמ"מ צמציאות הוא שתתעצר ותמות לא חששו על זה חכמים וסמכו על הקרא כי שומר פתאים ה' ומן השמים ירחמו שגם היא לא תתעצר והטעם שסמכו צוה על רוצח דרוצח ואף דאין הולכין צסכנה אחר הרוב ותמירא סכנתא מאיסורא מ"מ צספק סכנה רחוקה כזו ופתות ממיעוטא סמכו על שומר פתאים ה' וכן אמרו צגמ' נדה דף ל"א ע"א המשמש מטתו ליום תשעים כאלו שופך דמים ופריך מנא ידע ומשני אלא אמר אצ"י משמש והולך ושומר פתאים ה' ע"ש.

והנה החס נמי יום תשעים לעיצורה סכנה הוא לשמש כיון דשלשה חדשים הראשונים הולד דר צמדור התחתון ושלשה אמצעיים דר צמדור האמצעי וציום ל' שהוא זמן תשלום ג' חדשים הראשונים נד הולד לעלות למדור האמצעי וצקל יוכל להזיקו והמשמש או אולי ע"י הדישה או תנועה אחרת קלה כיון שכבר נד הולד ממדור הראשון תוכל האשה להפיל ונמצא שופך דמים ומ"מ אין זה צרור שתפיל אלא צמציאות הוא ולכן אמרו כאלו שופך ולא אמרו הרי זה שופך דמים דאפשר שלא תפיל כלל נמצא דהוה חשש סכנה רחוקה וכיון דלא ידע זמן הסכנה מתי הוא שהרי לא ידע יום שנתעברה צה שאפילו צעל ופירש אכתי לא צרירה אי ציום ראשון שקלטת הזרע נתעברה או ציום שני או שלישי כמו שמצואר צחו"ל שעד שלשה ימים כל זמן שלא נקרחה הזרע

קולטת ולכן כיון דלא ידע והוה חשש סכנה רחוקה הרבה כי אפשר שלא יצעול ציוס חשעים לגמרי ואם ישמש אפשר שלא תפיל ג"כ דלא צרירה שתפיל כה"ג אמר אביי דסמכינן אשומר פתאים ה'.

ובאמת דזכל הני מקומות דחשיב להו הגמ' משום שומר פתאים ה' אפילו ליכא זהו מצוה כלל ולמשל במשמש עם הקטנה ליכא מצוה שהרי אינה ראויה להוליד ואדרבה חכמים חתרו צתר טעם דלא הוה עצירה ולא הוי כמשמש על עלים ואצנים וקיי"ל דעצירה לא הוה אכל גם מצוה לא הוה ואפילו אי נימא משום מצוה עונה אפשר דכבר קיים או שמחלה על עונתה דקטנה ודאי מחלה שאין לה עוד תאות ציאה וגם ציוס חשעים לעיצורה אפשר נמי כשאין כאן מצוה כלל לא מצוה עונה ולא מצוה פרייה ורציה ואדרבה שלש חדשים הראשונים תשמיש קשה לה וקשה לולד מ"מ אינו נאסר בתשמיש אף דליכא למימר כלל שומר מצוה לא ידע דבר רע ועיין רד"ק עה"פ שומר פתאים ה'.

והענין של שומר מצוה לא ידע דבר רע רצונו לומר שזכות המצוה תגן עליו שלא יחוק וע"ז הסביר לן מרן זקניו ז"ל דהיכא דליכא סכנה ודאית וקרובה מצד הטבע לא סמכינן אשומר מצוה דהמצוה אינה עושה נס לאדם להפך הטבע דדבר שע"פ דרך הטבע הוא סכנה ואם הוא מקיים מצוה בזה תהפך הסכנה ולמשל צמי שהוא בסכנה וציווהו הרופאים לאכול ציו"כ ועבר ולא אכל ואמר שומר מצוה לא ידע דבר רע ומת הרי זה מתחייב בנפשו שהתורה נאווה אדרבה ושמתם את נפשותיכם או שאמרו לו הרופאים שלא יאכל מרור וישתה יין צפסת או שלא יאכל צמר משום סכנה ואכל ושתה ודאי אסור לו לעשות כן ולא ישמרהו המצוה במקום סכנה להפוך הטבע אלא הפי' של שומר מצוה לא ידע דבר רע נראה צהיזק שאינו מצד הטבע בא היינו שהוטבע בעולם אלא שהוא היזק שיוכל לצא ע"י מקרה מן השמים ככה"ג אמרינן שאם הוא מקיים מצוה בזה המקום אמרינן ודאי מן השמים לא יזמינו שמה בעת ההוא דוקא מקרה זו להזיקו כיון דהוא עושה מצוה ולא ידע דבר רע. וזהו באשה קטלנית שמדרך הטבע אין כאן שום סכנה לדור עם אשה זו ואין סכנה במקורה אלא שמולה גרם שיש לה מול רע כה"ג אמרינן שומר מצוה כיון דמן השמים נצטווה לעשות מצוה זו לא יזמינו מקרה ההוא מן השמים היינו רוע מולה שימות שהוא נגד המצוה שמן השמים נצטווה לקיים מצוה זו ודו"ק.

(ב) **ובזה** מובנים היטיב דברי המחבר ש"ע או"ח סי' תל"ג שכ' צס"ז חור שבין יהודי לחצירו כל אחד צודק עד מקום שידו מגעת ושצין יהודי לעכו"ם אין צריך צדיקה כלל שמה יבא לידי סכנה וצס"ח כתב כיון שיש בו סכנת

עקרב שמצויים בגלים חיישינן שמה אחר שישלים צדיקתו שאינו עוסק במצוה יחפש אחר מחט שנאצד לו ויבא לידי סכנה והקשה הצ"ח למה לא משנה צסעיף ז' נמי שמה תאצד מחט ועיין מג"א שם סקי"צ וי"ג וצע"ש ולהנ"ל מה מאד מדוקדקים דברי המחבר דשומר מצוה לא ידע דבר רע הוא רק דדבר שאין בו סכנה מצד הטבע אלא חיישינן שמה יבא עקרב ומן השמים ישלחו אותו לנשכו אמרינן כה"ג שומר מצוה לא ידע דבר רע וצודק ולכן צס"ח שהחשש מסכנת עקרב וא"כ כה"ג אמרינן שומר מצוה לא ידע דבר רע ולכן צריך לשנות דלכן אינו צודק דחיישינן שמה לאחר הצדיקה יחפש אחר המחט אכל צס"ז צחור שבין יהודי לעובד כוכבים שההיזק הוא צדרך הטבע שהעכו"ם לא יניח לחפש הישראל והוא צעל צחירה והסכנה מצויה צהם לא משני משום שומר מצוה לא ידע דבר רע כיון דצדיקתו הצדיקה צעלמה חיישינן מהיזק העכו"ם שמה יאמר כשפים הוא עושה. הכלל דלא אמרינן שומר מצוה וכו' אלא צעושה הצא שלא צדרך הטבע אלא נראה עונש מן השמים וגם לא צא מצעל צחירה ופשוט שאם יהיו ודאי עקרבים דאסור לצדוק אפילו מדינא דכה"ג לא אמרינן שומר מצוה ולא צעי ג"כ טעמא דשמה כשפים דכיון דההיזק שכית ע"פ דרך הטבע לא אמרינן שומר מצוה וכו'.

ובמילא מיושצת נמי קושיא שניה שהקשה עוד כת"ר על חידוש שני שכתב עוד שם ק"ו דלא אמרינן שומר מצוה לא ידע דבר רע אלא צגוף זה שמקיים המצוה אכל צגוף שאינו מקיים המצוה לא אמרינן כן ולכן צקטון שמלין אותו שהאב מקיים המצוה אכל צגוף של הקטן אינו צר מצוה וגוף שלו אינו מקיים המצוה ולא שייך גביה שומר מצוה לא ידע דבר רע וכת"ר הקשה גם על סצרה זו דהרי אשה אינה מצווה על פרי' ורצ'י ואפ"ה אמרו חכמים שומר פתאים ה' ולפי מה שכתבתי גם מזה לא קשה. אלא דעיקר סצרת רצינו דגוף קטן לאו צר מחויב צמצוה הוא קצת צ"ע שהרי מצוה מילה ודאי התורה צותה על גוף זה וא"כ צאמת צגוף הוא מחויב צמצוה זו ואם לא מל אציו כל ישראל מחויבים למולו עד שנת י"ג נמצא דגוף קטן כן מחויב צמילה אלא שהוא צעלמו אינו מחויב למול את עצמו כיון שאין צו דעת, וצאמת יש להסתפק צקטון שלא מלו אותו ומל עצמו צקטנותו אי קיים המצוה או דילמא דוקא אחרים צריכים למולו ויש צוה אריכות אכל אין כאן מקומו ואם נאמר דהוא צעלמו אינו יכול למול את עצמו כלל ואם מל אינו מועיל יש לישב קושיתי הנ"ל ודו"ק כי קצתמי.

ובאמת כי צעיקר הדין של נוצ"י דציצמה אמרינן שומר מצוה לא ידע דבר רע היה נראה לפענ"ד סצרה

וזבין זביני זביני למה זריך להציא הטעם דניחא ליה זכפרה ותי' שם ופלא שהרי לא נמצא כן שם לא זרמז"ס ולא זכ"מ למעיין שם הנה הספר ד"י אין לי לעיין זו וכמו שאמרתי לכת"ר אבל לפי מה שהציא כת"ר ודאי כי הוא תמי' קיימת מ"מ לא אדון צוה כיון שאין לי הספר לעיין זו צפנים ואולי איזה טעות נפל בדבריו שם ועיין חדושי הרשב"א קדושין בסוגיא דתליוה וזבין ודו"ק.

אילין מילי דרחמאי לאוהב נאמן יידרו המברכו המכבוד ומוקירו כערכו הרם והגשא ובברכת התורה ללומדיה בחדש אשר נהפך בו מיגון לשמחה המאוה לו שמחת פורים בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן רלח

קטנה שמחלה עונתה

ב"ה אור ליום ה' שלח התשכ"ג ברוקלין נ"י יצו"א

כבוד ידידי ורב חביבי הרה"ג המפורסם שמו מפארים וכו' כש"ת מוהר" שמואל שוירק שליט"א רב בקינגסברידש ד' סענטער בראנקס נ"י.

אחדשת"ר הנני בדברים קצרים באיחור זמן על דברת הריטצ"א זו נדברנו זמנתי הקודם בהמשמש עם קטנה (כתוצות ל"ט) וכתב כת"ר דאפילו מחלה על מצות עונתה או שמשמש בזמן שאינו זמן העונה מכל מקום מצוה איכא בתשמיש דאם לא היה מצוה מדוע יכולה היא להכניס עזמה בזכונה עד שאמרו שומר פתאים ה' ומן השמים ירחמו עליה אם לא משום מצוה.

הנה פשוט דאשה שמחלה על עונתה אין כאן מצוה בתשמיש כלל לא מצויא קטנה אלא אפילו גדולה שמחלה על עונתה אין כאן מצוה בתשמיש אלא א"כ ראה אותה מקשטת לפניו וכיוצא בזה וכ"ש קטנה דאין כאן מצוה בתשמיש דמצות עונה אינה מצוה חיונית דרמיא עליה דגברא שמחויב לחזור עליה ולקיים אלא היא מצוה שאם יש לו אשה ולא מחלה מחויב לקיים עונתה אבל אם מחלה אין כאן עליו שום חיוב ומצוה וכן כתב הרשב"א ז"ל נדרים ט"ו שהקשה באומר הנאת תשמישך עלי הא מצווה זמנות עונה ומצות ללה"י והאיך חל ומי' דמצות עונה לאו מצוה דרמיא עליה דאינש היא שמצווה לחזור עליה ואפילו אינו יכול לקיימה מחמת אונס רמיא עליה אלא שאנוס ואינו יכול לקיימה, אבל מצוה עונה אינה אלא כשיש לו אשה המותרת לו וכיון שזו אסורה לו מחמת נדרו ואין לו אשה המותרת לו אין כאן מצוה עונה כלל לא שנאמר שיש עליו מצוה עונה אלא שאנוס הוא שאינו יכול לקיימה אלא שאין כאן מצוה עונה כלל ע"כ, והקשה

אחרת לפי מה דקיי"ל מול גרם והכונה צוה שמולה רע להיות גלמודה כל ימיה ולא יהיה לה צעל אם רוצה לינשא אבל נראה דזה דוקא כשהיא רוצה לינשא וכמו שאמרו יותר ממה שהאיש רוצה לינשא האשה רוצה להנשא וצמה שרוצה לטובתה מולה רע אבל הכא אין החיוב עליה ואפילו היא אינה רוצה להנשא לו מיצם זע"כ דקיי"ל יבא עליה מ"מ וא"כ צמה שאין זה מצוה ומרצונה אלא מן השמים הכריתוה כה"ג אמרינן שומר מצוה לא ידע ואין לומר מצוה גורם ואדרבה הרי מצוה גרם עכשיו שיהיה לה צעל צעל כרחה ומן השמים הקנו לו אשה כמו שאמרו בגמ' וא"כ אין נאמר דמן השמים אין רוצים שיהיה לה צעל צעל שאנו רואים אדרבה שמן השמים הקנוה לו ולכן כה"ג אמרינן שומר מצוה וזה לפענ"ד סברא ישרה. ויש לומר דזכרה"ג אמרינן דאדרבה מן השמים עכזוה שלא תנשא לצעל אחר עוד מפני שמולה גרם להיות עם אוחו צעל היצם דוקא ואם היתה לאחר לא היתה ראוי' לו.

ג) ומה שכתב כת"ר משום דהיא אינה מקיימת מצוה של פו"ר אלא הוא וא"כ ליכא גבה מצוה הנה צוה יש אריכות דברים דאף דאינה מפקדת אפ"ו מ"מ חייבת זלשצת לדעת פוסקים ועיין מוס' כתוצות דף מ' זמ"י אהא דאמרו דאי אמרה לא צעינא ליה ליכא עשה וזר מן דין עכ"פ מצוה קצת מקיימת דתיהוי מקרי עוסקת זמנוה כיון דעכ"פ א"א לקיים המצוה וזלמה וכמ"ש הר"ן קידושין אלא דה"י יכול להקשות צתתם כיון דהיא קטנה וקטנה לא מצוה זמנוה כלל ומיהו גם מזה לא קשה כמ"ש צס"ד וצמקום אחר הארכתי קצת אם קטן הוליד בקטנותו למ"ד דקטן מוליד אי קיים המצוה של פרו ורבו או נימא כיון דלאו זר חיוצא הוא צעמ הקיוס הוה כלל הוה והאחרונים זכר האריכו צוה.

ומה שרצה עוד כת"ר לדחוק דאולי מפני שהיא מצווה אהשחתת זרע חשובה כאלו היא מקיימת מצוה צעממה הנה סברתו צוה לכאורה ישרה אלא דיס להקשות על זה דמי צקש זאת מידה לשמש לא חשמש ולא תשחית ואכתי לאו מצוה הוא וצעמ חשמיש ודאי דלא היה מצוה לה וי"ל דכוונתו כיון דהצעל רוצה לשמש ואיזה אשה כשרה שעושה רצון צעלה א"כ מחויבת להצעל לו ועכשיו זכר היא מצוה שלא להשחית אלא דמ"מ דזר זה שזוש הוא שהרי היא קטנה ואין על הקטנה חיוב ואיקור וי"ל אלא שאין הפנאי מסכים כעת.

ד) וברבר הערתו מה שראה צספר דברי יהונתן על פי' תרומה שהציא מרמז"ס ה' מעשה"ק פי"ד דכופין להקריב משום דניחא ליה דליהוי ליה כפרה ותמה עליו הכ"מ דהרי לפי המסקנא זגמ' ז"צ דפסקינן תליו'

שאלות ותשובות סימן כו בז

מפיק מקרא דאך אח דמכס לנפשותיכם אדרוש ד"ל כדקאמר
הש"ס ב"ק ל"א ע"ב דאין ללמוד מזה למבלה דקטלה שאני
כן י"ל דשאני לנטום למקום סכנה מלקטול אח עלמא :

אך דלפ"ו קשה דלמה כתב הרמב"ם שם בה"ל רואה והמחבר
דמכין אוהו מכות מדרות . ולמה לא ילקח מלקוח .
דהרי בפכ"ו מהל' סנהדרין פס"ד דהמקלל אח עלמא לוקה שלאמר
השמר לך ושומר נפשו כדל' בשבועות שם דהשמר ה"ל ל"ח
ח"כ גם במסכן נפשו דמפיק ג"כ מהא דהשמר לך למה לא
ילקח . ור"ר לומר דזוקא צהקן דאסרו חכמים משום סכנה
כדל' החס כגון לא ישחה בלילה מן הנהרות ולאגמים שמה יבלם
עלוקה . וכן דברים שאסרו משום גלוי וכה"ג דהוי רק משש
סכנה צוה מכיס רק מכות מדרות אבל בנכנס למקום סכנה
צדקה ומסכן נפשו כגון בקיר נטוי וגשר רעוע י"ל דלוקים
ע"ו ג"כ מקרא דהשמר לך כנ"ל דהוי ל"ח כמו במקלל עלמא :

שוב ראיתי בלבוש שכתב דהך קראי דהשמר לך ושומר
נפשו הם רק אשמכתא בעלמא דפשיטא דקרא ללו
להכי אחי . ודבריו חמושים . דהא דרש"י מהך קרא בשבועות
שם לענין מקלל דלוקה . וכן בצרכות שם דהשר אחר לו
מהך קראי והכתיב צחוריהם וכו' דמבואר דפשיטא דקרא להכי
אחי . ומש"ש דיש ללמוד מקרא דאך דמכס לנפשותיכם . כב
כחבתי דאין ללמוד מזה כדקאמר הש"ס ב"ק ל"א דשאני קטלה . כב
ד"ל דוקא להרוב ח"ע חסור . לכך ללמוד רק מקרא דהשמר לך :

והנה צ"ק ל"א מביא הש"ס ממלוקת הנלוו חי אדם דשאני
לחבול בעלמא ופסק הרמב"ם פ"ה ממובל ומיין דאסור
ועיין בלח"מ פ"ג מהל' דעות מ"ג בזה . וראיתי להאוס' בשבועות
ל"ו סהקשו דלמה לא מפיק גם חבלה בעלמא מהך קרא דהשמר
לך או מוהשמרו מאד לנפשותיכם . ולא ידענא מאי קשיא להו .
דהא הש"ס רואה ללמוד ההס מקרא דאך אח דמכס לנפשותיכם
ודחי דלמא שאני קטלה . ח"כ אין ללמוד גם מהך קראי דהשמר
לך ושומר נפשו או מוהשמרו מאד לנפשותיכם . ד"ל דדוקא
דצדברים הגוגעים לנפש כגון סכנה נפשות וכן בקללה דמקלל
אח עלמא . אבל בחבלה דהוא רק לער וכאב צה' מאצדריו אין
ללמוד מזה . ולכך לומר רק מניין דקרא מוטא על אשכר
ח"ע מן היין כנ"ל פשוט . ועכ"פ יאל לנו מכ"ו דלהבן סכנה
הוי ל"ח מן החורה רק דצדברים שאסרו חכמים משום סכנה
לוקים מכות מדרות . ועיין בהב"ש סי' י"ג סק"ב מ"ג בזה :

אכן המיה לי מאד על הרמב"ם והסור והמחבר שלא כתבו
רק דברים אילו שאסרו חכמים משום סכנה והשמיעו
הרבה דברים שזכרו בש"ס דהוי סכנה . וכמו שכתבתי הרבה
מהם צפ"ח בס"י זה . וכן העסיקם הרב מהר"י אבובז במטרת
המאור נר ו' ע"ג וכהנה עובי . וגם דין זנוג המוזכר בצר"פ
ג"כ לא הביאו אף שהקשו שם למה תיקו ד' טעות הא הוי
זנוג ע"ס . ונהי דמטיק החס דמאן דלא קפיד לא קפדי צדידי
מ"מ הא למיתש מיבעי וכו"ס הרשב"ם שם . וציואר חיימא
שלא הביאו הא דל' צבצת ס"פ מפנין דסכנה להקח דם בצר"ב
שבועות וגרו בכל עי"ט אטו ער"ש רק הרמ"א בל"ח ס"ס
הס"ה מביא זה . אבל הרמב"ם והר"י השמיטו . וראיתי בחוס'
פ' בחרה דיומא אהא דלמרינן החס מדיוהא אשה ידה אחר
במים ונחתה פה לחיטק ואינה חוששת מ"מ משום שיבהא
וכהנא בחוס' דהוא רוח ששורה על האוכלי כשבא ליתן פה לחיטק
בן ד' וה' שנים ומתקחו חס לא כעל ידיו בלוהה שעה אע"פ
שכבר נעל שחרית ומה שאין העולם נזהרים עכשיו מזה לפי
שאין אוהה רוח רעה שורה באילו המלכות . כמו שאין נזהרים
על הגלוי והזנוג עכ"ל . וכעין זה י"ל בכל הך דקאמר הש"ס
משום מזיקים או משום כפשים דאין זה מלי צדיקו והאוס' חרף
נייטייהו נקטו בזה . וכ"כ צפ"ח על הא דאין לשחוט מים צלילי
רביעיה ולילי שנתהו דאין נזהרים עכשיו בזה מה"ט . ומלאחי
צה"ד סי' רי"א שכתב לענין קטליה דכמה ס"ח גדולים ואנשי
מעשה הגונים דלא הוי קפדי לישא אוהה . והביא בשם ח"א דהוי
ספק

לו בחובו או צדור . ובשר נבילות וטרפות אפשר שיהי' מלוי לו
מבהמהו שהכשרה נתן לישראל ונבילות ועדיפות שלו נתן לח"א .
לכך היו צאים אלו לאכול בשר נבילות רק כעת נודמן לו ג"כ
בשר חזיר ומגן לו פכ"ד . ומבואר מדבריו דנבילות וטרפות שלו
יכול לבגל וליהן לאכול לח"א דהא ההס מיידי בחיובי שמאכיל
לאחרים . ואם נימא דאסור לבגל ולמכור . אכתי אף בשל
הצ"ט ומכרס אף לח"א . ח"א מוכח דמוחר . וברור . ועי'
צב"י ט"ס זה שהביא בשם ראב"ה שהקשה כן בהא דמולין ה"ל
דהא חסור לפשות סחורה צדברים האסורים . וצב"י ח' ד
דשראל רשע היה ח"א בשעת הגזירה ע"ס . ואפשר דמשו"ה לא
הי' כמחש"ל דנבילות וטרפות היה לו מבהמות שלו והי' דרכו
לבגל ולמכור ובשר חזיר נודמן לו כנ"ל דס"ל דאסור לבגל נבילה
ומריפה שלו אף נודמן לו . אך עכ"פ צדברי מהרש"א מבואר
לדחי' דמוחר . ח"כ אין למוחה ביד העושים כן ויש להס על מה
סימנו צפרט חס אין בלשונות למכור בשר חי רק מצולל .
ואם לא יבגלו לא יהיה נמכר כלל ויפסיד הכל דבדל' יש להחיר
דהיי החריו במקום פסידא לקבל חזירים בחובו . והרי צדברי
לו דבר הראוי לאכילה מותר למכרו . וזה דל"א בלופן חמר הוי
כחזקן לו דבר הראוי לאכילה מאיסורים דמותר למכרו . כן
ל"ל בענין זה . שוב צה' לירי ספר פתחי תשובה וראיתי שכתב
בסי' קי"ז סק"ו דאסור לבגל בשר טרפה למכור כשנודמת לו .
והכלפ"ד כתבתי . אריה ליבוש בלח"א וכו' :

סימן כו

בענין מה דאיתא בסי' קי"ז ס"ה בהג"ה כמה
דברים האסורים בשום סכנה וכו' :

וכן חזר מכל דברים המביאים לירי סכנה כי טכנתא מניירא
מאסורא . ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק חיסור
וכו' . ועיין צה"מ ס"ס תכ"ו שכתב ג"כ המחבר ז"ל הרבה דברים
אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנה נפשות וקלחם נחבארו בעויר
י"ד סי' קי"ז ועוד יש דברים אחרים וכו' וכל העובר על דברים
אלו וכוונתו בזה ואחר הריני מסכן בעלמא ומה לאחרים עליו
צדק מדין אוהו מכות מדרות . והוא מהרמב"ם פ"ה מהל' רואה
ושמירת נפש ופ"ב שם עי"ג שמה דברים אלו שכתב המחבר
והרמ"א כהן וצ"ח שם . וכחצ בסמ"ע שם סק"ב הרבה
דברים אסרו וכו' מרחיב השמר לך ושומר נפשו מאד מבואר
דהא חיסור דלורייחא לנטום בסכנה . וראיתי בבאר הגולה שם
שצ"ח סמ"ס המחבר ומכין אוהו מכות מדרות ז"ל סבירא ליה
דהס מדרבין והאמרייהו אקרא כדלעיל ס"ח ומ"מ מכין עליהם
כמו שאר מלוא דרבין . ח"כ קים להו שהס מדלורייחא ואין
לוקים עליהם כדלשון צה"י שיעור דאסור מן החורה . ואין
לוקים עליו צ"י ציר"ד סי' קי"ז עכ"ל . ושנה בזה שנייה
גדולה כי הרי"ט שם לא כתב כן בסי' קי"ז רק על דברים שאסור
לאוכל משום צל תשקלו שחוב שם וע"ו כתב כנ"ל דאפשר
מדרכי' לו כדן הוי שיעור . ולא על דברים שאסרו משום
סכנה עי"ג צב"י . והבאה"ג סבר דזה קאי על דברים האסורים
משום סכנה . וזה פשוט דמכח שם . אבל דברים האסורים
משום סכנה איכא חיסור דלורייחא מקרא דהשמר לך שכתב
שם המחבר ס"ח וכמו"ס הסמ"ס . ואפשר דעובר אחי' בלא
הפשה כה"ג כקיי"ל דכל הכי דכתיב השמר פן ואל אינו אלא
לא העשה ועיין בעירובין ל"ו ומנחות ל"ט ודף ל"ו ובר"ה דף
ו' ובהם שם ד"ה השמור זה מלות ל"ח . ודומק לומר דהוי
רק אשמכתא בעלמא אקרא אחי לענין השוכח דבר חי מלימודו
כדכתיב בסיפא דקרא פן תשחה את הדברים כדל' במנחות צ"ט
שוב ראיתי כי קן מפורט בש"ס ברכות ל"ב ע"ב במעשה בחסי' ד
חי שהפלה צדקן שבה ער אחד כנגדו וכו' דלמחר ליה והכתיב
בצחוריהם רק השמר לך ושומר נפשו וכתב ושמרתם מאד
לנפשותיכם . הרי דרשה פשוטה היא אף לאיש יהודי . וכן
הא בשבועות ל"ו לענין מקלל עלמא דעובר בל"ח דכתיב רק
השמר לך וכו' כל מקום שאמר השמר פן ואל אינו אלא ל"ח .
ח"כ גר"ה ודל' דרשה גמורה הוא מדלורייחא והא דלא

שאלות ותשובות סימן כו

זונית • דכין דלמאן דלא קפיד און כחן חשש סכנה • רק דלמאן דקפיד הוה חשש סכנה • וכיון דיכול לקיים המלוה בלא סכנה בגוף יקפיד • רק מה שהוא מקפיד גורם לו סכנה • ח"כ אין המלוה מנייה ולא הוה שומר מלוה דאין המלוה צאה בסכנה כלל • דלא יקפיד וליכא סכנה • ואם הוא מקפיד הוא מהמחייב בפשע וכיון דמאן דקפיד יבא לידי סכנה והמלוה לא יגינה ח"כ היכי סיקון רבנן מילתא דיכול לבא לידי סכנה • וספיר פריך ואל"ס כנ"ל כסון :

שוב רחמי שגם החי' הג"ל נכון דהו"ל להקן ה' כוסות • ולא קשיא כנ"ל דלריכס ד' כוסות נגד ד' גזולות • עפמ"ס הרא"ש והמרדכי ב"ה ר"פ י"ט מובא ברמ"א ב"ה"א סי' רס"ג ס"ל דיכולים להוסיף על דבר המכון עד דבר אחר ובלבד שלא יפחות ויהוסיף און מקלקל הכונה • וכו' בס' תק"ל ס"ד למנין פסוקי מוסף דר"ה דיכול להוסיף • ח"כ חע"ב דמרינו נגד ד' גזולות שפיר היו יכולים להקן ה' כוסות כנ"ל :

בלאון עגמו לכו מוכס הוא • וחמ"כ מסיק הש"ס דלשט ד"ה אסור • למזונות ד"ה מאר • לא נחלקו אלא להרומה מר • מדמי לה בלשט ומר מדמי לה בלמונות ופ"ס בפירש"י שפיו לפי דרכו דהא דלשט אסור היינו לגלח במועד קבצו • וכבר עמד הריטב"א שם על פירש"י וכחז שהוא חממה גדול למה קורא אותו שיאל שלא ברשות ולכך פירש דמימי ביזא מלרן ישראל למון לארץ ע"ש • וגם הרא"ש שם הביא בשם הראב"ד שפ"י ב"כ בן ביזאל לח"ל וכחז דהכי מוכס בירושלמי דגרסי' התם ר"י כדעה' אסור לפרוש בים הגדול מעתה כיון שיאל ח"ל יהיה אסור לגלח הואיל ויאל גלח ברלון חכמים כהדא חד כהן אהא לגביה רב"ה מה אני ליוך ללוד להלון וכו' לייבס ואחר ליה עכ"ל הרא"ש • ובאמת כפי הגרסא שפיתיו בירושלמי שם מעתה כהן שיאל ח"ל יהי' אסור לגלח וכן נראה ממה שהביא בסמוך כהדא חד כהן אהא לגבי' דר"ה דרק כבהן אסור בירושלמי ללחא ח"ל משום טומאת ארץ עממים וכ"כ המפרש שם • ח"כ ליכא בחדם אחר ויאסור ללחא לח"ל כלל • וח"כ למה קאמר ר"י כדעה' דלשור לפרוש לים הגדול • וכן לפירש"י און דברי הירושלמי מוכני' דמחי איסור יש הא הטעם לפירש"י רק משום דלא הו' מוכרז ללחא חבל איסורא ליכא • והמענין היטב יראה כי כל הפירושי' לחוקים בלשון הש"ס ובפרט בלשון הירושלמי :

אבן לפ"מ שנחבאר יבא הכל על נכון צעה"ס • דהירושלמי דקאמר דר"י כדעה' דלשור לפרוש בים הגדול היינו משום סכנה דלשור לסכן נפשו כמו שנחבאר מקרא דהשמרו מצד לנפשותיכם • ומשו"ה ס"ל לר"י דלשור לגלח כיון שהליכה היה באיסור ולכן קאמר גם כהן שיאל ח"ל דעבד איסורא ב"כ אסור לגלח • וזה ב"כ כוונה הש"ס דין דקאמר בשם ר"י דהבא מומיה' לא יגלח משום שיאל שלא ברשות היינו ב"כ מלך איסור סכנה • וזו רבא לפרש דלשט דה"כ אסור ומשום סכנה ולמונות דה"כ מואר כיון דהוא דבר הכרמי (וכמו שאמרנו בפוטל כי חלוי הוא נוסח נפשו שעולה בחילין וכדומה ומסכן נפשו בשביל שכירתו ומזונתו) און חשש משום סכנה כי בנפשו יבא לחמו • וכי פליגי בהולך להרומה דה"ק סבר דמואר אף להרומה • ור"י סבר דלהרומה כיון דלוי מוכרז ליה אסור לכווס בשש סכנה • וזהו הלי' ב"כ חי מואר לגלח או אסור • ודברי הש"ס והירושלמי מחפשי' לנכון וביירושלמי פ' ב"מ שם אמר ר' יתק בר מרינן חילוי דכתיב הנותן בים דרך כיון שהיה אדם יודע לתוכו מיד היה מוח • ורצון אמרין הנותן בים דרך מן הפלגת ועד החג ובמים עוים נהיבה מן החג ועד החנוכה ומסיק שם דלשור החג אסור לפרוש בים • הא דתק קפיר ולבד קסור רגלין • והיוו דלז מסוכן ביוחר מפני הירומה און לסכן נפשו אף לנודך הכרמי • וכן בכל דבר שהוא לנודך העולם כמו לרדה במלחמה דהוי ודאי סכנה ערי ואף במלחמת הרשות וכן און איסור ללשה להודקק לבעלה חע"ב דהלידה הוי סכנה חע"ב דלשה חיה מלוה צפ"ו וכן חפי' יש לה כמה צניס דכ"ל הוא דרכו ומנהגו של עולם לכך און איסור ומשם משום סכנה • ובקטנה איכא פלוגתא ביבמות פ"ק דר"מ ס"ל דמשמשת במוך דשמה התעבר והמות • ורצון ס"ל דמן השמים ירחנו • משום דבקטנה איכא סכנתא יתירה לכך ס"ל לר"מ דמהיבבת לשמש במוך ואון דבר זה הכרח ואורז העולם דיכולה להשאל בצדלותה • ורצון גם כזה לא חשש פ"ס • וכן מה שאמרנו חו"ל דכל הדרכים בחוק סכנה • ועכ"ל מותר ללחא לנודך וכן בנכנס לכרך דלרין להפלה מקודם כלות' בצריות פ' הירוש' דשכיחי שם עלילות שקרים וכו"ג כמו שפירש"י ועכ"ל און איסור לכווס לשם וכדומה לזה הרבה דברים הנריכיס לישב העולם ולא סני בלח"ה • ויאל לנו מזה דלפרוש לים הגדול לשום הייט כדי לשוטט בעולם ולרחות דברים חדשים וכדומה כמו שפירש"י מהראוי להחמיק מזה • רק לנודך מוותר או לסהורה כדומה מסוגיא דמ"ק לפי פירוש שכתבתי • וכן ללכת במדברות ולכווס צאור סכנות במקום שאין לנודך והכרח בודאי ראוי להחמיק • אבל מה שהוא מנהגו של עולם און לחוש לסכנה כמו שנחבאר • אריה ליבוש באלוהאאווער

ועירי צ"ב שכתב בסוף דבריו דהיכא דכונה להחמיק עם בן תורה הוי שומר מלוה כדעה' גס דעמו להקל בזה במקום מלוה • ודיינו לחוש לטוואות הג"ל שלא במקום מלוה • אבל היכא דליכא חיוה לך מלוה ודאי דאין להוסיף מומלח גס בזה • ובמקום מלוה לא חמר החסיד ז"ל • ומה נעמו דברי הגאון בעל נ"ב ז"ל שסיים בזה ז"ל והמיהני על רוב העולם של. בהם לפס הארץ הוא פשוט אללס ואינו מושג להמגע ודאי נגד דברי חז"ל שאמרנו כאלו כופתה ומניחה לפני ארי והאחזן עם לורבא מרבנן ששמו כשמו המה שאלים • ולא סהיה חולה שלימה שלנו כלוואה בעלמא פכ"ל הטור • ומי שחזר צלוואה רי"ח עכ"פ כרין ליובר דבדרי חז"ל אשר דבריהם נגמלי חש • וירא שמים יואל ירי שניהם :

ראין הביא ראה מוא"מ סי' רע"ב דלית' שם דאין לקדש על יין מנולה • ועיין ט"ו כחן שכתב דהא דכתב שם בטור חפי' סנט במסנתת אסור חע"ב דקיי"ל דגם בחול אסור קמ"ל דפך במקום מלוה אסור ע"ש • ולמה באמת לא יהיה פרי במקום מלוה • דעממא דחרינה איכא ההם משום הקריבהו נח לפתחן וכו' ומת"ס פסקי' שם דלפי' לדידן דלא חיישי' לגלוי מ"מ און לקדש עליו :

אך לכאורה היה נראה רחמי מירושלמי מסכת תרומות מובא כחן צפ"מ דחד בר גס שחה יין מנולה בערב יו"ב צטעורה המפסקת ואמר מרי' דלומח ליקום כלומר שכות יו"ב ילינו ולא הספיק לשרות עד דליתחלהל מומת הארס ומה • והרי מלוה לאכול לשהות צטעורה' ולא הילנו המלוה מסכנתא • ונודך דגם במקום מלוה הוי סכנה • י"ל דלפטר דגלוי שכיח היקא מקרי • חי נמי דהיה לו יין אחר לשחות והוא שהה זה וצתה"ג דיכול לקיים המלוה בלא סכנה לא חמר' שומר מלוה כ'ו' כמו שנחבאר • ועי' ב"ה"א סי' הר"ג כרין להחודות בממנה קודם טעורה המפסקת דעמ"ל יארע לו דבר קלקלה בטעורה • ולשון הרמב"ם פ"ב מו"ל השובה שמה יתק צטעורתו קודם שחורה • חע"ב דהאכילה מלוה חיישי' היכא דשכיח היקא כנ"ל דלמח יאלך דבר מה דשכיח היקא שיהגק וימות • ועי' פסחים ד"ד וד"ה וספ"ק דקדושין וסוף מלין ופ' ג"ה דף ל"ח מענייט אלו דשוהי מלוה חינט כווקין :

ודע דאף דבדריש שיש בהם סכנה מ"מ בדבר שהוא מנהגו של עולם ודרך הכרח און לחוש • דהרי חרבעה צריכיס להודות וכו' מהם הולכי מדברות והולכי ימים • הרי דליכא בהם סכנה • ומ"מ מואר לפרוש בספינה וליך במדבר ועיין ב"ה"א ה' רמ"ח לענין חס מפלוגיס סמוך לשבת • אבל בחול פרי ולמה לא יאסור משום סכנה • ועי' ירושלמי פ' צתה מזליקין הלכה ו' מובא בפ"ח דמפרש לים הגדול הוי סכנה • ח"י דבדריש כאלו אשר הם לנודך העולם און איסור כלל • וזהו האיר ה' חז עיני להבין דברי הש"ס במ"ק דף י"ד דלית' ההם במשנה ולאו מגלחים במועד הבא ממדינה הים • וקאמר בש"ס מואר' דלא כר"י דתני ר"י אומר הבא ממדה"י לא יגלח מפני שיאל שלא ברשות ופירש"י הואיל ולא יאל ברשות אחרים אלא

והוארים שאמפי שפסחם מלח ביסול שבמקרא אין משמטמו
 אלא הביסול במים בקדרה ולא לליי וסיוגו. וכן אב לסלם
 מה שנה' בפסח אל סאכלו ממנו ואו בשל מבושל במים. סי'
 שאלת ביסול הוראה על הביסול במים ולמעט הלוי. ואמפי
 שמלנו שרינה הכתוב באקראי ללוי ביסול. כאן שאין לנו דבר
 המכריחו להוציא מלח ביסול מפסח. יש לנו לפרש כפסח
 ביסול שמשמטמו במים. ולכן לוי וסיוגו בבית מומר. והסומך
 ע"ד זו להקל בהפ"ח חו"ד בלוי (פ"ח) וסיוגו להחשיב רק
 לאיסור דרבנן. וגם לענין לאסור בהנאה. איך לענין ספק
 ולש"ד כה"ג. לא הפסיד. אבל שלא במקום הפ"ח אין להקל:
 (ג) ואמפי ביסול בשר עם חלב. י"א (פ"ח) שאם לא נתבטלו
 יחדיו עד שיהיו ראויים למאכל ב"ד. שהוא סי' אוכל
 אמפי שלא נתבטל כי. אלא כשליש ביסולו. ואם לא נתבטלו
 יחדיו בשיעור הזה אינו קרוי ביסול כלל. כיון שאינו ראוי למאכל
 שום אדם מדין בביסול זה. וה"ל מותר מה"מ באכילה כך
 מי או ככוש שלא בביסול שנים כראוי. וגר' פשוט (כ"כ) דלא
 תקשי מ"ל גמ' (ר' ק"ד ע"ב). וממ"ש. . . . (ד) דהוה בבשר מי
 שגריף לבטלו שיהי ראוי לאכילה. כל שלא ביסולו כך אינו
 קרוי ביסול. אבל בשר מבושל שחור וביסולו אח"כ מס' חלב.
 אמפי בביסול כל שכו. כל שכלט פ"י אותו ביסולו החלב נאסר
 שהרי כבר הוא ראוי למאכל. וביסול זה פשה פשוטו בשלימות
 להבליט בו החלב. ושפיר קרוי ביסול כיון שראוי לאכילה.
 ואפי' בשר מי שנפל לחלב וסלקוהו פסח שגים למאכל. גר'
 דמ"מ החלב אסור. שהרי הוא כבר ראוי למאכל. וכיון שכלט
 דרך ביסול הבשר נאסר. (פ"ח בפתיחה ורי"ע בסגול) וי"ח
 מר"ז וסוברים דכלל גונוי נאסר מיד אפי' לא נתבטל אלא
 כ"ש. ולא אמרינן שיבטל שליט ביסולו אלא למקום. כשיבטל
 ח"י ז"ת בשר עם ח"ז חלב. דבליד ל"י שפירי' כל כמה דלא
 נתבטל כראוי ליעשות גוש אחד:

(ד) וכ"ז מדין סורה. אבל חכמים גזרו בכל מיני בלוע בשר
 מחלב או להפ"ח בין ע"י מליחה בין בכבישה ושאר
 גווי. ואפי' בזמן שלא נבלע כלל אסרו לאכול בשר עם חלב
 כאהר (והוסיפו בגזירה אפי' לאכול וא"ז כמו שגם לעיל סי'
 פ"ח) ועם כ"ז בדי שלא יבא לאכול בדרך ביסול. לפי
 שהבשר והחלב הם מאכלים השכיחים והמלווים אלל בג"ח. ואם
 לא יבא יסיר בהם לטיוט גדולים זה מזה. נקל לשכות ולבטלם
 יחד ולאכולם. בדרך ביסול. וגמלא מוצר על ד"ח. ולפיכך
 פשו חכמים סייג לסורה שיהי פורש גם מהספור. כדי שיהי
 זכיר להבדיל בין מאכלי בשר לחלב ולא יסערוהו ולא יבואו לירי
 איסור. ולפיכך לא גזרו בכל הני אלא איסור אכילה אבל לא
 הנאה וביסול. כמו שאסור בבית דרך ביסול. כמו שגם לעיל
 סי' פ"ז. לפי שיש די להי"ג לאדם שיהי זכיר לבטל ערב מאכל
 בשר עם מאכל חלב. כמה שגזרו בספרותם וכל מיני בלועים
 איסור האכילה. שדי גדר בזה שלא יבא לירי מקבול (ש"ע
 ורמ"א). וי"ח ע"ז (רש"ל) וסוברים שגם בהנאה גזרו חכמים
 בכל מיני בלוע בבית והערוכותם כאל חורה גמור. כדי שלא
 יבואו ליטות ג"כ מבית גמור הבלוע דרך ביסול האסור מה"מ
 בהנאה. כמו שנהגים מעלישות אלו דבבית אמפי. שאסור
 באכילה. ולא ידעי לחלק בין בלוע לבטל. ולפיכך שהו מדוסיסם
 לאסור בבית בהנאה. ודין ביסול נח' לעיל סי' פ"ז. (ש"ך
 ע"ז) והעיקר כסגרה הראשונה ומ"מ (לבוס סי' פ"ז סי"א)
 המחמיר סבא עליו ברבא:

(ה) ור"א בבשר בהמה בלבד שאיסורו מה"מ גזרו. אלא אף
 בבשר ח"י ושוף בחלב. שאין איסורן אף בדרך
 ביסול אלא מדרבנן כמשת"ל ר"מ פ"ז מ"ח גזרו בהם ג"כ אם
 נחלה או נכבש בחלב. או לאוכלם יחדיו לוגנים. גזירה אפ"ו
 דרך ביסול. ואמפי שאין גזרינן גזרינן גזרו כאן לפי שהכל
 גזירה אחת. שאם לא גזרו בחי' ושוף לא קאי ג"כ בגזירה
 דבני בהמה. לפי שאלל הפס שיש איסור אכילה בשר סי' ושוף
 בחלב באכילה בשר בהמה. ואם יתירו בחי' ושוף יתירו ג"כ
 ממילא בבמה. והכל אחד. והחמירו בה לטיוט די"ס מפש
 קל מורה לענין שיעור ביסול להלריך סי' לבטלו. כמשי"מ
 לקמן

ו) וז"ל פ"ח כ"ד ר' הנה"ל בשר ח"י דרך בקליפה דכח
 דסומרא בעלמא בקל רמיא. וע"ש דין הוא באויס
 כלל כ"ס דין ר' דהא סומרא בעלמא. והסכים כן. ואינו תמתי
 הו בעל שיקס א הוא ר"מ דס"ל בסום' שגם וזכמים דאף מבטל
 כך ר"ק אף לענין להקל בהנאה. וכך בסום' פסחים: לענין
 לפסול הקדשים. וכי בסום' בפ"ח וזכמים דלענין ביסול
 בקדשים אוקמוס אדאורי"י. הרי ודאי מדינא דאורי"י הוא
 ומבטל ר"ק דמיקר. וראויי' בס' כו"פ וסי' חו"ד סתמו כן.
 אבל למ"ש כאן לכאורה י"ל דר' רמיא נובטים מדי' ר"מ. י"ל
 ודאי לר"מ ומבטל הוא דאורי"י. אך לרש"י דמפליס ומבליט
 ולא מבטל. י"ל כיון דרך מוי"מ ולא מבטל. ע"כ אינו בלוע
 גמור רק סומרא בעלמא. ואמפי' דבטריו שלנס"ק קו"ל
 כר"מ. פ"ח בטריו שלנס"ק קו"ל דלא מבטל. וכן בגוש לר'
 ה"ר"מ שבה"ש בלוע אלפ"ז. אף דלי"ש כ"ש רק לענין מוי"מ
 ולא מבטל. וגם בגוש גראה דשי"ך דין פירוי שלנס"ק. ודלא
 כמ"ש בס' כו"פ בס"י ק"ה דבגוש ל"ש דין נה"ק. והיינו לפוס
 מה דבפי לטריה הוא מזה דבני הפוס' דגם בגוש שייך כ"ש.
 וכבר דמיא בלוע אלפ"ז דבדיו. ובחמ"ח אין סברה כלל למילוקו
 האם גם בגוש דדון כ"ש. איך גם דין פירוי שלנס"ק למה לא
 נדון ב"י. ואיך גם בלוע רק מבליט כ"ק לא מבטל לדין. והוי
 סומרא בעלמא. ולפי"ה ה"י נראה לר"מ בפ"ג. דודאי מדינא
 הוא ולא סומרא דאף מבטל. ודלא כמ"ש בלוע שגמ"ה. אלא
 דבאמת אין שורש לדבריו. ואין מקום לומר דרך קליפה סומרא
 בעלמא. וכרי גמ' פריך דמיקר אי"א כו'. ואחמ"ח בעלמא
 ל"ש למימד כ"כ בפ"סוס אי"א כו'. ושמה לא התמירו.
 ואמפי' שגם באר"ה שבי"א הפ"ח כ' כן. (מי"ט מה שבי"א
 ראי' מדי' סגרי"א ללא"ו הוא ראוי לספור. שהרי שם כ' להדי'
 וה"ל בבית שגרי"ך קליפס פ"ש. ובת"ח כלל ק"ג ד"ה ובמ"י
 גמ'. ושמה ה"ר"ה דייק כ"ס שהלריכו חכמים קליפה כו'.
 הי"ט תמורתם חכמים לבד ולא מדינא. אלא דמד' הס"ח
 סזכר לא משמע ק"ע"ט). פ"ח ללי"ע מני"ל. והוא כ' בשם
 ר"מ. וכבר נח' דלר"מ הקליפה מדינא. וגם ר"מ לא אמר
 אלא בחלב. (ואמפי' דבאר"ה סה"ס בלוי ר"ח אמרס לענין אם
 נבטל בלא קליפה. ס"ח שם פ"י דלגמור מחלב פ"ש. ולמ"ש
 אין לגמור כלל) וגר' דפ"ח סומרא בעלמא לא קאי אלא בגוש
 וכמו שאמרסי. ולא קאי אכל קליפות. ומ"מ ללי"ע מני"ל:

העתקה מקונטרס אחד לסי' צ"א.

סי' צ"א דין בבית שנתשרבו וכו' . . . . .
(א) מדה"ת איש אסור אלא כשנתבטל בשר עם חלב וקבלו
 טעם זה מזה. אבל לאוכלם יחדיו לוגנים ולהטות
 פסח. או לעכל חמ"מ בשר לוגנת בטלל ל"גן ולאכול מומר
 מה"מ. ואפי' קבלו טעם זה מזה פ"י ככוש ומליחה וכה"ג
 שיהי' לקמן שגם כדומה ונבטל לפסליס ולהבליט הטעם מ"מ
 כל שלא קבלו הטעם פ"י ביסול באור מומר. וכמשגי"מ לעיל
 סי' פ"ז. שלכן הוציא הכתוב לאכילה בלשון ביסול. לומר לך
 שאיש אסור באכילה אלא דרך ביסול. ולא בזולת מהבליטות.
 אמפי' שגם שלפנים ומקבלים טעם. לא אסרה תורה טעם
 דבבית זה. מי"ט אם אחד שנחלה או נכבש בבית חזר וביסולו
 אח"כ ה"ז אסור מה"מ. שהרי בלע טעם מן החלב פ"י
 כבישה ומליחה. אלא שאוסו טעם לא נאסר כיון שאינו דרך
 ביסול. אבל כשמתבטל אח"כ כרי חזר ונבלע הבבית דרך
 ביסול. ואיך נאסר מה"מ:

(ב) וא"כ בלוע בבית ומ"ז דרך ללי שנללו בשר וגזינה
 יחדיו. או טעמינן בשר בחמאה בלא מים ובלעו
 דרך קינון. י"א (פ"ח ספ"ז) שאסור מה"מ. שהללי וסיוגו
 בכלל הביסול הם. שכן מלינו בכסוב (פ"י ראה) גבי פסח ובטלת
 אכילתו. וכך בבית (כ"י ל"ה) ויבטלו הפסח ואמפי' שלא ה"י
 הפסח נאכל אלא ללי. ולפיכך כשנללו דרך לליי וסיוגו ה"ה
 בכלל דרך ביסול שכתבנו. ויש מולקין פ"ז (ר"ן ושי"פ).

לקמן. ואסור להקל בשיעורא באיסור דרבנן לשטר כפחות
 מס'. ודלא כמו שרמב"ם (רי"ע במגדול) להקל בזה בבשר שוף
 שנכבש בחלב שהוא מרי דרבנן. ומכ"פ מ"י ביטול ברוב היקל
 בודאי. ואין לפתור עליו בזה ואפי' בחי' בחי' (בגון חלב
 הנלוט מבשר שוף מ"י כבישה וכו' כמשי"ת ס"י ל"ב. ונחמערב
 בחלב אחר ויש מ' נגד גוף טעם הכשר הבלוט בו. אבל אין
 מ' נגד החלב הראשון הנעשה נכילה ונמלא חלב בחלב אבי"ת)
 דרך מדרבנן הוא דלר"ך מ' ומס"ת ברוב סני כמשי"ת לקמן
 ס"י ל"ח. אפי"ה אין להקל:

(ו) ונמצא עכשיו כל מיר מערבות כמ"ה אסור לאוכלם.
 ונבאר בס"ד על הסדר כ"א דיניו ומשפטיו.
 מערבותה לזין בלזון כ"ד. הרי שנתערב שומן בחמאה. ואפי'
 להפרידם ולהכיר לקחת הא' מחבירו. אם יש מ' באחד נגד
 חבירו הרי הכל מותר ויאלץ כמין המרובה. ואם אין בחלב נגד
 מ' נגד האחר. הרי אותה המערבות אסורה לאכלה אפי'
 בלזון מדרבנן כמשי"ת. כד"ה כשהם לחים שא"ל להפרידם.
 אבל אם יש' גושיים בגון בשר וגיבינה שנגעו זה בזה. אם
 שניהם יבשים שאין שום לחות קלה. עליהם. מפרידם זה מזה
 והם מותרים. לפי שאין לזון בולט מלזון אלא מתערב שמו.
 וכיון שחור והפרידם הרי אינם מעורבים אבל אם האחד מהם לח
 קלה לר"ך שיהיה (חור"ת ריש כלל כ"ב וע' במ"י אות ס"ו) יסב
 לשניהם. לפי שהלחות שבתוך פלחלה לחבירו. וכן חזר חבירו
 ונחלחלה ומלחלה לזה. ונמלא נשאר כאן מערבות כמ"ה לזון.
 עד שיריחם. ויורה אותו הלחוחים שעליהם ומותרים. כד"ה
 בדבר שאינו חריף. אבל אם הם דברים חריפים (פי"ח וח"ד)
 אפי' שניהם יבשים לר"ך הדחה. כמשי"ת כמ"י ל"ז לענין
 חוקר ד"ה בסכין. שגליפת החריף מרובה מהבלתי חריף ובלוט
 בנקל יותר מ"ש. ולפיכך החמירו בו להלך אף בלזון בשניהם
 יבשים הדחה. וע"ש במ"י ל"ז ית' מהו דבר חריף:

(ז) בדי"א דסני בהדחה בלבד. כשאין הכשר ולא הגבינה
 שמיים. אבל אם הכשר שמן. או כחוש ונגע
 בחמאה השמנה. לא סני בהדחה כ"ש. ולר"ך הכחוש שנגע
 בהשמן שפשוף גדול בידים היסב. כדי להעביר השמנונית
 מהאחד הטוח על פניו ונדבק בו ע"י גביעתם זה בזה. שאין
 שמנונית נדחה בהדחה בעלמא אלא ע"י שפשוף היסב. וכמו
 שנתבאר לעיל ס"י י' לענין סכין של עכו"ם וששחט בה מריפה.
 וכמ"י ס"ד לענין סכין שחתך חלבים ע"ש. ובסו' ק"ה ית'
 מהו כחוש ומכו שמן. ושי"ח דגם חלב מיקרי שמן שיש בו
 שמנונית החמאה. ושם ית' שאנו עכשיו א"ל בקי"חן איזהו
 כחוש ואיזהו שמן ואוליין להחמיר ע"ש. ולפיכך גם בכאן יש
 להחמיר בכל זווית להלך שפשוף היסב. וי"ח (חור"ד) ואומרים
 דרך בחקך בסכין דבר שמן. ככך דס"י י' וס"י ס"ד שיש ג"כ
 דוחקא להכניא. אז לר"ך אם הוא שמן שפשוף גדול. אבל
 בנגיפה בעלמא בלא דוחק הסכין אפי' הא' שמן. א"ל האמר
 שפשוף מרובה. ודי בהדחה שיהיה אצמו מיעוט שמנונית
 שאפשר להדבק ע"י נגיפה בעלמא. וכיון להחמיר. וע"ל ס"ם
 ל"ז ית' לפי מה שכתב בדבר רך כקישואים וכה"ג אין מועיל
 הדחה. שאדרבה ע"י ההדחה נסרך בהם. אלא לר"ך גרידה.
 ע"ש לענין חתך בסכין. ונראה דה"ד נמי לענין גביעם בלא
 דוחק הסכין שלר"ך הדחה אם א' לח כמשי"ת. אין מועיל
 באחד רך:

(ח) ואם האחד גוש ואחד לח. כגון בשר שנפל לתוך חלב.
 שא"ל להדיח החלב הלח. ה"ה מותר בלא הדחה.
 הואיל וא"ל להדיחו הרי בטל בשיעורו אותו מעט לחוחים
 הנדבק על פני הכשר. כד"ה כשנפל בשונג. אבל אם הפיל
 במיד בשר לתוך חלב דינו כדיו המבטל איסור במיד שיתבאר
 במ"י י"ם שאסור למחבל טלמו. וכן הדין בשניהם גושים שנגעו
 צ"ל. ושכן נבשל בלא הדחה. בשונג מותר שמעט הלחוחים
 בטל בחיטו. ובחזיר אסור כדיו מבטל איסור. כד"ה בגוש
 שנגע בגוש. שא"ל הדחה אלא משום סיחה שפ"ג וזהו דבר מוטב
 (מ"י כלל כ"ב אות ס"י). אבל גוש שנפל לתוך לח ולטל בגון
 בשר לתוך חלב. לענין הדחה הכשר הגוש שא"ל רואים שגליעמו

מרובה מן הלח שנפל לתוכו. ומס"ת יש דימות שפוסקים
 דבאיסור לר"ך קליפה כמשי"ת במקומו. א"ך פ"י הדחה סי"ב
 חזרו ויולא ממנו. כל כמה דלא הדיח אפי' שכת שונג לר"ך
 מ' לבטל החלב ששל הכשר ושכננס לטובו. וישמר בזה כפי מה
 שנתראה לעיני המורה כמה חלב נכנס לטובו. ואין אומרים בזה
 כשתמא בטל בחיטו. כיון שהדבר נראה לעין שיש הרבה
 חלב תוך הכשר. אלא לר"ך שיהי' ידוע שבטל בס':

(ט) ואעפ"י שכל עיקר הדחה זו מדרבנן. מ"מ החמירו
 חכמים בדבר ואסרו לכתחלה להניע בשר
 לגבינה אפי' דעתו להדיחם אחר"כ. לפי ששמא ישכח להדיח
 ונמלא אוכל מערבות כמ"ה דרבנן. ואפי"ה שגם כשישכח
 להדיח מ"מ לא יאכל איסור. שהרי אם שכח ולא הדיח מותר
 בדיעבד כמו שנתבאר. מ"מ כיון שהאיסור ברור לפנינו מהטיח
 שפ"פ כשיגעו צ"ל. אלא שיהי' תקנה לזה בהדחה. וכיון שיש
 ספק שמו לא יתקן אחר"כ. אסור לעשות לבתמי' איסור ברור.
 ולפיכך לזור אולם במספחת אחת מותר. ואין לחוש שמו יגעו
 צ"ל. שהרי אין האיסור ברור לפנינו דשמו לא יגעו צ"ל ואין
 כאן איסור כלל. ואפי' יגעו וישכח מלהדיח מ"מ לא אכל
 איסורא בדדיעבד מותר כ"ל. ולכן סמכין ע"ז לכתחילה ע"ד
 שלא יגעו צ"ל. או שיריחם אם יגעו צ"ל. כיון שאין האיסור
 ברור. במד"א כשאין החשש אלא משום הדחה דמותר בדיעבד.
 אבל אם החשש שמו יחמירו צ"ל עד שלא ירי' מ' ויאסר
 כולו. נראה ודאי דאף בדיעבד אסור אף לזורם במספחת א'
 וע"ש לקמן ס"ם ל"ה מדינים אלו. וע"ל ס"ם ס"ם ולקמן ס"ם
 ל"ז בדבר שהדחה בו חומרא בעלמא. ושמעיקר הדין אף
 הדחה לא ה"י לר"ך. מותר ליגע זה בזה לכהחלה על סמך
 שיריחם אחר"כ. ואין לחוש שמו יאכל מלהדיחם כיון שאין
 ההדחה אלא חומרא בעלמא:

(י) בדי"א שאסור ליגע צ"ל. בדבר ששאין דברו להדיח.
 אבל דבר שדרכו שלא לאוכלו בלפי הדחה מקודם.
 מותר לגעתם זה בזה לכתחילה. שהרי ע"כ ידית קודם שיבא
 לאכול כמו שהוא דרכו. ומוטיל אותה הדחה להעביר הטוח
 שפ"פ מלכלוך האחר. ובשר חי קרוי דרכו להדיח. שכן דרכו
 קודם שיטנו לקדירה או לל"י להדיחו מקודם. ואעפ"י שיכול
 לאוכלו חי בחומלא צלי שידיו תמלם. זה לא שפית עכשיו.
 וכאם בשר האידנה עומד להדיח. ולפיכך מותר להניעו לכתחילה
 במאכל חלב שדרכו להדיח (מיהו י"ל בכשר שכבר נמלא
 והודח. לר"ך לעטף דרך אותו אדם. שיש כמה שאין דרכם
 שוב להדיחם בלוינים או פושרין קרם יבשלו ברוחחין). ולדעת
 האומרים שנתבאר לעיל ס"ז. דבשמן לר"ך שפשוף גדול ואין
 די בהדחה. א"כ אם הוא שמן אפי' דרכו להדיח אסור ליגע
 זה בזה. שאפי"ה שדרכו להדיח אין דרכו להפשף היסב. ולמאי
 דנ"ל לעיל דאנו עכשיו אין לנו בקי"חן לזון כחוש לשמן וממיד
 לר"ך לשפשף היסב. הפ"ד הכא. תמיד בכל מילי אסור
 לכתחילה ליגע זה בזה. אפילו דרך אותו דבר להדיח.
 אם לא שדרכו של אותה דבר לשפשף. ויש
 חולקין על כל זה (הרא"ה קי"ב א') ואומרים דאפילו
 דבר שדרכו בהדחה אסור ליגע צ"ל לכתחילה אפי' מאי דסני
 בהדחה. דאין לנו להחיר לפשות לכתחלה דבר האסור. על
 סמך שיתקנו אחר"כ בהדחה. ושמו לא ידית יפה וכה"ג.
 ואין נחיר לו לכתחלה איסור. וכן נכון להחמיר:

(יא) ור"ה בשר בחלב עלמו לבד אסור. אלא אף במאכל
 שדרכו לאוכלו עם חלב. אסור ליגע בו בכשר.
 שהרי אחר"כ יאכלנו עם חלב ושמו ישכח להדיח. וכן לסיכך.
 ולפיכך הלאה שפשוף לאוכלו עם בשר ועם חלב אסור ליגע
 בו בין בשר בין חלב אם האחד מהם לח. שיבוא לאכול עם
 חלב או בשר אחר"כ וישכח לתקן האיסור. ודבר זה קרוי איסור
 ברור לפנינו. שודאי יאכל הלאה עם מין אחד. שהרי הלאה
 מיוחד לאכול בו כל דבר. ולפיכך לא מיקרי' ג"כ גזירה לגזירה
 שמו לא יאכלו עם האחר ושמו לא ישכח מלהדיח. משני שזה
 ודאי שיאכלנו עם אחד. שלקך הוא עומד. וכי"ד פוסק אם
 רוצה לאכול עם חלב או בשר. מפקח טרופה אחת מן סככר
 ואוכל

לא חיקרי אימרת כיון דראוי להסביר ככל. ושפיר איכא חוקה לסייר. רק מ"מ מדרבנן אסור שמה ירגיש אה"כ פעם בחיסור (דמיה"ג גם על זה סמכין אחוקה דלא ירגיש. רק מדרבנן כל שיוכל לבא לידי ביורק ליהויק אסור). וזכרבנן שפיר עכו"ם מסל"ת נחמן :

וי"ש לעיין בהא דגשפך דלא מוקמינן אחוקה היסר כשנודע קודם שגשפך דה"י עומד להסביר. וי"ל כיון דמ"מ מדרבנן לא הפרט. א"כ עדיין לא הסמדרטנו על החוקה. א"כ עכשיו דגשפך ואין עומד להסביר חוזר ונישור לסייח אימרת. בשלמא שם ב"מ משקין מיד שנקלו לשאלו בעמדתו אחוקה וסבורה. משא"כ כאן דלרי"ך קפילא ארמחי. ואם לא עממו אסור מדרבנן מיה"ס. א"כ עכשיו דגשפך ואין עומד עוד להסביר אסור מדאורי"י (ולפ"ז שפיר אף לאכול י"ל דאסור מדאורי"י. דכשאלנו אין עומד טוב להסביר ואימרת. ודו"ק) דמחר הספק ונישור כיון דעדיין בספיקו עומד ולא יתחזק בסייח לסייח קס דיכא גם אח"כ שאין עומד להסביר. והוק בזה :

בש"ך יוד"ס ק"ב סק"ה. משמע להסבות כלי מד שלא יהי"ו צ"י מיקרי דשיל"מ. וצ"ע דהא כלי להסבתם עבדא. ויכול להסבתם סוף מעלי"מ ואחר מעלי"מ ג"כ. וא"כ השמים דמוך מעלי"מ אין לו מחירין. וסייח באוכל שפיר א"ס יאכלנו חוץ מעלי"מ לא יאכלנו אחר מעלי"מ ומיקרי יל"מ שיעשו אה"כ ולא יעשו עכשיו. אבל דבר שיוכל לעשות עכשיו וגם אח"כ. מה דשיל"מ שייך אמעשה דעכשיו. הא מה שיעשה אח"כ גם אם יעשה זה עכשיו ג"כ יוכל לעשות גם אח"כ. וזה פשוט. והא למח"ד. ל"מ כחמים בנדה להקל. אעפ"י שיכולה למנות ז"ל ולטבול. א"ו משום דתשמיש דקמי טבילתא אין לו מחירין וכן ראי' מתום' עירובין (ד' מ"ה ע"ב) ד"ה איבע"ה. כו' ירו"ש. דקשה אח"י לא הקשו ספי אמענה מפורשת סוף (ד' ל"ה ע"א) ס' עירוב להקל וברי יל"מ אחר שבת. א"ו זה לא מיקרי יל"מ דהילוך דשבת כאשר. וזה פשוט מאוד דכל חס' שבת מלא מזה דכחלכות דרבנן מספיקות להקל. ואח"י והא יל"מ. א"ו דזה לא מיקרי יל"מ דהא מלאכה דעכשיו לא יותר. וראיתי בכשמים ראש ס"י א' המגיה שם בקשה בלחמ' אה"ך דספק עירוב ככל'. ובכ"ס דהרסנא שם דחק משום דהמלוה מוכרת השעה. ודחה לה דמיירי אף בלאו דבר מלוה שיש שהיה לעשות אותה הליכה למחר. ולפני"ד זה ליחא ככל'. דכשנבא האיסור על ההליכה. ולא על הענין של לורך ההליכה. וא"כ אפי' יוכל לעשות אותו ענין למחר. ואם יעשו היום לא יוכל לעשות למחר. מ"מ האיסור אינו על עשיית הענין הנלמד אלא על ההליכה. וההליכה ל"ש יל"מ למחר דגם אם ילך היום יוכל לילך למחר ככל'. כולל"ד ברור. ומ"ש בכ"ס דהרסנא שם עוד ע"ד המגיה הנזכר. דלרי"ך לפני"ס. א"ס בכל פעולות האדם חוץ מאכילה והני"י שייך גמי דשיל"מ. דיש לו ע"ו שאלות ממקומות רבים. ונקיט חדא ביד". מ"ס קומא"ה דרבנן גבי עירוב הא אפשר בטבילה. ולישנא דגבי עירוב אינו מדוייק. דהסיח לענין ס' תרומה טמאה אימרת. ואין לה טהרה במקוה. ונראה דר"ל דמייחתי לה גמ' לגבי עירוב. ור"ל האי דמשנה דמקואות דמייחתי בעירובין (דף ל"ה ע"ב) באדם ס' טבל ע"ש. והסיח נמי לק"מ כמש"ל בנדה. דמ"מ קמי טבילה טמאה הוא. ולקומא"ה דקמי טבילה ופעולות שיוכל לעשות או ל"ש יל"מ לעשות אח"כ. (וגם זהו רק לפ"ד התום' (דף ל"ו ע"א) ד"ה במקוה דלא אמרינן ל"י אף זיל טבול. וכמדותה דר' הרשב"ה לשם אינו כן. וא"כ בלא"ה לק"מ) והנה גבי עלי"ס שנארו מן הדקל זכרו בגמ' ביב"ה (דף ד' ע"ב) דין דשיל"מ. ואפשר סבר שם נמי הוא חלוי בחפלא. ולא בפעולות האדם. וזהו יסוד חילוקו. הרי גם בשאר פעולות. אלא יסוד החילוק רק בין מעשה שכלתה בעשייתה. ואם מושה אותה עכשיו או טוב אין יכול לעשות לחא"ו. וזה ברור. ומ"י המגיה על קושי' הנזכר כספק עירוב דמוק מאד ואין לו טעם כלל. ירו"ש. אלא הנדרר כח"ס :

ע"ד הורא"ה המורה במתק דג שגפ"ל לפגיל כשר. גם ח"י רגיל

ואוכל. ורש"י ליגע. שאף שיגאל ממנה מקל"ת פטיסין. הרי לרי"ך לנביר אותו המקל"ת ממל השולחן כשבה לאכול חמין האחר כמשנ"מ לעיל ס' פ"ט. ואין לחוש למכשול אלא בככרים או פרוסות הגדולות. המוכנים לאכול מהם בכל מיני מחל. ואם עבר ונגע מחלל חלב או בשר בלחם וא' למ. לרי"ך שידחו סיב"ף ללחם שלא יבא לידי מכשול. וי"א (כה"ג) דבלחם שנדבק ביוסר א"ן די כהדסה ואסור לאוכלו עם האחר. ונראה דמ"מ לא נאסר כולו לאוכלו עם מין האחר. דא"כ גם עם אותו מין שנגע בו ה"י אסור לאוכלו שמה יבא לאכול עם האחר. א"ס לא בדימירוס שית' בסי' ל"ו ע"ש. אלא דלא סגי בהדסה ורי"ך גרידס. כמו בקישואין ודברים רבים שג"כ מדבק ביותר שגפ"ל ס"ז דצפי גרידס. ולהלכה נראה להחמיר בזה לכחלה אם אפשר בקל (ואם יש בלחם בקעים כמו שהיה בפ"י כרוב בפרוסת לחם. וכמעט סמיר. ית' דינו להלן) ואפי' לדעת המחמירין בהדסה. מ"מ אסור לכחלה על סמך שדימו וכמשנ"מ. דתדא גזירה היא :

ברמ"י ל"מ. בקושי"ת בס"ך א"ך עכו"ם מסל"ת נחמן בדאורי"י טעמיה קפילא ארמחי אף דלא אימחוק איסור. מ"ש משבוי"י. י"ל עפ"י מ"ש צביאור ד' בר"ש פ"ד דטהרות סוף מ"י צביאור ל"י המוספתא שם. נקלה לשאלו ספורס. המתין עד שניצבזה טמאה. כ"י וז"ל. הא מילפא דמיח לכל כראוי לביה. דכל שהמשקה טופח ואפשר לעמוד על צוריו של דבר אם מן הקמחים אם מן ספיהורים ספיקו טמור. אבל משניצבו שאין אדם יכול להכיר ספיקו להתעיר עכ"ל. והוא טמיה לכאורה. ומה שנראה בדעתו ז"ל. דהנה הא דס' משקין ט'. ... שיינו דוקא בלימרת החוקה ע"י מעשה החוקה המשקה בודאי על הככ"ר ולי"י איזה. דאימרת חוקת היסר. וכמ"ס סוס' ג"כ צ"י שני"ן בנדה (דף ס' ע"א) דזה מיקרי אימרת. וכמ"ס בזה בקונטרס כללי החוקות. והנה צמ"י לאהע"ז ר"ס י"ז כחבתי דבמרי ומרי לא שייך אימרת. דלפי דברי המרי דמרי לחוקה. הרי צ"י לאחמים גם ע"ד חוקה ובודאי ליחא לחוקה. ולפ"ד אי"ך מרי אימרת לחוקה. וא"כ הוי ס' גמור ואוקמה לחוקה. יעוש"ב. ולפ"ז אי אומר במכש"ב כשיש לבדר הדבר. ממ"ג אם יתברר שהוא טמא לימא לחוקה כלל. ואם יתברר שהוא טמור לא הו"מ החוקה. א"כ לא מיקרי אימרת כלל. וכיון דהלכה דאומח בכ"מ כל כראוי לביה כו'. וזה כלל גדול שכתאוי לך חפ"מ שאינו כך מיקרי (כ'). ובעין כל העימד לשרוף כשרוף. לגזוז כגזוז. וכיו"ל טובא בחלמוד. וה"כ כיון דנקלה לשאלו מיד שנקלה הרי ראוי הריעותא להסביר. א"כ לא מיקרי החוקה אימרת כלל ככל. ואעפ"י שלא שאל אח"כ כגון שנאבד ולא שאל. או שנתגב עד ששאל. מ"מ הרי לא אימרת מיד שנקלה לשאלו. וא"כ אז אוקמה לחוקה. דלי"א להחמיר ודלא מוקמינן לחוקה אלא היכי דאימרת. ובוה לא מיקרי אימרת ככל. רק היכי דאיכא לברורי מצריונן. ואם לא נמצרר מוקמינן לחוקה כיון דלא אימרת. דמיד שנקלה לשאלו חלה לה הריעותא. רק אם המחין עד שניצבו אז נקלה. שנודע לו הם' כש"י לשאלו. שפיר הוי אימרת כולל"ד מילוק ברור בזה. ולפ"ז ר"ל לפמ"ס בשא"ז ס' ו' הדיח ב"ס פוסקים דגם באיכא איסור מיקרי ראוי לביה. רק אריח הוא דרביע עלה ירו"ש. ואני הבאתי ראי' לה במק"א מצירובין (דף ל"ה ע"ב). דקאמר ע"כ לא פליגי אלא ביסן דלא מני אחר. אבל בנישור כיון דאי בני למיחר מני אחר אפי' דלא אחר כמאן דאחר דמי ע"ש. וזהו פתח סברא דכל כראוי לביה כו'. והרי שם גם בנישור לא מני אחר מעשה איסור הנכס ירו"ש בגמ' וע"כ דזה מיקרי מני אחר רק אריח דרביע. וזה דומה ג"כ למ"ס בשבת (דמ"ג ע"א). טבל מוכן הוא שאם עבר וקמו' ומתוקן. וממ"ס בכלל זה צמ"י לאהע"ז :

רפ"ז י"ל דהא איכא חוקת היסר. דהרי כאן נמי היתיר הוא בעיקר והאיסור אין ניכר. שאלו ה"י ניכר ה"י טמלו. וכן צמ"י יש חוקת היסר. רק כיון דנשביח אימרת. וגם כאן כיון דנפל איסור למוכו אימרת. א"ך כיון דיכול למעמו לא אימרת כלל ככל. דיכול להסביר. ואפי"ג דאסור למעמו מ"מ מיקרי ראוי להסביר רק אריח דרביע. וממילא

במפרט אלפקר. ועי' כפאר סדור בניה' פ"ט: סנה סנה
 דכ"ז מדרך הניחוש והפחד הוא המזיק לפעמים. וכפי הנראה
 מה שהביא בחבורו דין הקטלנית אלא שהקיל דביטול. ולא
 שאר כל הכך דברים. לפי שבזמנו כבר נשמו אלא הסמון כולם
 שלא לזכור ונסמלק הפחד והקפידה. ואין עוד חשש. ולפיכך
 לא רצה לעורר ישינים בעיני הניחוש להקיל פחד. ורז"ל
 הזהירו עליהם לפי שכונתם ה"י מפורסם מנינם וקפידתם אלא
 הסמון. אבל דין הקטלנית שגם בזמנו ה"י מפורסם סכנתו
 אלא כל אדם. אף הוא הזהיר עליו בספרו. ולפי"ז נ"י דליסור
 אכילת דג ובשר בזמנו לא ה"י זכירים כלל כמו מביא דלמס
 ביבאה. ומ"ט במדינתנו מכשיו וגם מימות עולם זכירים בו.
 והאמתו מאמינים במליאות הרור כפסוק של דרז"ל בלמוד
 ומדרשות. ומי מגיד שאין רור מלוי בינו. ולכן אין להקל
 בדבר בפתח. ומיהו לכבוד שבת וכיוצא בפתוחים מלוא. נ"י
 אזה דומין למים ששופטין מפני הפקופה והמם. דמפרט בכנסת
 רמ"א אור"ח סי' מכה דבמקום מלוא שומר מלוא לירד. והיינו
 דחשבין זה לל"ט היוקא. דקיי"ל שלוחי מלוא אין נחוקין.
 והגם דלחמונים שם כ' להחמיר בחפשי למלוא מים אחרים.
 וזה במים. שאין הפחד כשיש אחרים. ולא בתבשיל בשר לכבוד
 שבת:

ואיברא דראיפי במהרד"ך בית צ' מדר י"ג בענין יבמה
 קטלנית כ' דלא שייך שומר מלוא לירד אלא בשומרה
 לשמה כו' ופ"ט. והא דלא מלן ספין מלן רקיע למר שאומר
 לשמה. אמנם באמת דבריו תמוהים בעיני. ובגמ' דפסחים
 (דף ח' ע"א) מפורש דשטמי מלוא גם שלא לשמה אין נחוקין
 פ"ט. וכבר פשטה הוראה בפי כל הפירושים להקל במים
 דמקופה ומת במקום מלוא. ואף זו סנה דג ובשר כיוצא
 בכך. כיון שאף היא אין בה סנה סכנים מלוי כלל. מעדותו
 של רמב"ם. רק סכנת רור. אין להחמיר במקום מלוא
 ולורך שו"ס. וכמדומה עך רנילן שרי אוראום להרוס:

ורן ענה ראיתי בס' חתם סופר סי' ק"א ממד ג"כ מצדולי
 הוראה שנהגין להקל הרבה בדבר. והפיר ג"כ דנאמן
 עלינו הרמב"ם דפכשין אין סנה בדבר. והוא סבור דכסנה
 סכנים. והרמב"ם שהשמיט פ"ט דנשמו הסכנים. ולכן
 הולך לדחוק ולומר על מנהג אבותינו איסור. דאפשר דכול
 כדבר הנאסר במין. ול"ט כאן פירושים שנאמרו בגי' פ"ט.
 והא ליתא. ומ"ט הא מרור דשכחא וזוגם ופאר דאין זכירין
 מכשיו ולא ה"י דבר שכמין. ובאיסור זוגם האריכו בלמוד
 הרבה וסר מבאיסור דג ובשר. ועד שאמר במקלגט סן
 הלכה למשה מסיני ואיך גורו. פ"ט דפ"ט. וכרי ש"י
 גזירות מפורשות בדבר והללמ"ת. ומ"ט כ' הסו"ס דהאידנא אין
 זכירים הוהיל ואין הרור מלוי:

ובאמת לדעפי ה"י נראה דפ"כ לא דברו הקדמונים משום
 דבר שבמין אלא במים מצוים שנו' איסורם
 במשנה ושקלי וסרי חכמים צ"י טובא. דנראה מזה דנאסר
 במין ככל גזרות חכמים למוש לדבר אף למימוש מה דל"ת
 באיסור. וכדאי' פ"ק דחולין. והוא בכלל דברים שבמין.
 ולפיכך הולכו לתת קמם על האידנא דאין נחשים מלויין שא"ל
 מנין אחר להפירו. אבל כל ה"י סכנות דרור ה"י בחלמוד.
 אין בהם ענין לדבר שבמין כלל. דמשולם לא נאסרו במין.
 אלא שהחכמים שבקיאוס מלד ידעוהם בעיני הרור לדעת
 איזכו סנהגה הודישו לרבים איזו דבר ראוי לזכר. וסר"ז כרופא
 סכני המזכיר בדברים המסוכנים שג"כ אלו לריקים לשמוע לו
 משום ונשמרם אל נפשוים. ואף דברי סכמים בעינים
 אלו כך הם. ואין לזה ענין עם דבר שבמין כלל.
 ופשוט:

אבר האמת הכרור בעיני כמ"ט. דאין כאן הפאנות סכניה
 כלל. ומשולם לא ה"י בזה סנה סכניה. ומ"ט בגמ'
 דקמס לראי איט ר"ל פפ"י סכנ. ומל סרוב בלמוד כשאלמו
 ק אינו פ"ד סכנ כלל. רק כעין מה שקורא רמב"ם
 נישא כנ"ל (ומל"ט בפי מליאם האשח חוי לרום לרעם דשרחא
 פילוי. שגם בזה ה"י אלא משום רור. וכמ"ט ב"ט. דק"ד
 פ"ט

רגיל להורוס להקל בזה לכבוד שבת ואפי' בודאי אין שם סי'.
 לפי שהרמב"ם השמים זין זו. וברור הוא דטעמו דהך סנהגה
 אינה סכניה ועי' ברפואה. רק פ"ד כל סכנות שנתלמוד
 מפני רור וכיוצא. שאין זו סנה סכניה המלוי כלל.
 והרמב"ם לא זכר מהם מלואה. וזה אומן שפי' בהם איזו
 טעם סכני. מ' בה"י רולא. וגם בטי"ט סי' קמ"ז נו' אומן
 מופט"ס. רק בעל כה"ג ופרי"ח לשם (ואחריהם מהרש"ז בשי"ט
 שלו מ"ה בכל' שמירס נפש) קבלו כעמיר גורנה הרבה מסכנות
 הנזכר בלמוד. ומ"ט אף הם השאירו עוללת לרוב. ובעולם אין
 זכירין כלל בהם. ומריש הוה אמניא בזה כאופה שאמרו בשבת
 (דף קכ"ט ע"ג) מטלי שבהא כיון דדשו ב"י רבים שומר פתאים
 ד'. וכיוצא ג"כ ביבמה (דף ע"ב ע"א) וכפי הנראה זה שאמרו
 בע"ז (דף ל' ע"א) אובל פגבים ומאטים צליה משום שנאמר
 שומר פתאים ד'. וכיוצא בנדה (דף ל"א ע"א) משום שהולך
 ושו"פ. ושם (דמ"ה ע"א) משמשת כדרכה והולכת ומן השמים
 ירחמו שגא' שופ' ד'. היינו ג"כ הוהיל ודשו רבים. דכלא"ה
 משום דאי' ה"י ראוי להחמיר בחשש ספק נפשות רק הוהיל
 ודשו רבים בהני מילי שרי משום שומר פתאים ד'. ומכל
 כפי משמט דכוסר מה"ט עוה לכל אדם אף לידע שאינו פטי.
 כיון שהש"ט שומר רוב כריא אורא סכנה. ואין אומן רור
 וסנהגה שדבר מלוי' להזיק אף לידעיס. אלא שבמ"ד סי'
 רי"א ראוי להחמיר בדבר. אם שייך לומר שופ' ד' בס"ט
 היודע. וכוונת צבי' א"ט סי' ס'. וכל סופ' לדבריו מהא
 דפי' חז"ה (ד' י"ח ע"א). מסה של מ"ה כל שאין תחסי' כו'.
 ופירש"ס שאין ע"ם אובלן ומסקין משום רור כדאי' בפי'
 פ"ט. ומשמע מזה דרק פ"ט זכיר ב"י. אבל רובי דעלמא
 שם פ"ה לא זכירי ב"י. ואפ"כ הוהירו עליו חכמים בפי'
 פ"ט. וע"כ דאין מוטיל בזה דשו בו רבים. והנראה דיש חילוק
 בכל בני דאמריין שופ' ד'. היינו כשדשו בו כל אדם ובה
 סופר לכל. אבל מה שדשו בו רק פ"ט והס"ט זכירים לא
 מיקרי דשו רבים. ואולי גם הסה"ר לא נסתפק אלא בכה"ג.
 שדשו בו רק אומם שאין יודעין. יוש"ט. וע' רש"י סוכה (דכ"א
 רע"ב) פי' כהאי דחז"ה דלא כרשב"ם. ואין ראוי. ומיהו הסיקר
 נראה בכל ה"י סנהגה דרור דלא זכירי. היינו משום דהאידנא
 לא שכימי בני רור. וכד"ש החו"ס בפי' ב"ה (דף ק"ה ע"ב).
 מה שהעולם אין נזהרים משום שיבתא. דאין אומן רור מלוי' בינו
 כדרך שאין נזהרין בזוגם. ונראה דודאי הסו"ס לא מפני בקיאוסם
 ברור הוא שהגירו דאין אומם רור מלוי'. דלא זכרו ששמעו זה
 ממ' שפי' בקי' בזה בימייהם של בעלי החו"ס לידע מלד בקיאוס.
 רק סבורים הוהיל ואין העולם נזהרים מסנהגה כך מקובלים
 מאבותיהם מפי בקיאוס יודעיס. או מכ"פ זה שאינם זכירין
 ולא שמענו הנזק זהו ראוי דאינה מלוי'. והוא העמם בכלום
 דאין העולם זכירין. וכך קבלה בידי באובלן שאחורי המס
 וכיוצא שאין להחמיר בדבר האידנא. דבימי חכמי סתלמוד ה"י
 הרור מלויים ולא האידנא. והבא לשאלו הוהיל והוא קפיד
 ראוי לזו"ם לו להטושין המחלל הוא. שזו מדרך הסגולה
 המקובל ביד הסמון שמוטיל להעברת רור. ויוטיל להעברת
 הפחד דמלן דקפיד ודי בזה. כך קבלתי. ודלא במקלס מורים
 מחמירים בזה:

ורגה זה בכל סכנות דרור. אמנם בזה דג ובשר שבוה
 בכל הפוסקים וגם כ"ע זכירי בזה. אי"כ אין לנו ראוי
 למר דאין אומם רור מלוי'. והגם דבמג"א סי' קע"ב כ'
 דעכשו אין סנהגה. כתבו דרך אפשר. ובאמת פפ"י סכנ
 ודאי שאין סנהגה דיש למוחן ארמכ"ס שפי' בקי' ברפואות.
 ומדכשמיט ודאי אין סנהגה סכניה בדבר. אבל מ"ה אפשר
 דהסנהגה מפני רור. ובה אין ראוי מהרמב"ם. דהוא לא
 האמן כלל בעיני הרור כדוע. ומ' לשונו כשפ"ו פאר סדור
 סי' קמ"ז והובא ג"כ במהר"ם אלפקר סי' פ"ט במעט שינו'.
 במה שהיקל בענין הקטלנים. נקט לדוגמא שזה כתי' שיהכל
 מבישא דאסר גינאה. נראה שזה כבר ה"י גם אז קל בעיני
 הסמון ולא זכירי ב"י. וכ' שאין לדמות סי' נפשות הבא בידי
 לפי נפשות טופל על ל' הניחוש והפחד וסתמון סי'. (כ"ט)

פי' כל צדקה. ולקח רמזים השמיטו כדרכו מטעם נהגים במים דמקופה ודשכונת המים. וכיוצא. אבל מיטת שנת. ואלו מנהג אבותינו בידינו לזכור כזה כדרכו מאלו קושטא הוא דאין להחמיר בדבר. לטוב שנת. וכמו שכתבתי:

העתק מציד קמן. תשובת על דין מים שבשכונת המים. שמתיד במ' זכור לאברהם את המים שאנו בבית המים אם ה' מים בבית המים. ודל.

זה יוסר מבשלוה. דכיון דא"ל לקיים מצוה פ"ז בלא האשה גם היא עושה מצוה. ופי' צפני דטומ' וכשמתן מה דמקרבא הגייתה. משת שספני נהגה ממנו שאל עושה מצוה וקריין ב' שומר מצוה לא ידע דבר רע. ואם אירע כזה אלל עני. או בהפ"ת. לדעתי יוכל להמיר לגמרי. לדעתי בני סכנות ל"ש הזיקא. מדסתירו בני מצוה. והיבא דשכיח הזיקא אף למצוה חיישין. כמ"ש פ"ק דפסחים. אלא דבשכנה חש גם למיטות דלא שכיח. וכמ"ש פ"ק דחולין. ומ"מ ודאי אינו אלא מדרבנן. ואיסור מים מצולין הוא גזירה דרבנן. וכמו דשקלו וסרו הראשונים בזה מטעם דבר שבמנין. וא"כ בזה דחליא בבי' עממים שיש על שפיכת המים. מן הספק ודאי די להחמיר לכתמלם. ובמקום שאין הספק כלל:

ב"מ זכ"ל ח"ג מביא בשם ס' ירך אברהם קן. ובתנאי שה' מים בבית המים. וכ' שם תחלה שלא להמיר רק בבית סג' מבית המים ולא אצל לירד לסוף דעתו. דמסוף דבריו נראה להמיר גם בבית הסמוך לפי הטעם שז'. והמחבר שם כ' להקל מטעם ס"ס. ור"ל כשיש פור ספק. וגם בזה מסתמי. ואגא לא מסתמינא ואמינא להקל גם בדליכא ספק. שאין לאסור בדיעבד התבטיל בד"ז שאין לו אורש בתלמוד וגם במחברים אין הסכנה מבוארת. לדעתי בכה"ג מאן דלא קפיד לאסור בדיעבד לא קפדי בהדי'. ואין לחוש בזה לברכ"י ומחברים שהביא. דליחנייהו קמן לדעת טעמם. ובבית אירע כזאת וליתמי ליתן לפני. וטעמא דידי. לדעתי בנתינת דקא לפני גם עני עושה מצוה בקבלתו. ע"ד סג' כר"ן רפ"ב דקידושין ובתשו' סי' י' אהא דמלוה

ואיחכחו בשעת אכילה בהלכות חמה או כאיב לים עינא או עאר אונקין דאמרינן קס בגמי הלל כיון דאמרינן דאיחכחו בשעת אכילה עיב מיירי גמי או אחיב דמי ערלה בזמנה ואיב איך מקרי ליחכחו בשעת עשייה הא ערלה בזמנה אפי' אכוס עלא ליוול הוי ערלה ככל ואיב מעוכב גיב מעשייה : אבר' האתמ יורה דרכו דקצרת סירוקלמי הוא כך דבטלמא בזמנה הרי חיוב עליו למוול אלא שסוף אכוס ואיב לקיים חיובו ואיב הוא ערל דאוכסא כאשן דעבד דמי לא אמרינן דמי כאלו כיעל הערלה אצל קודם הי' חין כאן חיוב כלל למוול ולהחוד הערלה והוי כנוול מהול ובמי שאין לו עולם דעוחר בהרומה כדאמרינן ציצומה מיב ועיין ציצומים פי' דתרומוה הייא, ועוד דערלה עלא בזמנה אס על לא עשה ולא כלום ואלדבנה ביטול מיב ועיין רס"י רס"ב וש"א קימן כיצ לכן לא מקרי ערלה אצל ערלה בזמנה נהי שאינו רשאי ליוול מפני סככה מע כיון דמי כר מילה במקרא ואס עבר ועל הוי מילה מעלימא שפיר מקרי ערלה ועיין בחומ' ר"פ ערלה צמ :

ר"פ הסיכח צמלוט צמנופו דמיירי הידועלמי להאכיל לקטן חלב חמה על חרומה או לטובו עטן על חרומה שפיר אמרינן דאף דאכוס עלא למוול מיב ערל הוא מעשייה סכיל ואקור בהרומה אצל כאן מיירי מערלות דלאו בזמניה רק מילת זכיוו ואיב חין האב מעוכב מפסק צמניל שסוף ערל רק צמניל עלא קיים מלוח מילה דמיא עליה וביון דמי' ואינו רשאי לקיים צמנה עשייה מפני סככה ולא רמיא חיובא שפיר אינו מעוכב מעשייה הפסק :

רע"ג הידועי' הרהצין קס עתכב סוף דעמי רחביע ערלות עלא בזמנה בערלות דבומיה מיציעא לי ועשיקרא קקיד לעפעטע ל"י וכו' וביון דמילת זכריו ועבדיו מעכבה עלא בזמנה כיצ דבומי' וחמר דבא והקבאל דערלות דלאו בזמני' ועלל בזמנה מעכבה הוול לכס כל זכר חמר רחענא והאי לאו זר והיאלא ואפי' ל"י חמי לא מעכביל אלא דבומי' מקום דכתיב כל ערל סתמא אצל דזכריו ועבדיו לא עיש כוכחו כמיש דערלה דלאו צנומי' מעכבו מפסק מקום דכתיב הוול ועלוח ומיוצא רמיא עליה וביון דלא רמיא חיובא עלי' אינו מעכבו אצל בערלה דבומי' מעכבו מקום שסוף ערל ואפי' אינו עמוצ למוול מע סוף ערל אלא דמסקת ל"י לריח אס גס עלא בזמנה מקרי ערל מהיב בערלה דבומי' או דוקא בזמנה ואי ליוול מפני סככה זמניל אצל בערלה דלאו צנומיה אפילו בזמנה פטיחא ליה אפילו אי ליוול מפני סככה לא הוי ערלה כיון דלא רמיא חיובא עליה וכניל :

ומעשה כיו לפי עסקתא דרבא דמחלק בין ערלות דבומי' לערלות דלאו צנומיה אצל כיו דעמי למפעט מערלות דלאו צנומי' דמיב הוי ערלות אפי' עלא בזמנה ודמיא ערלות דבומי' לערלות דלאו צנומי' עיב קיל דגס ערלות דלאו צנומי' אינו מעכבו מקום חיובא דמיא עלי' לחוד רק כל זמן עיש לו זן או עבד ערל מעכבו כמו אס הוא עמוול ערל ואיב ליכא למימד דמסקתא אחיכחו בשעת אכילה וליחכחו בשעת עשייה ציווא דעיצא ובהפסוק העבים דמקרא עלא ליוול מפני סככה דזה מקרי איחכחו בשעת עשייה כיון שסוף ערל אף דלא רמיא חיובא עלי' מעכבו מעשייה כמו מאכילת חרומה ובקושי' הכיל דלדידי' ליס חילוק סכיל כיון דלדידי' חין חילוק בין ערלה צנומיה לערלה דלאו צנומיה ועשייה כמי ליס דלדידי' כל חירולי הנמרא ואיב כפחור ופרה :

ר"ד הידועי' הגאבדקיק דעעס ח"י מקום דקיל למיש כווציק אפי' ק"י דבייצוס ליס השע קטלנית מקום דטוור מלוח לא ידע דבר רע איב גמא לחיו המוח מילה אחאי חין מלין אוחו מקום השע סככה כימא טוור מלוח לא ידע דבר רע ונימא ל"י עשייתים הרעצים פיא מוילה החי דאין מלין אוחו עד שיגדיל ויתחזק כמו וכיב צמוע קימן רס"ב קיב וביון שפסטר למוול אחיב ליס טוור מלוח ולפי' הכא דמיירי לפכין הקבנה קיפ דמיא לדחמו דוראי יגן מלוח פסק עימיה ע"י זה עייש [עעשיל ק"י דע"ע] :

ר"ה סוף דבריו כולו וקוסט אמת רוכחו כיון שיכול למוול מחמת עשייה מלוח פסק אפי' ציווא דעיצא איב אס לא מל מעכבו גס צמנה עשייה ומקרי איחכחו בשעת עשייה והוא עלא מענדא ומקבאל דלדבריו גס בהלכות חמה וכאיב ל"י עינא יחא הכי דמחמת עמירה מלוח פסק שאיח לדחמו מלין אוחו וטוור מלוח לא ידע דבר רע ואיב אס לא מל לא הוי מעוכב צמנה עשייה ואיך מפני סככה דמסקת לה בהלכות חמה או כאיב ל"י עינא, ומקבאל דמי אדרבה כיון

דמלוח מילה עיכול לעשות אחיב כדמה מפני סככה דליס טוור מלוח כמיש הוא עמוול איב עסיר יכול לעשות פסק אפי' לא על דערלה עלא צנורו אינו מעכבו זמ כעבדא דגמי ואיב איך כימא שיון עליו מלוח פסק ויכול למוול צמניל זה הלל בין יוול בין לא מקיים מלוח פסק :

ועוד שהרי אחיביל במוטה כיל עינא חורה בין צמידא דעסיק זה בין צמידא דלא עסיק זה אגווי וצמלי דלא עסיק זה מלוח צמידא דלא עסיק זה איכה מנינה ומצלי וכו' כיון דהסככה מחמת המילה והיא איכה מנינה כיון שפסטר לעשות אחיב רק מלוח הפסקה"י מבין והלא מלוח פסק בשעת המילה הוא צמידא דלא עסיק ז"י צמלוח פסק ועיין רס"ב סוכה מיב דמסויה גזרינן בהזמם שמה יעבדכו כיון דצמנה האזה אחיב אינו עמוצ צמק והיב צמנה סמילה אחיב אינו עמוצ צמק ואין לומר דקודם שימות יעשה פסק ויגן עליו דליב בכל דוכמי כימא שקודם שימות יעשה מלוח שזמנה עוברת והגן עליו אחיבא שצמנה שנוטה מעשה שגורם הסככה לריך לעשות מלוח שיון עליו מן הסככה זה פסוק :

ובגוף הקושי' דימא טוור מלוח וכו' אי חמה ומיש לא קשי' ליס על הלכס רוחם ציטרלל דפקרפס דוחה עבה וכל המלות ואמאי לא כימא טוור מלוח וכו' ויקיים המלוח וחי מקום דכתיב ומי זהם איב לילוף מיכה דלא אמרינן טוור מלוח, אצל הדבר דברו צמניל דעייב לא מידע נוצ"י סגרא זו אלא דבר שאין הסככה צמנה כגון צמלנית שאינו צמנה שיומוה אכתיס דלא קייל כמיד ציצומה ק"י דמיין גורם רק כמיד מול גורם עיין צמיא פכ"א מחיב סוף וצמיא ק"י ע"י וחולי אפי' למי' מפיין גורם אינו צמנה וזמא שפיר מהי סגרא דטוור מלוח עמיב אינו צמנה אצל דפקרפס שהסככה הוא צמנה לא מהי חאי סגרא דטוור מלוח שאינו צמנה כמיש סמאצין בתורה כמה פעמים שהמורה לא תקטור דיכיס על חסם ועיין רמב"ן פ' צמקווח' ואלדבנה מחיב לקיים ומי זהם והיב צמל שמהו אחיו מחמת מילה הסככה סוף צמנה כדאמרינן ציצומה סכיל איבא עעפחה דרפי דמא וחיבא מעפחה דקמיט דמא עייש ועיין צי"ס ק"י ע"י סקי' עבאר חילוק זה ואיב לא מהי זיה סגרא דטוור מלוח ואש: **וזה** לטון הרמזים צפיה"י ציווא פ"ב ואין הלכה כרענימ צמ וכו' כי זה אינו מועיל אלא צדק סגולה וחכמים קוברים כי חין עוברין על המלות אלא דמטואם צמל ר"ל דבריס המרפאים צמנה והוא דבר אחיבי סוליאו סמנה והכסיון הקורב לאמם אצל להמרפאות דבריס סהם ערפאין צמולתן אסור כי כהם הלוח אינו מלך סמנה ובסיוני רמח והוא טענה חלוטה וכו' מצואר חילוק גבי סקניע בין דג שסוף צמנה דבר שאינו צמנה ומחומה עשה למדחי לחוק כניל: **ושנית** אי חומר סגרא ישרה דבטלמא צמלנית למאי צמנה סיינו כדי עלא יהימ לה פסקתא ותמיס צמל עיין צי"ס רס"י ע"י וכווציק אפי' ע"י ח"י ואיב אס צמל אוחס אדם מלח פעמיס עלא למס אישור חין צו חשע סככה ואיב ציבס חין הביאה גורם הסככה רק שפאמר מקום שפיי צימא מלוח וקבאל צביאה זו זה יגרום הסככה ע"י אמרינן טוור מלוח וכו' עמן עניית המלוח חין רע יורד אצל דפקרפס או צמל שמהו אחיו מחמת מילה חין הסככה צל מן סעטא ואפי' היב ככרי מל אוחו היס מקוכן רק שפאמר שכיון שסוף מלוח ירפא ויסלק הסככה זה לא אמרינן וליס זיה טוור מלוח מכה אצל להגן עלא יבא חולי ע"י עייש מלוח מווג יתור חילוק סכיל ולקייא :

ועוד כיל דמחמת דברי כווצ"י תמוהים כיון דסוף סככה ופקניפס דוחס כל המלות ואיב חין כאן מלוח לייבס ואיך עיין טוור מלוח אדרבה עובר מלוח ומי צמס, אמט כיל דזה סמילא צמיות סמניא ז"י אויה ק"י עכ"מ ח"י אמרינן עבה סותרה אלל פקניפס או סותרה דוראי ח"י אמרינן סמנה איב סייב צמלוח חין כאן מלוח כלל ואפי' עבר מל ומי צמס וקיים המלוח לא עשה ולא כלום אפי' למי' דליל מהצ"י או דמהצ"י הוא רק מדבצן או שאר חילוקים דליס זיה מחכ"י ואכתיב להחריך צמ כיון דמותרה וליכא מלוח כלל ולפי' ודאי ליס טוור מלוח אצל ח"י אמרינן רק הודחה איב גס צמ מלוח מיכא איכא רק שפדחיה מפני פקניפס ואס עבר ופסק מלוח עלתה לו דמקום דליס עמוצ מהצ"י עבר על ומי צמ או אפטר שאס עבר על ומי צמס וקיים מעל ליס מפני

מלוא דיליה אינו רק גיוס מ' ואינו עובר כל טעמא ומה שצונוין אחיכ כל טעמא לאו מלוא דיליה הוא ואיש, ולפי' איכ כיון דמלוא דיליה בעל לגמרי אחר מ' לא שייך למויכר טיבול לעשות אחיכ ואינימא דמלוא האז מגין על החיובק

ובמה שכתבתי נחישצ ל' קושיי ממורה שהציח בפקר אהלל דוד גימזות טכ למאי לאמרינן בשנת קליה ריולא דופן איכו כימול לשמורה אלל כימול מיר עייש בגמ' ורש"י איכ ספיר עשכחת ערלה בזמנה גבי זכרי דהיחיהו בשעת אכילה וליחיהו צענת פשייה כגון דליחיליד זין עשייה לאכילה ציולא דופן דכימול מיר ורש"י הוי ערלות בזמנה עייש, ולפמיש איש דיוולא דופן כיון דאיוו כימול לשמורה וליש למייק עוימל אגרהס ככיל אין חיוב על הלז להולו יומר מכל ישראל ואיכ לא כקרא מילת זכריו ואינו מעכבו מחיבת פסה כחו שאינו מעכב כל ישראל מעשייה ואכילה פסקא אס יע צעולס ישראל שאינו כימול כיון דלאו מלוא דיליה הוא דוקא ואיש :

אלא דקשיא ל' ענה איכ בכל הני סינוי דמטיני בגמ' שחללה חמה וכאיז ליה מיכא וכדומה עכ"מ ל'ל פסה צן שמונה צערצ פסק דאי בפקח אפי' ציוס רלשון דפסקא אכתי הוי צלילה שלפניו פערלוט פלל בזמנה למיד לילה מחוקר זמן לו ממחה שאל תירוליס שכתבנו בפסה דצרינו וכיון דהוא צן שמונה בגמיש עמילא בשעת אכילה צלילה הוא אחר מ' ואיכ לפמיש דאז טוב אין מלוא על האז יומר מכל ישראל וממילא לא הוי מילת זכריו ואיכ אינו מעכבתו כלל מאכילה פסק לפמיש, אך כיל דלקימו דודאי אס היה חיוב איכה על האז ציימוד ציוס מ' ולל קייס מלואו אף דאחר מ' אין עליו חיוב יומר משאר ישראל מיו כל זמן שלל כימול והוא ערל מעכבו מפסקא כיון שביטל מלואו ועדיין צעילתו כיכרת ורש"י מקרי מילת זכריו כיון שהיה עליו פ"א חיוב יומר משאר ישראל ולפי' צלל הני אוקמתא מייני עדין עשייה לאכילה ווד צמיש ציוס קודם שקיעת החמה פסקה המכירה והיה ראוי למול ציוס מ' ולל זל לכן ספיר מעכבו מאכילה פסקא אכל ציולא דופן הניל שמועולס לא היה חיוב על האז יומר מכל ישראל ספיר כחצתי דלל מקרי מילת זכריו ואינו מעכבו מפסקא:

ובמה אהלל דוד טס גימזות הקי' מאי פריך רבא איך אפשר דערלות פלל בזמנה יעכבו מן אכילת פסקא הא המול לו כל זכר אחר דמחלל ואז יקרב לעשותו והאי לא צר מהילל הוא הלל לדעת רמיא ק"י קצי עבר ומל תוך מ' וציוס ילל אלא שצובר על מיש דציוס הסמיכי ימול ואיכ מן הדין חייב למול כדי לעשות פסקא דעשה דפקח דליה צה כרה דמי עשה דציוס הסמיכי ימול כמיש חוקי' זחסיס לצ' עיש דיה לעכוו ואיכ אס לא מל ספיר מעכבו עיש ולפכמיד לפי דצרי חידושי' רמזין שפחצתי לעיל דקיל לרצא דרש"י אי מילה פלל בזמנה מעכבו סייוו רק בערלה דבוגמל כיון דמיש ערל הוא אכל בערלה דללא בגופיה אינו מעכבו כיון דהעיקר הוא רק משום שחויב לעשות מלוא מילה ואינו עושה אכל פלל בזמנה כיון דאינו מחויב למולו אינו מעכבו איכ לקימו דכתי דאס מל תוך מ' כשר מיש כיון דעכיס אינו מחויב למולו עוב אינו מעכבו כלל בעשייה ואכילה פסקא ואיכ ליש לעיאר דעשה דפקח דמי עשה דציוס ואכילה פסקא ואיכ ליש אופן גס אס אינו מל יכול לעשות פסקא ואין עשה דציוס השמיכי שמוחין עד מ' מעכבו כלל מפסקא ויכול לקייש וליש סעידה ופריך רבא ספיר:

וגם לפעמי' דהיכא דאין מלוא מילה מוטל על האז יומר משאר ישראל לא מקרי מילת זכריו ואינו מעכבו מפסקא בלחיה לקימו דתוך מ' כתי דהמילה כשר מיש כיון דליכא עדיין מלוא וציוס הסמיכי ימול אין הילוק צין אז לאחר מלד מלוא מילה רק שיהי' מיוצ עליו מלד מלוא פסקא ואין שאין חיוב על האז מלד מלוא מילה אינו מעכבו כלל ואיל' למול כלל מלד מלוא פסקא וכמיש צקמוך :

אבל בלחיהי כיל דלקימו דהא דעשה דפקח דמי שאר מלוא עשה היינו משום שהוא צכרת וכלן באיחילד זין עשייה לאכילה דכבר עשה אלל שמוחפר אכילה איכ לא מיצעי' למיד בפסקהיס מיה אכילה פסקהיס לא מיצעי' דמי לא רמי עשה דמילה צמייני אלל אפי' למיד ההס אכילה פסקהיס מעכבו היינו דאס לא אכל לריך לעשות פסקא עמי אכל כרה ליכא אפי' לא עשה צמיני אחיכ ומכסיכ אס עשה צמיני פיין פסקהיס ל' דהאי ומלד לעשות הפסקא וככרתה כמי' על הדילה עשייה איכא כרה ולל על הדילה אכילה וכן כי קרבן ד' לא הקריב

דלמינן להיטוך מה אולמא כמיש צקוף כובייק ואיכ ספיר ילל שצובר מלוא, והסג ז"פ דרש"י לדעת הרמב"ם שצבי ומימ אהיכ ק"י מ' דקבלנית אפי' אס ניסה הלל ואפי' אינימא שאקוס לייבס ולא אמרינן שומר מלוא מיה אינה פטורה מחילוס וייצוס דכימול כל שאינה עולה ל' ציוס אינה עולה לחילה כדאמרינן ציצמיה מיד וכיד מלד כמיש חוקי' ייש יצמיה גבי כרה דדוקא גבי איסור שהוא על היצס עפי משאר אכסיס אמרינן הכי אכל באיסור שהוא לכיע לא אמרינן כן מיש ומוד דכיון דקידושין מופסין בקבלנית ולריכה גב דליה מאיסורי ציאה ועריות רק איסור טפיכח דמיס וכמיש נמי צמס הניסביא ציצמיה סיד איכ גס זיקת יצמיה מופס צה ואס ייצמס באיסור קבלנית קבלה וכן מצוחר באחרוכיס דקבלנית אקוקס לייצס ואיכ ליכא למימר צמס הוטרס ואין כאן מלוא כלל דאיכ לא הימס זקוקס לייצס ומי' רק הורחה ורש"י כתב כובי דמוחר לייצמיה אפי' לכהחילה משום שומר מלוא וכיל אכל צערל שמוח אמי' אמתה מילה וטאר סככה באמתה אמרינן הוטרס ול' ציה שומר מלוא דאין כאן מלוא כלל וכמיש :

ועוד כיל שצבר אחר דלל אמרינן שומר מלוא לא ידע דבר רע אלא צדצד שהוא באיקרתי אכל צדצד שהוא ממי' חמיה ליש זה דרמי סכר מלוא צמיהו הוא כס כמיש רמזין צמועס צמי' צמוקתי וכמה ורובתי [עיל ק"י קמיצ ושס קממן] וללא צכל יומא מחריש כיכא כדאמרינן מגילה ז' ע"ב ע"ס :

ומה שיל עוד סכרה דלל אמרינן שומר מלוא אלא דבוק זה שמוקייס המלוא לא יוזק עיי המלוא אכל כאן צמילה הני סככה נוגע למיטוק הכימול והסייבוק אינו שומר מלוא כי קטן הוא ואינו צר חיובא ואפי' בהגיע למיטוך אין חיוב עליו אפי' מדרבנן רק אציו חייב למכור מדרבנן ואיכ רק האז או העוסל שומרי מלוא אויך כימול משום שהס שומרי משום הסייבוק לא ידע דבר רע משאיכ צייבוס כחצ כובי ספיר דהייס שומר מלוא ייצוס ולל ידע דבר רע עימיה ואף דלמינן בפסקהיס מ' דשלוחי מלוא איין כימולן אפי' צמוכוס ותכסיכ שלל יארע לאז ואס היזק צצמס ז"א דהא אמרינן הפס סיכא דרביה היזיקא שאני והכא צמרו אחיו אמתה מילה ככביה היזיקא דמי ורק משום שומר מלוא אחינן עלה ספיר ילל ככיל :

ולשמה דשחיתת מלוא מילה דלל מליל הצן אין היכרלו בעולה יפה שאינו ענין משום שאפשר למול אחיכ והלא גס אס ימולו אחיכ מיש ציעל היש על וציוס השמיכי ימול דרמי טצה החמורה ומה שהציא מדברי הרמב"ם אין ליה דבר כחצ חסיס יייד ק"י רמיה דלל אמרינן רק הלל טנה אחר כדי שישומר שנתוח הרצה ולל צצביל שאר מלוא [מיי' צייס רמיא ק"י ע"י] והיכ אס לא היה אפשר שיהיי' כימול לעולם צלי סככה לא היה פקדיס דוחה מלוא מילה לגמרי כיון שצמיכ מלוא מילה לא יקייס לעולם וממילא היינו מלין אוחו צמייני כדיוו אכל כיון שאפשר עי' מ' כימול אחיכ כל ימי חייו עוב דוחין ככסיו המילה משום פקדיס עיש ואיכ אף שהאז ודאי יצעל מיש על וציוס השמיכי ולל יקייס לעולם מיש צצביל זה אין עקבנין הסייבוק ומה אכפת בצמלוח האז ומוטע לו סיקייס הוא מלוא מילה כל ימי חייו ואפי' צלי קרל דפקדיס רוחיה טצה וכל מלוא לא הוי סיד שצוחר לסכן אדם אחר כדי שלל יצבור הוא על המלוא והאחר יחלל שנתוח הרצה ואין אומריס לאדם חמא צצביל סיזכה הצירך אכל אינימא דמלוא האז ענין על הצן הכימול ודאי ליל שאינו ענין צצביל סיכול לקייס מלוא זו אחיכ דהא מלוא של ציוס השמיכי ודאי מעטל ואינו יכול לקייס אחיכ :

ועוד לפמיש הבגיא ק"י חמיה סקייא דעשה דהשציתו חמיה עפי טכל שבעמא עובר עליו משאיכ צמילה ואיכ רמיה עשהיס עס הא גס צמילה אפי' פלל בזמנה כל טעמא עובר עליו וחידש כיון דלפינן צקידושין כיט דלל חייב למול אס צנו מן יועל אצרהס אס יתמק צנו צן שמוכה ימיס איכ אין חיוב על האז רק ציוס מ' אכל אחיכ אינו מחויב רק מדרבנן רק הצן כמיינדיל כל טעמא עובר אך דלשון רמיא ציייד ק"י קסא וחוקי' קדושין עס קשייה דעשוע דגס אחר מ' הוי עיש עשהיס על האז והציד עייש, ולפעמי' לקימו דרמי הא דציר הייצין למולו ילפינן צקידושין עס מדכתיב סימול לכס כל זכר וסס לא כתיב יוס מ' לכן ספיר גס אחר מ' חיוב על הציר ועל כל ישראל ואז צכלל למולו מהיה אכל לאו מלוא רלל הוא צפרטות כמו ציוס מ' שהוא עליו מילה צפרטות וזה כוכח מביא דמלוא השציתו מלוא דיליה הוא וכל שמתיה עובר עליו משאיכ מלוא מילה מה שהוא

Health and cancer risks associated with low levels of alcohol consumption

The overall risks and harms resulting from alcohol consumption have been systematically assessed and are well documented. According to the latest WHO estimates,¹ alcohol consumption contributed to 3 million deaths in 2016 globally and was responsible for 5.1% of the global burden of disease and injury. Alcohol consumption is associated with an increased risk of many health conditions and is the main and sufficient cause for several disorders, including alcohol dependence, liver cirrhosis, and several other non-communicable diseases and mental health conditions. Alcohol use is among the leading risk factors for premature mortality and disability because of its causal relationship with multiple health conditions, which also include non-intentional injuries and suicides. Younger people are disproportionately affected by alcohol compared with older people, and 13.5% of all deaths among those aged 20–39 years are attributed to alcohol.¹ Disadvantaged and vulnerable populations have increased rates of alcohol-related death and hospitalisation.¹

Alcohol, as classified by the International Agency for Research on Cancer, is a toxic, psychoactive, and dependence-producing substance and a Group 1 carcinogen that is causally linked to seven types of cancer, including oesophagus, liver, colorectal, and breast cancers.² Alcohol consumption is associated with 740 000 new cancer cases each year globally.³

In the EU, light to moderate alcohol consumption (<20 g of pure alcohol per day, which is equivalent to consumption of approximately <1.5 L of wine [12% alcohol by volume; ABV], <3.5 L of beer [5% ABV], or <450 mL of spirits [40% ABV] per week) was associated with almost 23 000 new cancer cases in 2017, accounting for 13.3% of all alcohol-attributable cancers and for 2.3% of all cases of the seven alcohol-related cancer types.⁴ Almost half of these cancers (approximately 11 000 cases) were female breast cancers. Also, more than a third of the cancer cases attributed to light to moderate drinking (approximately 8500 cases) were associated with a light drinking level (<10 g per day).⁴

Increasing levels of alcohol use are associated with increasing levels of risk of illness and mortality,^{5,6}

leading to the question of whether a safe level of alcohol consumption that is associated with zero risk of health consequences can be defined. To identify a safe level of alcohol consumption, scientific evidence is required to show the absence of increased risk of illness or injury associated with alcohol consumption at and below that level. Some, but not all, studies have suggested that light alcohol consumption could have a small protective effect, as measured by the risk of some cardiovascular diseases or type 2 diabetes.^{7,8} Some studies show the existence of such effects on certain types of cardiovascular diseases in middle-aged and older people.⁹ However, several reviews also found that the protective effects of moderate consumption disappear with heavy episodic drinking, which increases the risk of any cardiovascular diseases.^{5,10}

No studies have shown that the potential existence of a protective effect for cardiovascular diseases or type 2 diabetes also reduces the risk of cancer for an individual consumer. Evidence does not indicate the existence of a particular threshold at which the carcinogenic effects of alcohol start to manifest in the human body. As such, no safe amount of alcohol consumption for cancers and health can be established. Alcohol consumers should be objectively informed about the risks of cancer and other health conditions associated with alcohol consumption.

We declare no competing interests. All authors are staff members of WHO. The authors alone are responsible for the views expressed here and these do not necessarily represent the decisions or the stated policy of WHO.

Copyright © 2022 World Health Organization; licensee Elsevier. This is an Open Access article published under the CC BY 3.0 IGO license which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. In any use of this article, there should be no suggestion that WHO endorses any specific organisation, products or services. The use of the WHO logo is not permitted. This notice should be preserved along with the article's original URL.

Benjamin O Anderson, Nino Berdzuli, Andre Ilbawi, Dévora Kestel, Hans P Kluge, Rüdiger Krech, Bente Mikkelsen, *Maria Neufeld, Vladimir Poznyak, Dag Rekve, Slim Slama, Juan Tello, Carina Ferreira-Borges
neufeld.maria@gmail.com

Department of Noncommunicable Diseases (BOA, AI, BM, SS), Department of Mental Health and Substance Use (DK, VP, DR), Health Promotion (RK, JT), WHO, Geneva, Switzerland; WHO Regional Office for Europe, Copenhagen, Denmark (NB, HPK); WHO European Office for the Prevention and Control of Noncommunicable Diseases, 125009 Moscow, Russia (MN, CF-B)

1 WHO. Global status report on alcohol and health 2018. World Health Organization. 2019 Feb 14. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/274603> (accessed Dec 13, 2022).

- 2 Secretan B, Straif K, Baan R, et al. A review of human carcinogens—part E: tobacco, areca nut, alcohol, coal smoke, and salted fish. *Lancet Oncol* 2009; **10**: 1033–34.
- 3 Runggay H, Shield K, Charvat H, et al. Global burden of cancer in 2020 attributable to alcohol consumption: a population-based study. *Lancet Oncol* 2021; **22**: 1071–80.
- 4 Rovira P, Rehm J. Estimation of cancers caused by light to moderate alcohol consumption in the European Union. *Eur J Public Health* 2021; **31**: 591–96.
- 5 Rehm J, Gmel GE Sr, Gmel G, et al. The relationship between different dimensions of alcohol use and the burden of disease—an update. *Addiction* 2017; **112**: 968–1001.
- 6 Wood AM, Kaptoge S, Butterworth AS, et al. Risk thresholds for alcohol consumption: combined analysis of individual-participant data for 599 912 current drinkers in 83 prospective studies. *Lancet* 2018; **391**: 1513–23.
- 7 Ronksley PE, Brien SE, Turner BJ, Mukamal KJ, Ghali WA. Association of alcohol consumption with selected cardiovascular disease outcomes: a systematic review and meta-analysis. *BMJ* 2011; **342**: d671.
- 8 Schrieks IC, Heil AL, Hendriks HF, Mukamal KJ, Beulens JW. The effect of alcohol consumption on insulin sensitivity and glycemic status: a systematic review and meta-analysis of intervention studies. *Diabetes Care* 2015; **38**: 723–32.
- 9 GBD 2020 Alcohol Collaborators. Population-level risks of alcohol consumption by amount, geography, age, sex, and year: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2020. *Lancet* 2022; **400**: 185–235.
- 10 Roerecke M, Rehm J. Alcohol consumption, drinking patterns, and ischemic heart disease: a narrative review of meta-analyses and a systematic review and meta-analysis of the impact of heavy drinking occasions on risk for moderate drinkers. *BMC Med* 2014; **12**: 182.

FULL TEXT LINKS

OXFORD
ACADEMIC

Review Br Med Bull. 1996 Jan;52(1):58-73. doi: 10.1093/oxfordjournals.bmb.a011533.

Beneficial effects of nicotine and cigarette smoking: the real, the possible and the spurious

J A Baron ¹

Affiliations

Affiliation

¹ Department of Medicine, Dartmouth Medical School, Hanover, New Hampshire, USA.

PMID: 8746297 DOI: 10.1093/oxfordjournals.bmb.a011533

Abstract

Cigarette smoking is an established risk factor for cancer and cardiovascular disease, and is the leading cause of avoidable disease in most industrialized countries. Less well-known are possible beneficial effects, which are briefly considered in this survey. Preliminary data suggest that there may be inverse associations of smoking with uterine fibroids and endometriosis, and protective effects on hypertensive disorders and vomiting of pregnancy are likely. Smoking has consistently been found to be inversely related to the risk of endometrial cancer, but cancers of the breast and colon seem unrelated to smoking. Inverse associations with venous thrombosis and fatality after myocardial infarction are probably not causal, but indications of benefits with regard to recurrent aphthous ulcers, ulcerative colitis, and control of body weight may well reflect a genuine benefit. Evidence is growing that cigarette smoking and nicotine may prevent or ameliorate Parkinson's disease, and could do so in Alzheimer's dementia. A variety of mechanisms for potentially beneficial effects of smoking have been proposed, but three predominate: the 'anti-estrogenic effect' of smoking; alterations in prostaglandin production; and stimulation of nicotinic cholinergic receptors in the central nervous system. Even established inverse associations cannot be used as a rationale for cigarette smoking. These data can be used, however, to clarify mechanisms of disease, and point to productive treatment or preventive options with more narrowly-acting interventions.

PubMed Disclaimer

Related information

Cited in Books

MedGen

LinkOut – more resources

Full Text Sources

Ovid Technologies, Inc.

Silverchair Information Systems

Other Literature Sources

The Lens - Patent Citations